

EL MIRALL

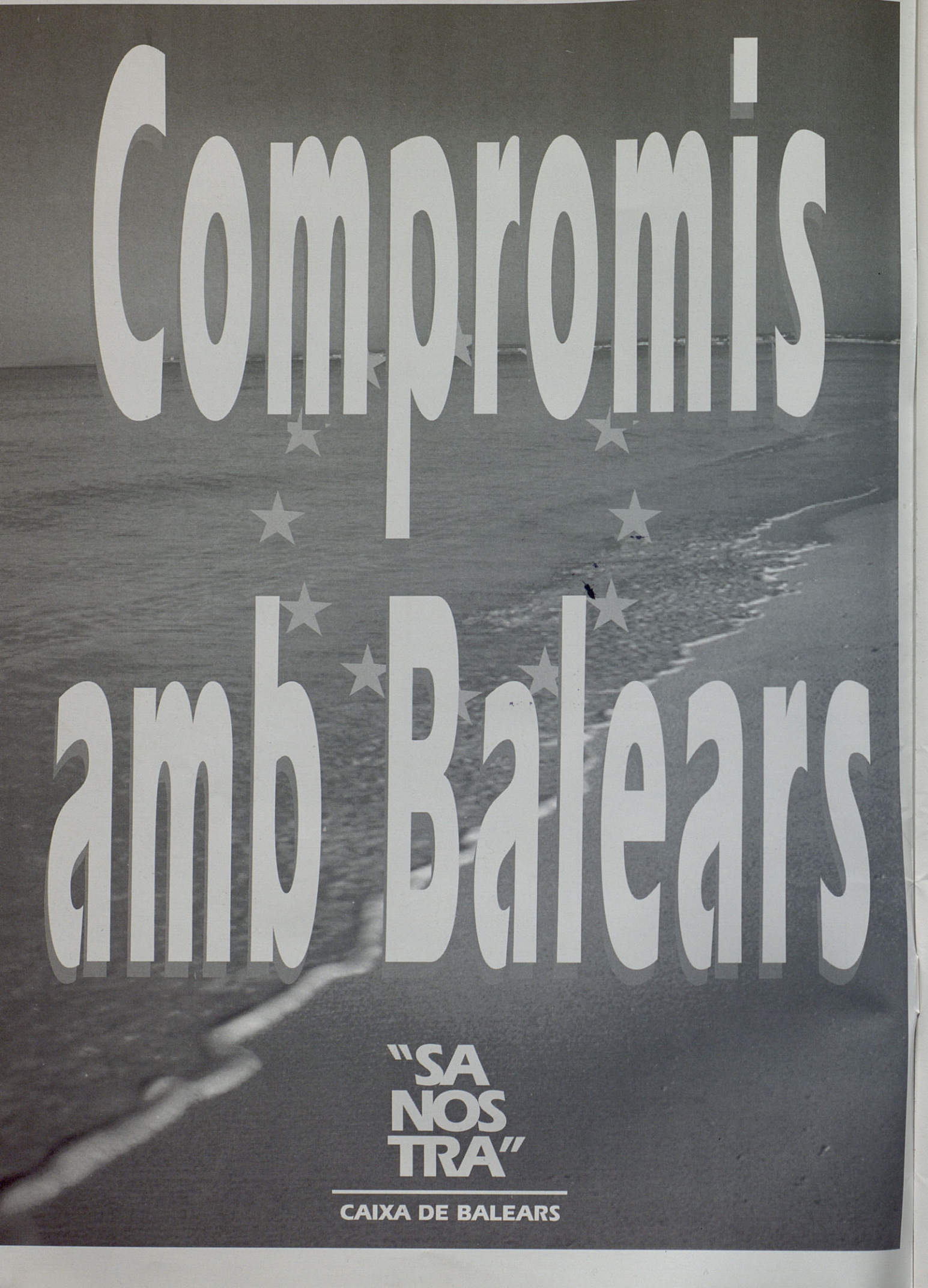
núm. 75

500 ptes

Amb veu pròpia / Els darrers comicis

Miquel Dolç / Sergi Belbel

Emigració a Amèrica

Compromis amb Balears

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

EL MIRALL

Revista mensual - 500 ptes.
Set./oct. - 1995 - núm. 75
ANY IX

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
 Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
 Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Producció, Administració i Publicitat;
Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1 Pral. 2ª Tel. 72 59 37
 07001 Palma (Mallorca)
 Apartat de Correus 179
 07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmaes)
 08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15
 46001 València

Director:

Gaspar Valero i Martí

Subdirector:

Pere Estelrich i Massutí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blázquez i Salom
 Francesca Bosch i Capó
 Rosa Mª Calafat i Vila
 Antoni Ginard i Bujosa
 David Ginard i Féron
 Antoni Marimon i Riutort
 Antelm Pujol i Fulgencio
 Andreu Ramis i Puiggrós
 Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

**Els articles publicats en aquesta revista
 expressen únicament l'opinió dels autors.**

Coberta: «Xarranca», aquarel·la de Pep
 Coll sobre paper elaborat a mà. 48x35 cm.
 (Del fons de l'OCB. Donació de l'artista.)

Fotos:

EL MIRALL

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i Coberta:

Xisco Arts Gràfiques
 C/ Baix Riera, 1-A, Palma - Tel. 24 03 86
 Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

EDITORIAL

4

Amb veu pròpia

ELS DARRERS COMICIS

5

Les eleccions autonòmiques i locals
 del 28 de maig de 1995 a les Balears
 ANTONI MARIMON RIUTORT

ELS ESPAIS NATURALS

13

Un exemple il·lustratiu:
 el Conservatori del litoral
 JEAN-CLAUDE BONNAFÉ

LES DINÀMIQUES DEL PACTE

16

El conflicte per a l'espai nacionalista
 JAUME MARCH

FILL IL·LUSTRE DE LA VILA DE SANTA MARIA

17

Miquel Dolç,
 sempre vinculat a la seva terra
 JOSEP CAPÓ JUAN

Miquel Dolç i Dolç.

LA TRADUCCIÓ, UNA LLUITA ENTRE DUES LLENGÜES

21

Miquel Dolç, traductor
 MARIA DEL CARME BOSCH

RETROBAR-SE AMB LA REALITAT ILLENCA

24

Miquel Dolç i Dolç
 i la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*
 PERE FULLANA I PUIGSERVER

UNA TESI DOCTORAL

26

La biblioteca de D. Juan Díaz
 de la Guerra
 JAUME BOVER I PUJOL

LES COMUNITATS BALEARS A L'EXTERIOR

28

L'emigració a Cuba i Puerto Rico
 després del 1898
 ANTONI MARIMON RIUTORT

32

La col·lectivitat d'emigrants balears als
 països del Rio de la Plata i la guerra
 civil espanyola
 J. BUADES / M.A. MANRESA / M. A. MAS

ENTREVISTA

36

Pep Coll,
 el pintor de la simbologia definida
 J.M. MAGRINYÀ I BRULL

ENTREVISTA

39

En companyia de Sergi Belbel
 JOAN ARROM / RAMON DIAZ

EL CAIRE LLENEGADÍS DE LES PARAULES

45

Miquel López Crespí,
 la prosa concupiscent
 ANTÒNIA VICENS

L'ALGUER

48

Memòria d'un alguerès il·lustre:
 Mn. Francesc Manunta
 JAUME CORBERA

MÚSIC D'ABANS I DE SEMPRES

50

Bernardo Bernardini: Bernat Bauçà
 FRANCESC X. DOMÈNECH I FERRER

JOCS FLORALS 1995

51

Ponç Pons: una illa de paraules
 CARLES DUARTE I MONTSERRAT

VIATGES LITERARIS

53

El misteri de la tomba de Sant Pere
 MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

PRE-TURÍSTICA

55

Un nou tipus de magatzem de neu
 a Mallorca
 N. CAÑELLAS / A. CALAFAT / P. SERRANO

RECURSOS HÍDRICS SUBTERRANIS

57

Memòria de l'explotació de l'aquífer
 de Llubi-Muro
 A. GINARD / D. PERELLÓ / A. RODRÍGUEZ

XIBBOLET

60

Tutela del fràgil escolar
 MATEU GRIMALT I SUREDA

63

Discografia
 SANTI ADROVER

LLIBRES

64

SA TALAIA

64

Ja n'hi ha massa de fassers
 BENIGNE PALOS I VADELL

SAVIESA I FELICITAT

66

Davant Eipicur per passar el temps
 MATEU CABOT

68

El posicionament públic de l'OCB

Universitat de les
 Illes Balears
 Servei de Biblioteca i
 Documentació
 Edifici Guillem Cifre
 de Colònia

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5102891621

El començament del curs polític 1995-96 a les Balears, pel que fa a la normalització lingüística i a la consolidació de la identitat històrica i institucional, ha estat molt mogut. D'una banda perquè els canvis que s'han produït en les dues principals instàncies polítiques, el Govern -amb un nou president- i el Consell Insular de Mallorca -amb una nova majoria-, fan entendre que la llengua i la identitat de les Illes poden rebre un tracte més apropiat a la seva realitat nacional. D'una altra, perquè la desaparició de Gabriel Cañellas com a figura política augura que podria establir-se una relació més fluida entre les institucions i la societat civil, en bé de la construcció del nostre país.

Com a fruit de la nova situació, es constata un 'gir lingüístic' del Govern envers la llengua, que ve marcat pel discurs d'investidura del President Cristòfol Soler on es comprometé molt a fons amb una «política lingüística ferma i decidida» i amb una revisió «rigorosa» de la polèmica Ordre Rotger sobre el català a l'escola.

La presència de 30.000 manifestants a la Diada per la Llengua del 6 de maig demanant una actuació política definida i decidida per a superar el nihilisme del govern Cañellas, no hi ha estat aliena. Cristòfol Soler recollia, així, les grans reclamacions de la Diada.

Les paraules del President Balear obren una porta a l'esperança, obren expectatives positives. Molts s'ho miren amb escepticisme, perquè no deixen de recordar que la tasca és ingent si volem millorar -de moment no direm capgirar- les xifres que l'OCB va fer públiques la passada primavera: el 67% dels alumnes de les Balears, el 76% dels alumnes de Palma, el 95% dels alumnes dels centres privats de Palma, reben exclusivament l'ensenyament en castellà; el 62% dels habitants de Calvià i el 42% dels de Palma, diuen que no saben parlar en mallorquí... En definitiva, xifres que, després dels dotze anys de l'Estatut d'Autonomia i deu de la Llei de Normalització Lingüística, escarrufen.

L'OCB, en nom de les entitats que convocaren la Diada per la Llengua, ha dit que cooperarà amb el Govern en cada mesura que s'adopti en pro de l'idioma,

Amb veu pròpia

sense abandonar les mobilitzacions populars ni la crítica constructiva. I ha afegit, en informació apareguda en un mitjà local, que cal no abandonar mai la promoció i la defensa de les formes expressives pròpies de les Balears, com a part constitutiva i essencial de la llengua catalana. Com fa el nou Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Alhora, Cristòfol Soler i els seus col·laboradors assumeixen l'Estatut d'Autonomia després de 12 anys d'incompliment constant per part del Govern Balear.

És natural, doncs, que molts observin el discurs del President Soler amb

A més, no es pot menystenir el pes, comprovat, de les directrius estatals d'un partit centralitzat a Madrid i que, amb la seva abstenció, ha propiciat que no prosperés la proposta de reforma de l'Estatut d'Autonomia presentada recentment al Congrés dels Diputats.

La reforma hauria significat el reconeixement de les Balears com a 'nacionalitat històrica' i la seva igualació competencial amb les altres comunitats d'identètica característica. La reforma havia estat aprovada l'any 1991 pel Parlament de les Illes Balears amb el vot favorable de totes les formacions polítiques, excepte el del PSOE, que aleshores es va abstenir. Cada vegada que es tracta d'aconseguir per a Balears més competències, més sobirania per al poble illenc, els partits d'obediència estatal no poden prescindir de la dependència centralista que els mena a agranar sempre cap a ca seva, i ca seva és la seu del partit a Madrid.

De nou s'imposa una reacció cívica contundent a les Balears. Cal una gran mobilització. Podria ser la Diada de l'any vinent? I cal que a partir d'ara els

En el seu discurs d'investidura, el President Cristòfol Soler va recollir allò que demanava fonamentalment la manifestació popular de la Diada del 6 de maig: una actuació definida i decidida per a superar el nihilisme del govern Cañellas en política lingüística. (Els manifestants davant la Llotja de Palma. Fotografia de Vicenç Matas.)

fonamentada reserva i al mateix temps amb renovada esperança. N'hi ha que diuen que «el PP sempre serà el PP». Altres hi afegeixen que no es pot dur endavant una nova política amb el mateix equip que posà el seu antecessor.

representants elegits a les institucions es comprometin a defensar, per damunt de tot, els interessos sobirans d'aquestes Illes que són els interessos dels seus electors. Les Balears han de parlar sempre amb veu pròpia. □

Les eleccions autonòmiques i locals del 28 de maig de 1995 a les Illes Balears

ANTONI MARIMON RIUTORT

D'entrada, pareixia que aquestes eleccions locals i autonòmiques de 1995 serien un passeig triomfal per al Partido Popular (1) de l'incombustible Gabriel Cañellas i l'impacient José Maria Aznar.

Però la realitat ha estat molt diferent. El nacionalisme progressista representat pel **PSM-Nacionalistes de les Illes PSM-NI** ha doblat els seus vots a Mallorca (2) i ha obtingut representació en solitari a Menorca. Cal destacar també que **Unió Mallorquina (UM)** ha aconseguit representació en el Parlament Balear i el Consell Insular de Mallorca, malgrat la barrera del 5% que li dificultava l'accés a les institucions. El **Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE)** (3) no ha patit el desastre que li pronosticaven moltes enquestes, si bé ha davallat pertot arreu. **Esquerra Unida (IU)** creix sobretot a Palma i obté representació per primera vegada en el Parlament Balear i a l'Ajuntament de Palma. Per la seva banda, **El Verds de les Illes Balears** han obtingut representació institucional per primera vegada, en concret un diputat per la circumscripció d'Eivissa.

El nacionalisme progressista del PSMa, el PSMe i l'ENE

El **Partit Socialista de Mallorca-Nacionalistes de Mallorca**, el **Partit Socialista de Menorca** i l'**Entesa Nacionalista i Ecologista d'Eivissa** estan units per la **Federació d'Esquerra Nacionalista de les Illes Balears**. De fet, cada un d'aquests partits ha afegit en aquesta

Lleuger descens
del conservadorisme
estatalista i notable
increment del
nacionalisme
progressista

espanyol, i atendra
assenyaladament les
circumstancias del fet
insular.

autogobierno
autogovern

esquerra unida
de les illes Balears

Dels 33 noms que figuren a les candidatures de Mallorca per al Parlament de les Illes Balears, els del PSM i els d'ERC són els únics que estan tots normalitzats. Del PP, solament 3 (Cristòfol Soler, Bartomeu Blanquer i Maria dels Reis Carbonell); d'UM, 10; de ELS VERDS, 9; del PSOE, 6; i d'EU, 2; més 9 que poden ser llegits en les dues llengües indistintament.

ocasió les sigles **NI (Nacionalistes de les Illes)** com a mostra de la mútua col·laboració.

La situació dels tres partits era molt diferent davant aquests comicis. El PSM de Mallorca es trobava consolidat, mentre que el de Menorca era una incògnita després de la dissolució de l'Entesa de l'Esquerra de Menorca, que havia reunit durant set anys (1987-1994) el PSMe i Esquerra Unida de Menorca. A Eivissa, el sorgiment de Els Verds i d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) havien afeblit molt l'Entesa Nacionalista i Ecologista d'Eivissa (ENE), que des de 1991 disposava de representació a l'Ajuntament d'Eivissa.

Les primeres enquestes auguraven un creixement extraordinari del PSM, però a mesura que avançava la campanya les expectatives es reduïen i pareixia que l'increment de vots acabaria sent molt reduït. Aquest factor pot ser explicat, en part, per la manipulació que feren els partits estatals -sobretot el PP- d'aquests comicis, que presentaren com unes «primàries» d'unes eleccions «generals». (4) Ja hem comentat en altres ocasions (5) que el pes de l'aparell estatal espanyol i dels mitjans de comunicació estatals és aclaparador a les Balears. (6)

Tot i això, els resultats al final foren molt favorables al PSM, tant en les autonòmiques com en les locals. En el conjunt de Mallorca va doblar el nombre de vots respecte les eleccions anteriors i augmentà en un 5'1% el seu percentatge de sufragis fins arribar al 13'4%. Aquest percen-

tatge, que mai no havia estat assolit per una formació nacionalista, (7) li atorgà cinc diputats.

A les eleccions autonòmiques, el PSM fou el partit més votat a dos municipis (Santa Maria del Camí i Vilafranca de Bonany), la segona força a 20 municipis, entre els quals cal destacar pel seu pes demogràfic Manacor, Sóller, sa Pobla, Artà i Santanyí. Va ser la tercera força a 24 municipis, la quarta a cinc (Alcúdia, Andratx, Muro Santa Margalida i ses Salines, i la cinquena a un, Calvià. Es pot veure que els pitjors resultats del PSM no depenen solament de la presència d'una emigració aclaparadora sinó de la manca d'implantació del partit a nuclis on predomina la població autòctona.

En els comicis locals, el PSM aconseguí 95 regidors als 35 municipis de Mallorca on presentava candidatura. La major presència l'obté a Santa Maria (8 regidors), Vilafranca (7), sa Pobla (6), Manacor (5), Campanet (5) i Sóller (5). El PSM creix espectacularment a municipis com Banyalbufar, (8) Esporles, Fornalutx, Petra i Santanyí. També creix a Alaró, Binissalem, Bunyola, Consell, Escorca, Lloret, Lloseta, Marratxí, Pollença, Sant Llorenç, Santa Eugènia i Son Servera. A la resta de municipis on es presentava, el creixement és menor o hi ha hagut un lleuger descens. Així i tot, solament a dos municipis no obté representació, Alcúdia i Calvià (9).

A diversos municipis, aquest augment ha estat possible gràcies a acords amb independents. Per cert que dels 18 municipis on el PSM no

ELS VERDS

un aire fresc

Si vols que Palma sigui una ciutat on es pugui gaudir de viure, una ciutat neta, verda, que no margini ningú....
VOTA ELS VERDS.

Si vols que a l'Ajuntament hi participin cares noves, joves, amb il·lusió i idees valentes, aposta per nosaltres.

ELS VERDS volem garantir un futur digne per a tothom, amb un grapat d'idees i propostes realistes i pràctiques.

ELS VERDS representem el rostre més humà de la política i aportarem "un aire fresc" al funcionament de la nostra ciutat.

**No ho dubtis, dia 28
VOTA ELS VERDS**

Els Verds (EVIB) fracassen a Mallorca però triomfen a Eivissa, on es converteixen en la tercera força. Aquest fet els proporciona un escó al Parlament per primera vegada a les Balears.

El PSOE retrocedeix
gairebé pertot arreu
però manté el gruix
del seu electorat

es presentava, a 11 hi concorrien candidatures de caràcter més o manco nacionalista i progressista. En algunes d'aquestes candidatures, que de vegades tenen el suport de diversos partits, hi ha afiliats del PSM.

A Palma, aquest partit dobla el nombre de vots i passa de dos a tres regidors. Els millors resultats els obté en els barris perifèrics que fins fa poc eren rurals, on sovint és la segona força, i en els barris del primer eixampla.

A Menorca, el resultat del PSMe era mal de preveure ja que, després de 1983, ara es presentava per primera vegada en solitari als comicis autonòmics. Des de les eleccions generals de l'octubre de 1989, a les eleccions estatals i europees, quan no es presentava l'EEM, IU s'imposava com a tercera força més votada (10). A les eleccions generals de 1993, IU aconseguí el 9'2% dels vots mentre que el PSMe tan sols arribava al 2'75%.

Sens dubte, per a un partit que es reorganitza, els resultats assolits pel PSMe foren molt positius. Va tornar a ser el tercer partit més votat i obtingué un diputat. Més en concret, a les eleccions autonòmiques, el PSMe ha estat el tercer partit més votat a la majoria dels municipis, excepte a es Mercadal on ha aconseguit el segon lloc, i a Maó i a es Migjorn Gran on ha restat en quart lloc.

En els comicis municipals obtingué un o dos regidors als municipis on es presentava (Ciutadella, es Castell, Maó i Sant Lluís) i donà suport a candidatures independents a Ferreries i es Mercadal. Si tenim en compte que la desapareguda Entesa de l'Esquerra de Menorca tenia 11 regidors, el PSMe ha recollit un poc més de la meitat de la seva herència.

En canvi, a Eivissa, l'ENE, que ja havia obtingut resultats dolents a les generals de 1993 i a les europees de 1994, fou la sexta força en nombre de vots. Amb aquests resultats no obté representació i, a les autonòmiques, perd un poc més de la meitat dels vots aconseguits el 1991. A les

REGIDORS ELEGITS A LES ELECCIONS MUNICIPALS DEL 28 DE MAIG 1995

Principals partits	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
PP	274	50	52	4
PSOE	131	37	24	5
PSMa/PSMe/ENE	95	6		
UM	44			
IU	5	5	3	
INME		5		
EVIB			4	

municipals, tot i que es presentava a tots els municipis, no aconseguí superar el 3% en cap cas i no obté cap regidor.

A Formentera, la coalició Nacionalistes de les Illes no es presentava ja que no va sorgir cap partit ideològicament afí amb qui coalitzar-se.

El nacionalisme conservador d'Unió Mallorquina

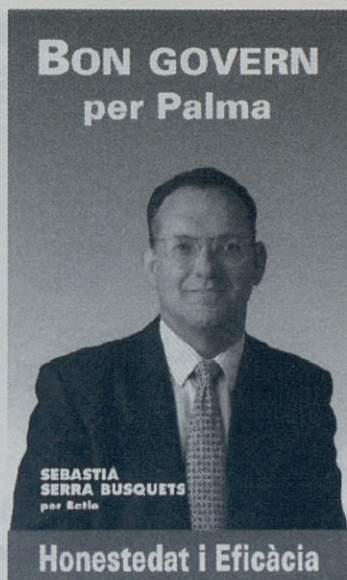
La història d'UM ha estat fins ara la mateixa que la del Centre Regionalista de Mallorca durant la Segona República. Malgrat el seu mallorquinisme, ha pactat un cop i altre (1983, 1987, 1991) amb la dreta estatal més centralista. Quan tothom la donava per desapareguda, UM s'ha reorganitzat -tot i que les fuites cap al PP han estat constants- i després d'uns resultats fluixos a les generals de 1993 i a les europees de 1994, ha aconseguit ara representació a les institucions autonòmiques.

Tot i els diversos intents d'arrelar a totes les illes, UM només té implantació a Mallorca: hi ha obtingut el 6'5%, percentatge que li atorga dos diputats i cert pes en la vida política però que és clarament inferior als vots aconseguits el 1983 o el 1987 quan encara va rebre el 10'9% dels vots.

En els actuals comicis autonòmics, UM és la força més votada a tres petits municipis (Ariany, Búger i Costitx), la segona a Muro, Lloret, Porreres, Santa Eugènia i ses Salines, la tercera força a vuit municipis, la quarta a altres 24 i ocupa llocs inferiors a la resta de municipis mallorquins.

A les eleccions locals, UM es presentava a 35 municipis, si bé a alguns llocs (com Muro) anava en coalició amb grups locals.

El major nombre de regidors l'obtingué a Costitx (5), Ariany (5), Búger (4), Lloret (3), Porreres (3), Santa Eugènia (3), ses Salines (3) i Sóller (3). S'ha de destacar que a 16 municipis on presentava llista no aconseguí cap regidor i que excepte

El PSM aconsegueix els millors resultats obtinguts per una candidatura nacionalista en tota la història.

a Sóller, no obté representació a cap de les ciutats de Mallorca (11).

La dreta estatal: el PP

El Partido Popular -PP- partia com el gran guanyador. El fet de controlar l'administració autonòmica, nombrosos ajuntaments i tenir el suport de bona part del poder econòmic facilitava el camí cap el 50% dels sufragis. També s'ha de tenir en compte que, per força, l'auge del PP a nivell estatal havia de repercutir en els electors de les Illes Balears. No era per casualitat que bona part de la propaganda se centrava en la figura de José M. Aznar, un castellà que ni tan sols era candidat a res a la seva

terra. El PP era l'únic partit que presentava candidatures a tots els districtes electorals per a les autonòmiques, excepte Formentera (12), i a tots els municipis, excepte Petra (13).

Amb tants factors a favor, els resultats del PP foren satisfactoris a les illes menors però molt magres a Mallorca. A les eleccions autonòmiques aconsegueix el 44'5% dels vots a Mallorca i 16 diputats, que no suposen la majoria absoluta. Respecte les eleccions de 1991, ha perdut el 2'5% dels vots. S'ha de tenir present que aleshores anava en coalició amb UM, llavors un partit residual, i que, a més, molts dels seus seguidors ni tan sols votaren la coalició PP-UM. Quasi tota la UM que al 1991 pactà amb el PP, a partir d'aquesta data s'ha anat incorporant als conservadors estatals en un llarg i complicat procés destinat a fer desaparèixer els regionalistes -després nacionalistes-conservadors. Si tenim en compte que en l'àmbit estatal el PP ha pujat una mitjana de 12'19% i que a comunitats com València, Aragó i Canàries ha pujat percentatges del 23'2%, 18'3% i 16'7%, respectivament, es pot entendre la magnitud de l'aturada que ha sofert el PP a les Balears, una aturada que potser es pot quantificar en gairebé un 15%.

Aquesta realitat també es pot constatar a Mallorca si examinem els resultats dels conservadors estatals a les municipals. L'únic avanç extraordinari del PP es produeix als pocs significatius municipis d'Escorca i Mancor de la Vall on avança tres i quatre regidors, respectivament. A la majoria de municipis (20) manté els resultats, a 9 els millora en un regidor, i a Artà, Muro, Pollença, sa Pobla, Santa Margalida i Petra n'augmenta dos. Perd representació (un o dos regidors) a Alaró, Banyalbufar, Campanet, Estellencs, Manacor, Marratxí, Porreres, Sant Llorenç, Santa Maria, ses Salines i Inca. En els petits municipis d'Ariany, Búger i Costitx les pèrdues oscil·len entre els quatre i els cinc regidors.

A Palma el PP manté la majoria

L'extrema dreta i
l'extrema esquerra
gairebé han
desaparegut

absoluta pels pèls. La nostra capital és una de les poques grans ciutats on els conservadors no tan sols no avancen sinó que perden dos regidors. A la resta dels països catalans la dreta estatal avança molt. En són exemples València (guanya 8 regidors), Barcelona (3 regidors), l'Hospitalet (3 regidors), Mataró (3 regidors), Sabadell (3 regidors), Tarragona (3 regidors), Reus (3 regidors), Lleida (3 regidors), Alacant (2 regidors), Castelló (2 regidors) i Girona (1 regidor).

Malgrat això, encara és el partit majoritari en quasi tots els barris de Palma i només es veu superat pel PSOE en algunes barriades perifèriques d'altíssima immigració (Son Cotoner, Son Gotleu, Polígon de Llevant, Son Roca, Son Oliva, Mare de Déu de Lluc, Son Cladera i es Rafal Nou).

A Menorca, el PP perd a les autonòmiques només el 0'9% dels seus vots i guanya un diputat (passa de 6 a 7), la qual cosa li atorga la

Tot i els diversos intents d'arrelar a totes les illes, UM només té implantació a Mallorca. Hi ha obtingut el 6'5% dels vots que li atorguen 2 diputats.

majoria absoluta. En els comicis locals, el PP ha guanyat un regidor als municipis de Ferreries i es Migjorn Gran, n'ha perdut un a Alaior i s'ha mantengut a la resta.

La circumscripció d'Eivissa és l'única on el PP augmenta netament

en els comicis autonòmics (un 1'9%), però manté els 7 diputats que ja tenia. En els locals, l'increment de vots és generalitzat. A Sant Joan augmenta tres regidors, a santa Eulàlia es manté i en els altres municipis n'incrementa un.

VOT NACIONALISTA A LES ELECCIONS AUTONÒMIQUES DE 1995 A LES ILLES BALEARS (*)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	For
PSMa-NM-NI	41.233 (13'4%) 5 escons			
PSMe-NI		4.008 (11'8%) 1 escó		
ENE-NI			671 (2%)	
UM	19.928 (6'5%) 2 escons			
EVIB	9.360 (3%)		2.238 (6'9%) 1 escó	
ERC	1.577 (0'5%)	228 (0'6%)	278 (4%)	
CB	1.593 (0'5%)			
FIEF			1.322 (4%)	
INME		983 (2'9%)		
Totals	73.691 (23'9%)	5.219 (15'3%)	4.509 (13'7%)	
Total Balears: 83.419 (22'3%)				

(*) Hem inclòs algunes candidatures de marcat caràcter regionalista, com és el cas d'INME (Partit Independents de Menorca) i FIEF (Federació d'Independents d'Eivissa i Formentera). També hem inclòs EVIB (Els Verds de les Illes Balears) perquè, tot i que rebutgen el terme «nacionalista» i prefereixen anomenar-se «nacionalitaris», el caràcter autònom de la seva organització i la defensa dels trets culturals illencs l'aproximen al món del nacionalisme.

L'esquerra estatal: el PSOE

Contra tots els pronòstics, el PSOE no es va enfonsar a les Balears. Certament, va patir una forta davallada, però va ser inferior a la mitjana estatal. Fins i tot va aconseguir èxits aïllats en alguns municipis de Mallorca i Menorca.

A Mallorca, aquest partit ha passat del 29'3% al 23'7% d'acceptació i d'onze a vuit diputats. A les illes menors, el seu retrocés ha estat un poc menor: a Menorca ha passat del 33'6% al 29'4% i de cinc a quatre escons; a la circumscripció d'Eivissa ha perdut també prop del 4% (del 32 al 28%) i també ha passat de cinc a quatre diputats.

En els comicis locals, en general ha perdut més vots on no governava que on governava. A Mallorca ha incrementat un o dos regidors en els municipis d'Algaida, Capdepera, Felanitx, Santa Margalida, Selva i ses Salines. S'ha mantengut a Alcúdia, Artà, Binissalem, Campos, Inca, Maria, Marratxí, Montuïri, Puigpun-

yent i Sant Llorenç. Perd un regidor a Alaró, Bunyola, Calvià, Campanet, Fornalutx, Lloseta, Lluçmajor, Muro, Porreres i sa Pobla. Les pèrdues més importants (dos o tres regidors) es produeixen a Andratx, Consell, Esporles, Manacor, Pollença i Santanyí. A tres dels municipis mallorquins on es presentava, el PSOE no obté representació: Deià, sa Pobla i Santa Maria.

A Palma, perd més del 6% dels vots i dos regidors. Així i tot, es manté a distància del tercer partit més votat i en alguns barris perifèrics supera al PP.

Pel que fa a Menorca, el PSOE perd un o dos regidors a quasi tots els municipis, excepte a es Migjorn Gran on es manté, i a Alaior, on n'obté set quan el 1991 no s'havia presentat.

A l'illa d'Eivissa, perd un o dos regidors a tots els municipis, excepte Sant Antoni, on es manté.

En el cas de Formentera, per primera vegada des de la creació de la Comunitat Autònoma, el PSOE perd el diputat per aquesta circumscripció, tot i haver obtingut un 4% més de vots.

L'esquerra estatal: Izquierda Unida (IU)

Com era de preveure, IU va augmentar molt, en bona part a causa de la favorable dinàmica estatal. De tota manera, és un creixement que només va ser realment important a Palma ja que en el conjunt de la Part Forana la seva implantació és gairebé nul·la. A més, a Menorca fou superat pel PSMe i a Eivissa per Els Verds

En el conjunt de Mallorca, obtingué el 6'5% i dos diputats, de manera que doblà els resultats de 1991. A Menorca va treure el 8'6% i un diputat, mentre que a Eivissa i Formentera no obtingué representació, si bé a la Pitiüsa major va arribar al 5'9% dels vots. S'ha de dir que IU es presentava a cada illa amb aquestes mateixes sigles, però el nom variava d'*Esquerra Unida de Mallorca*

El PSM és l'únic partit amb representació institucional a Mallorca que ha fet tota la campanya en català.

a *Esquerra de Menorca* i *Esquerra Unida* a Eivissa i Formentera.

En l'àmbit municipal, IU només ha aconseguit un gran èxit a Palma, on ha entrat amb tres regidors i ha aconseguit el 9'8% dels vots. En tota la Part Forana únicament ha tret un regidor a Calvià i un altre a Marratxí. Fins i tot ha perdut el regidor que aconseguia tradicionalment a Capdepera.

A Menorca ha tret uns resultats discrets, amb dos regidors a Maó i es Castell i un a Ciutadella. A l'illa d'Eivissa, ha aconseguit un regidor

als municipis d'Eivissa, Sant Josep i Santa Eulàlia. En canvi, a Formentera no ha obtingut representació.

La formació ecologista Els Verds (EVIB)

Aquest partit, que utilitza les sigles EVIB (Els Verds de les Illes Balears), només es presentava a Mallorca i Eivissa. A la balear major no ha arribat al 5% i no ha obtingut representació, però en canvi a Eivissa ha aconseguit un diputat amb el 6'9%. Es tracta del primer escó que Els Verds obtenen a tot l'Estat.

En el cas dels comicis locals, EVIB fracassa a Palma i Sóller, únics municipis mallorquins on es presentava però té èxit a Eivissa, Sant Antoni, Sant Josep i Santa Eulàlia, on entra per primera vegada un regidor verd.

Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)

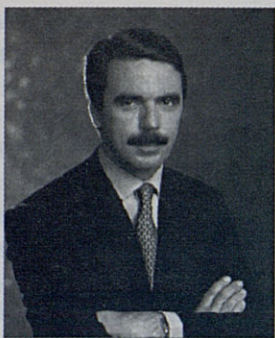
Els resultats d'ERC han estat pessims pertot arreu. A les autonòmiques, es presentava a les tres illes majors i no ha arribat en cap cas a l'1%. A les municipals, tot i que havia aconseguit fer cinc llistes a Mallorca i dues a Eivissa, no obté cap regidor. Els millors resultats són els d'Artà i Maria de la Salut, on supera el 4%. A Manacor treu el 2'3% i a sa Pobla l'1'3%. Els pitjors són els d'Inca (0'62%) i Palma (0'38%).

En el municipi d'Eivissa tampoc arriba a l'1% i en el de Sant Josep obté l'1'6%.

Els altres partits. Mallorca

Convergència Balear -CB-, un petit grup de caràcter conservador i nacionalista, ha estat la setena força més votada. Aquest grup procedeix de l'antiga CB, que es fusionà majoritàriament amb UM el 1993. L'actual sector té el seu origen en un petit grup que rebutjà aquesta unió un funció d'una aliança més ampla amb els nacionalistes del PSM. Malgrat això, en alguns llocs ha pactat amb el PP sense cap problema. A les

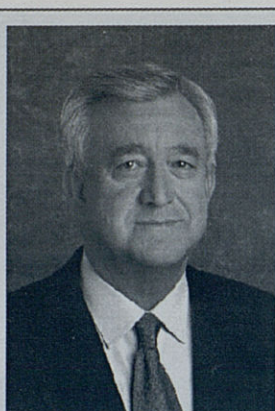
UM supera el 5%
a Mallorca, aconsegueix
dos diputats al Parlament
però no obté representació
a l'ajuntament de Palma

"Ahora más que nunca el país necesita un impulso de transformación y mejora. Un impulso que debe nacer en nuestros propios municipios y comunidades. Por eso, le pido su voto para el Partido Popular. Con su confianza lo conseguiremos".

José Mª Aznar

PP
SOLUCIONES

Gabriel Cañellas Fons

SOLUCIONS

PP

La propaganda del Partido Popular (PP) es va centrar en gran part en la figura del president José María Aznar, un castellà que no solament no era candidat a les Balears sinó que tampoc no ho era a la seva terra.

eleccions locals presentava candidatures a Capdepera, Son Servera, Felanitx, Manacor i Sant Llorenç i ha obtingut representació a aquests tres darrers municipis, en concret un regidor a cadascun.

L'*Agrupación Social Independiente -ASI-*, un grup ultraconservador i antimallorquí, havia aconseguit fer sis llistes i ha obtingut dos regidors (a Lluçmajor i Pollença). A les autonòmiques treu 1424 vots, alguns menys que ERC o CB.

La històrica *Falange Española y de la Jons* obté la reduïdíssima xifra de 436 vots. Altres grups propers a l'extrema dreta, la *Plataforma de los Independientes de España* i el *Partido Radical Balear* encara treuen menys vots. Semblants resultats aconsegueix el *Movimiento Vecinal-Nuevo Partido Socialista*. A les locals, aquests grups només es presenten a Palma.

En els comicis municipals es presentava un gran nombre de candidatures de caràcter local. Fins i tot n'hi havia que tenien un àmbit inferior al municipi (Palmanyola, ses

Rotgetes, s'Arenal, Portocristo, Son Carrió i can Picafort). La seva orientació ideològica era força diversa. Algunes de les més arrelades i que han estat majoritàries són de caràcter nacionalista i progressista, com és el cas dels *Independents d'Artà*, els *Independents de Puigpunyent* i els *Sineuers Independents*. Altres candidatures eren de caràcter conservador i localista.

Lleuger descens
del conservadorisme
estatalista i notable
increment del
nacionalisme
progressista

Menorca

En aquesta illa el partit *Independents de Menorca*, un grup que procedeix de la CDS, obté a les autonòmiques un discret 2'9%. A les municipals es presentava a cinc municipis i obté dos regidors a Sant Lluís i tres a Ferreries. Candidatures independents de caràcter progressista han obtingut tres regidors a Ferreries i altres tres regidors a Mercadal.

Eivissa

El 1991, la *Federació d'Independents d'Eivissa i Formentera (FIEF)*, un grup conservador procedent del PP, va obtenir un diputat. El 1995, ha estat eclipsat pels conservadors estatals i no tan sols no ha aconseguit cap escó sinó que tampoc ha tret cap regidor en els quatre municipis on es presentava.

Formentera

Ja hem esmentat que el PP va pactar amb el *Grup Independent de Formentera* per constituir l'*Agrupación Independiente Popular de Formentera*. Aquesta candidatura ha aconseguit l'escó per a la Pitiüsa menor i s'ha integrat en el Grup Popular del Parlament Balear.

En els comicis locals, el *Grup Independent de Formentera* ha estat la segona força més votada, amb quatre regidors.

Algunes conclusions

Es poden fer moltes conclusions i, de fet, ja n'han aparegudes gairebé per a tots els gusts a la premsa i a diverses publicacions. Aquí ens limitarem a comentar els binomis dreta/esquerra i nacionalisme/estatalisme, i a comparar els resultats de les autonòmiques de 1995 amb els de 1991. I això ho farem illa per illa ja que cadascuna té una dinàmica política prou diferent.

A *Mallorca*, els partits de dretes, o conservadors, inclosos els de centre-dreta i els de l'extrema dreta, aconsegueixen el 1995 el 52'2% dels vots (14), mentre que el 1991 havien arribat al 55'8% (15). Així, hi ha un

RESULTATS DE LES ELECCIONS AUTONÒMIQUES DEL 26 DE MAIG DEL 1991

	BALEARS			MALLORCA			MENORCA			EIVISSA			FORMENTERA		
	Vots	%	Escons	Vots	%	Escons	Vots	%	Escons	Vots	%	Escons	Vots	%	Escons
PP	167.764	44'7	30	136.413	44'7	16	14.952	44'2	7	16.399	50'6	7	-	-	-
PSOE	89.865	23'9	16	69.790	22'7	8	9.939	29'3	4	9.071	29'0	4	1.065	44'1	-
PSMa/PSMe/ENE	45.902	12'2	6	41.223	13'4	5	4.008	11'8	1	671	2'0	-	-	-	-
IU	24.775	6'6	3	19.807	6'4	2	2.925	8'6	1	1.935	5'9	-	108	4'4	-
UM	19.928	5'3	2	19.928	6'5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EVIB	11.598	3'0	1	9.360	3'0	-	-	-	-	2.238	6'9	1	-	-	-
ERC	2.083	0'5	-	1.577	0'5	-	228	0'6	-	278	0'8	-	-	-	-
CB	1.593	0'4	-	1.593	0'5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ASI	1.424	0'3	-	1.424	0'4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FIEF	1.322	0'3	-	-	-	-	-	-	-	1.322	4'0	-	-	-	-
AIPF	1.192	0'3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.192	49'4	1
INME	983	0'2	-	-	-	-	983	2'9	-	-	-	-	-	-	-
FE-JONS	436	0'1	-	436	0'1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PIE	371	0'1	-	371	0'1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MV-NPS	341	0'09	-	341	0'1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PRB	217	0'06	-	217	0'07	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

lleuger descens de les dretes, tot i que es manté el seu tradicional predomini. Aquest descens té un especial significat si tenim en compte que ens trobam en plena onada conservadora en l'àmbit hispànic i en l'àmbit europeu.

Per la seva banda, les esquerres, o els progressistes, han passat del 42'8% de 1991 al 46'1% (16) recent.

Entre el 1991 i el 1995 s'ha produït un notable avanç del nacionalisme, entès en un sentit ampli, des del regionalisme al pancatalanisme passant per un sector majoritari que considera Mallorca (o les Balears en conjunt) com la nació política i els Països Catalans com la nació cultural i històrica. Així, el 1991 aquests partits (17) varen tenir a Mallorca el 15'8% dels vots i el 1995 (18) el 23'9%.

En aquest període, els partits anomenats estatals o estatalistes, algun dels quals proposa teòricament una forma d'estat federal, han passat del 82'8% al 74'2% (19).

Menorca és l'única illa on les dretes obtenen menys vots que les esquerres. Del 51% del 1991 s'ha passat al 47'1% del 1995 (20). Les esquerres (21) han passat del 47'6% al 50'3%. Pel que fa al binomi nacionalisme/estatalisme, els partits nacionalistes han passat, aproxima-

dament, d'un 8'8% (22) a un 15'3% (23).

Eivissa és l'illa on el predomini dretà és inqüestionable. Malgrat això, també aquí les dretes (24) han davallat en els darrers comicis ja que s'ha passat del 58'9% (1991) al 54'6 (1995) de vots conservadors. El vot no estatal (25) ha ascendit lleugerament, del 12'8% (1991) al 13'7%.

El cas de **Formentera** és molt peculiar ja que a causa del seu petit cens i del fet que elegeix un únic diputat autonòmic, sempre es presenten poques candidatures. Així i tot, es pot dir que el vot de dretes (26) també ha davallat considerablement, i ha minvat del 57'9% al 49'4%. Ni el 1991 ni el 1995 no s'ha presentat cap candidatura de caràcter nacionalista.

En definitiva, les esquerres avancen moderadament a les illes

major, en concret el 3'3% a Mallorca, el 2'7% a Menorca i el 3'8% a Eivissa. Els partits nacionalistes o afins incrementen molt els seus resultats a Mallorca (on obtenen un 8'1% més de vots) i a Menorca (el 6'5%). En canvi, a Eivissa el creixement nacionalista és molt menor (0'8%).

En pròximes convocatòries electorals caldrà veure si aquesta tendència es confirma o si tan sols ha estat un miratge fruit de la coincidència d'una sèrie de conjuntures molt específiques.

NOTES

(1) Respectam el nom oficial de les candidatures.

(2) En concret, ha passat de 22.518 vots (el 8'22%) a 41.223 (el 13'46%).

(3) Per primera vegada, el PSOE ha catalanitzat el seu nom. En canvi, les sigles PSIB (Partit Socialista de les Illes Balears) no apareixen per res, ni a les paperetes ni als recomptes oficials.

(4) De fet, els partits estatals utilitzaren la imatge dels seus dirigents al màxim, tot i que no fossin candidats. Així, a les tanques publicitàries del PP s'alternaven Gabriel Cañellas i José María Aznar. Aquest participà en l'acte central del PP com si fos un acte a Castella, i Julio Anguita participà en el d'IU i afirmà desconèixer els casos de corrupció de les Balears.

IU avança molt a Palma
però forada als pobles
i obté resultats discrets
a les illes menors

(5) Vegeu EL MIRALL núms. 63 i 69 on s'analitzen les darreres eleccions generals i europees.

(6) La presència dels dirigents dels partits estatals a les televisions d'àmbit estatal fou constant. La inexistència d'una televisió autonòmica impedeix que es conegui i valori més la realitat illenca. Sobre la premsa a les Balears disposam de l'interessant estudi de COMPANYY, Arnau (1994) *La premsa diària a les Balears d'ençà de 1975*, publicat per l'Institut d'Estudis Baleàrics a les actes de les XII Jornades d'Estudis Històrics Locals.

(7) A les eleccions preautonòmiques de 1979, el PSM va aconseguir l'11'5% dels vots a Mallorca, que eren els millors resultats assolits fins ara pel nacionalisme illenc. També s'ha de recordar que el 1983 UM va arribar al 18'45, però aleshores tenia un caràcter clarament regionalista i, a més, anava en coalició amb el PDL d'àmbit estatal.

(8) En aquest municipi obté majoria absoluta, com també a Santa Maria del Camí i Vilafranca de Bonany.

(9) Si bé en aquests municipis l'augment és espectacular respecte el 1991. A més, hi ha la particularitat que aquí el PSM obté més vots a les autonòmiques que a les locals (en concret, passa de 266 vots a 480 a Alcúdia i de 330 a 484 a Calvià).

(10) En canvi, des de les generals de 1977 a les europees del juny de 1989, el PSMe sempre havia superat el PCIB i després IU.

(11) A Manacor, la segona ciutat de Mallorca, UM va ser la candidatura menys votada, amb l'5% dels vots.

(12) A Formentera el PP anava en coalició amb el Grup Independent de Formentera mitjançant la candidatura «Agrupación Independiente Popular de Formentera» (AIPF). Si sortia elegit un diputat

PRECISAMENT ARA

A Mallorca el PSOE ha passat d'11 diputats a 8. A les altres illes el retrocès ha estat menor: a Menorca i a Eivissa, de 5 a 4.

El PP perd empenta
i no aprofita la favorable
conjuntura estatal

sota aquestes sigles, faria part del Grup Parlamentari Popular.

(13) A Petra el PP dona suport a l'Agru-

pació d'Agricultors de Petra (AA).

(14) Consideram partits conservadors el 1995, PP, UM, CB, ASI, FE, PIE i PRB.

(15) El 1991, consideram partits conservadors, PP-UM, UIM, CDS, CB, FE-JONS i PRB.

(16) El 1995 consideram partits d'esquerrres PSOE, PSM, IU, EVIM, ERC i MV-NPS; i el 1991, PSOE, PSM, EVIB, IU i AR.

(17) Ens referim a PSM, UIM, EVIB i CB.

(18) Consideram nacionalistes o afins PSM, UM, EVIB, CB i ERC.

(19) Dins el bloc de partits estatals o afins incloem, el 1991, el PP-UM, el PSOE, el CDS, IU, FE-JONS, AR i PRB; i el 1995, PP, PSOE, IU, ASI, FE-JONS, Pie, MV-NPS i PRE.

(20) Consideram de dretes el PP, CDS i UPM el 1991; i PP i INME, el 1995.

(21) Consideram d'esquerrres el PSOE i l'EEM el 1991; i PSOE, PSM, IU i ERC el 1995.

(22) En aquest cas, a causa de l'existència de la coalició EEM composta pel PSM i IU, principalment, resulta difícil quantificar els vots de caràcter nacionalista. Hem optat per incloure el 50% dels vots a l'EEM (o sigui, el 7%). També hem inclòs, potser erròniament, com a vot nacionalista l'1'8% de la UPM.

(23) Fruit de sumar els percentatges del PSM, INME i ERC.

(24) Consideram de dretes, el 1991, el PP, FIEF i CDS; i el 1995, PP i FIEF; i d'esquerrres, PSOE, EVIB, IU, ENE i ERC el 1995.

(25) Incloem en aquest bloc no estatal FIEF i ENE el 1991; i EVIB, FIEF, ENE i ERC el 1995.

(26) Ens referim al PP i GIF el 1991; i a l'AIPF el 1995 com a candidatures de dretes; i al PSOE (1991), i al PSOE i IU (1995), com a partits d'esquerrres.

Optica Susa

MULTIOPTICAS

carrer dels Oms, 26 • Tel. 72 15 57
07003 Palma de Mallorca

50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI

50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI

Un exemple il·lustratiu: el Conservatori del litoral

JEAN-CLAUDE BONNAFÉ

El Conservatori de l'Espai Litoral va néixer l'any 1975 a partir d'una constatació. Malgrat l'ampli ventall de la reglamentació existent (esquema d'urbanització, pla d'ocupació dels sòls, paratges classificats, reserva natural...), el fet era que augmentaven els riscos de veure desaparèixer els espais naturals, atracció principal de les regions litorals.

D'entre 25 departaments litorals, 19 sobrepassaven el 50% d'urbanització. Les paret de formigó esdevenien realitat.

A iniciativa del govern, el parlament francès votà el 10 de juliol de 1975 la llei que creava el Conservatori de l'Espai Litoral i de les Riberes Lacustres, organisme públic administratiu especialitzat que rebé la «missió de dur a terme, als cantons costaners, als municipis riberencs dels llacs i plans d'aigua d'una superfície igual o superior a 1000 hectàrees, una política territorial de salvaguarda de l'espai litoral, de respecte als paratges naturals i d'equilibri ecològic, i això després que ho demanin els consells municipals interessats».

Cal recordar tres característiques d'aquesta missió:

- la competència geogràfica és limitada, però així i tot concerneix a 20 regions, 45 departaments, 425 cantons i més de 1000 municipis, en un litoral llarg aproximadament de 7700 quilòmetres, departaments d'ultramar inclosos (Reunió, Martinica, Guadalupe, Guyana).

- el Conservatori actua després de rebre la sol·licitud dels consells

municipals i, d'acord amb el conjunt de disposicions de la llei, intenta que els consells municipals escollits considerin la importància d'un patrimoni del qual són dipositaris i garants per a les generacions futures.

- és gràcies a l'adquisició dels terrenys que el Conservatori assegura la protecció del litoral.

Estructura

El Conservatori s'organitza en regions litorals a l'entorn de 7 es-

programa de protecció i emeten un informe per cada operació d'adquisició abans de ser sotmesa al Consell d'administració.

El Consell d'administració es compon de 34 membres: la meitat càrrecs públics, l'altra meitat representants dels diferents ministeris, i de quatre personalitats en representació de les grans associacions de defensa del medi ambient.

Un equip de 15 persones s'ocupa de la gestió sota l'autoritat d'un director. Comptabilitzant els serveis

El Conservatori de l'Espai Litoral va néixer a França el 1975 i va rebre la missió d'endegar una política de respecte als paratges naturals i d'equilibri ecològic, en col·laboració amb els municipis. En aquells moments, d'entre 25 departaments francesos litorals, 19 sobrepassaven el 50% d'urbanització. (A la fotografia, Binibeca, singular urbanització d'una franja costanera de Menorca.)

tructures descentralitzades: els Consells de Riberes (Manche-Mar del Nord, Atlàntic, Mediterrani, Còrsega, Llacs, Antilles-Guyana, Reunió).

Aquests Consells, compostos únicament per persones que ocupen càrrecs públics, consellers generals i consellers regionals, elaboren un

econòmic i el personal de secretariat, són només unes 30 les persones que duen a terme el conjunt de les missions del Conservatori.

Aquesta estructura és la raó que ha fet dir que el Conservatori és un petit organisme al servei d'una gran política.

L'acció de protecció

Els terrenys adquirits pel Conservatori esdevenen inalienables. Per poder vendre una part dels terrenys adquirits (classificats com a «Domini propi»), fins i tot per a petits ajustos de parcel·les, caldria un vot favorable dels 3/4 dels membres del Consell d'administració, seguit d'un decret del Consell d'Estat.

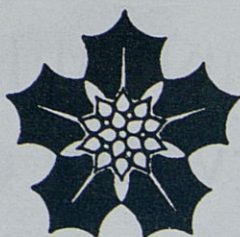
Des de la seva creació, un tal procediment no s'ha fet mai, cosa que demostra la força jurídica de les regles que regeixen el Domini propi del Conservatori.

Els terrenys adquirits pel Conservatori són transmesos directament intactes a les generacions futures.

El Conservatori posseeix tots els mitjans jurídics per a dur a terme la seva missió: adquisició amigable, dret de preempció, possibilitat d'expropiació.

Els seus mitjans financers provenen essencialment d'una dotació anual de l'Estat de gairebé 100 milions de francs, als quals s'afegeixen fons provinents de col·lectius locals que representen una mitjana de 3 a 4 milions cada any. Té la possibilitat de rebre donatius i llegats.

Les seves adquisicions no se

L'emblema del Conservatori: el card de les dunes. Els espais administrats amb intervenció d'aquest organisme són delimitats amb panells que duen el logotip que l'acredita.

sostreuen a les formes de protecció existents: pla d'ocupació dels sòls comunals, classificació, reserva natural. Completen i asseguren la protecció reglamentària. De fet, qualsevol que sigui la protecció que empara els terrenys, el Conservatori intervé en 3 grans casos:

- quan el terreny és objecte de pressions d'urbanització, les quals posen en perill la reglamentació existent (venda de parcel·les, construccions sense autorització, demandes repetides de derogacions...)
- quan el terreny es degrada, quan cal fer-hi obres per a la rehabilitació
- quan el terreny és tancat i cal obrir-lo al públic.

El balanç

A la fi de 1994, el Conservatori havia adquirit 307 paratges, els quals representaren una superfície de 40.545 hectàrees. La generalitat dels medis i dels paisatges característics del litoral hi són representats: cap, penya-segat, costa rocosa, duna, aiguamoll, màquia, garriga, prat...

12 paratges amb una superfície superior a 500 hectàrees.

50 paratges amb una superfície compresa entre 100 i 500 hectàrees.

124 paratges amb una superfície compresa entre 10 i 100 hectàrees.

Cal fer ressaltar que 20.000 hectàrees són localitzades al Mediterrani.

Entre els indrets més remarcables es poden destacar:

Les Agriates; 5400 ha a la Còrsega Alta

La Costa Blava; 3000 ha a les Boques del Ròdan

Lido i Estany de Canet; 1000 ha als Pirineus Orientals (Catalunya Nord)

Bosc de Combots d'Ansoine; 995 ha a la Charente Marítima.

La gestió dels paratges

El Conservatori no gestiona directament els terrenys adquirits.

La llei preveu fer-los funcionar per via de conveni en prioritat amb els col·lectius locals, però també amb l'Oficina Nacional dels Boscos o amb associacions de defensa del medi ambient.

Si bé el Conservatori no intervé ell mateix en la gestió, es fa responsable de la conservació dels terrenys i del manteniment del seu caràcter natural. Ha de vigilar, doncs, l'aplicació de la gestió i ha de controlar-ne la qualitat.

En la pràctica, la gestió s'efectua, esquemàticament, en 6 etapes, que exigeixen cadascuna l'estreta col·laboració amb els col·lectius locals:

- la primera etapa consisteix a establir un balanç ecològic que descriu les zones d'interès biològic i paisatgístic del lloc i proposa mesures de gestió pròpies que permetin

En els terrenys acabats d'adquirir es rehabiliten les construccions existents que tenen interès històric o estètic, com torres de defensa, tanques tradicionals de bestiar... i les que puguin ser d'utilització pràctica: casa del guarda, casa de la natura (de caràcter pedagògic), local tècnic i administratiu... (El far de Formentor, en una zona encara no contaminada d'urbanitzacions, al nord de Mallorca.)

participar en la salvaguarda dels ecosistemes presents en el terreny i en l'obertura controlada al públic;

- la segona etapa imposa la confecció d'un programa d'obres per protegir els medis naturals. Aquestes obres han d'impedir sistemàticament la circulació d'automòbils en els paratges (zones d'estacionament integrades al paisatge permeten bloquejar els vehicles a l'entrada dels terrenys), reduir els riscos d'incendis (eixarmada, esporgada...) i organitzar la presència dels visitants creant caminets privilegiats;

- la tercera etapa és administrativa, de preparació i signatura dels convenis amb el gestor, el qual té en compte les característiques de l'indret, la seva freqüentació i eventuais utilitzacions autoritzades: activitats de pastura i agrícoles, pràctica de la pesca i de la caça...

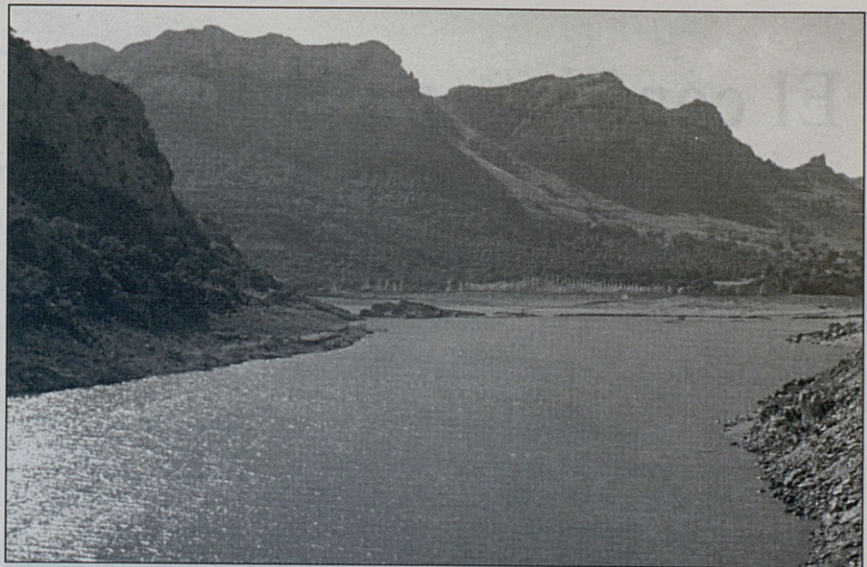
- la quarta etapa consisteix a organitzar la neteja i el manteniment natural del paratge, que serà més o menys freqüentat; i a col·locar fites en els terrenys mitjançant panells de senyalització que duen l'emblema del Conservatori: el «card de les dunes».

- la cinquena etapa és d'organització de la vigilància i guarda del terreny: el paper del guardià consisteix més a educar i prevenir que no a reprimir.

- i, finalment, l'etapa sisena té per objecte millorar el paratge, tant a favor de la natura com de la gent que el visita. Repoblació, atenció als biòtops per als ocells, restabliment dels circuits d'aigua, manteniment dels canyars, rehabilitació de les dunes... però també creació de senders per als caminants, de circuits botànics... Tot plegat són millores distintes que serveixen per revaloritzar els paratges adquirits.

En el marc d'aquesta gestió, i en relació a la utilització de les edificacions presents en el terreny en el moment de l'adquisició, ha fet que el Consell d'administració establis les regles següents:

- enderrocament de les construccions sense interès estètic o

Els paratges que adquireix el Conservatori esdevenen inalienables, classificats de «Domini propi». Fins i tot per a ajustos de parcel·les caldria un Decret del Consell d'Estat francès. (L'embassament d'es Gorg Blau, que recull les aigües de la Serra de Tramuntana mallorquina.)

històric així com de les que no resulten d'utilització pràctica

- conservació de les edificacions útils per als menesters de la gestió: casa de guarda, local tècnic, casa de la natura (a efectes pedagògics).

- rehabilitació de les construccions que presenten un interès històric o estètic (torre de defensa, cleda tradicional, fortalesa Vauban...).

Una acció de simbiosi amb altres països

L'obertura cap als altres països és indispensable. Si la situació territorial, la pressió de l'urbanisme, l'eficàcia de la reglamentació, etc. poden variar d'un país a un altre, la protecció del litoral presenta una tasca que ultrapassa àmpliament les fronteres d'un sol país. Per això els contactes internacionals i els intercanvis d'experiències la fan molt profitosa.

L'acció del Conservatori ha tengut en compte des del seu naixement la dimensió europea i internacional d'una política territorial de protecció de les riberes, tant per a guiar algunes de les seves intervencions com per a participar en un fructuós intercanvi d'experiències.

La interdependència dels diversos llocs de descans per a l'avifauna

migratòria, és a l'origen de l'adquisició de certs grans espais i de l'agermanament de 8 paratges del Conservatori amb els països de la CEE.

A més, el Conservatori no pot ser estrictament nacional en la mesura que es beneficia de les directrius europees sobre medi ambient, dels concursos financers de la CEE (PIM, MEDSPA...) i col·labora amb organismes internacionals: Consell d'Europa, UNESCO, Conferència de Regions Marítimes Perifèriques.

Esquema d'una adquisició per procediment amigable

Proposta d'adquisició

Propietaris, municipalitats, associacions, serveis de l'Estat

Informe del Consell municipal

Avaluació dels terrenys

Informe del Consell de les Riberes

Presentació al Consell d'Administració

Negociació amb el propietari

Acord: redacció de l'acta notarial. □

Jean-Claude Bonnafé és Delegat General en el Conservatori de l'Espai Litoral i Riberes Lacustres. (C. de la República, 20.- 3400 Montpeller.)

El conflicte per a l'espai nacionalista

JAUME MARCH

D'ençà de la ruptura amb el PP, Maria Antònia Munar ha trencat la imatge d'element decoratiu amb què era vista en el si del joc polític balear i, ben al contrari, ha fet florir la seva bona capacitat política. Molts pensaven que UM, després que se separàs del PP, esdevindria un cadàver polític. És cert que les eleccions municipals no li foren gaire favorables, però se'n sortí prou bé a les autonòmiques: aconseguí representació al Parlament i al Consell Insular i els resultats electorals dibuixaren un mapa polític on UM, i en el seu cas M.A. Munar, adquiria una posició clau per a facilitar la constitució i composició del Consell Insular de Mallorca. I, certament, M.A. Munar va saber jugar molt bé les cartes afavorint un pacte de progrés amb el PSOE, el PSM i EU que va deixar fora del govern el PP, fins aleshores amo i senyor de la institució illenca. La jugada, d'una banda li permeté distanciar-se dels conservadors mallorquins i antics aliats, i de l'altra va fer possible la seva presidència del CIM.

Aquest va ser el primer pas de M.A. Munar per consolidar la seva posició política, que remarcà posteriorment amb el discurs en el debat d'investidura de Gabriel Cañellas. Va treure la seva bateria argumental i va atacar amb convicció el seu anterior cap de govern. El segon pas va ser proposar al PSM de formar una coalició electoral per a les properes eleccions generals espanyoles. Es tractava de jugar amb el somni, tan desitjat per alguns, de crear un

front nacionalista ampli i centrat, però la iniciativa no responia al mateix temps i sobretot a depositar una càrrega de profunditat davall la cadira del possible soci? Tal vegada el seu objectiu era restar-li pes polític i, com va practicar sempre Cañellas, evitar que ningú no fes ombra dins la parcel·la del seu jardí.

El PSM va endevinar la possible jugada i va rebutjar la proposta. La veterana formació nacionalista va entendre que no calia embullar la troca, i molt manco després del conflictu pacte amb CIU per a les europees del 94 que havia disgustat tant una part important del seu electorat. El PSM va manifestar ben a les clares que d'entre els diferents corrents nacionalistes volia seguir fidel a la trajectòria de progressisme que l'havia duit fins aquí. Probablement és l'encert més clarivident del PSM des que va firmar el pacte de progrés amb el PSOE, UM i EU per accedir al govern del Consell Insular de Mallorca, un pacte que tanmateix va néixer tocat d'ala perquè el PSM no aconseguí el rebuig de la incineradora que havia constituït un punt fonamental de la seva campanya electoral. Les rectificacions que el PSM ha necessitat fer obligat per la seva entrada al govern del CIM l'han situat en una sèrie de contradiccions que ha aprofitat l'oposició per argumentar la deslegitimació del discurs de Pere Sampol i el seu entorn.

D'altra banda, el cap de llista nacionalista ha estat fortament criticat per gent del propi partit perquè emprà una expressió malvista en

amplis sectors del món polític del país: *passar la pàgina* en el tractament de temes tan candents com els dels casos del cementeri del Bon Sossec o del túnel de Sóller, dos casos relacionats amb pressumptes pràctiques administratives irregulars. És cert que el propòsit de Pere Sampol va ser bo i fins i tot positiu en creure que així treia el Parlament del fons del pou de les discussions en temes tan polèmics que no permetien encarrilar-ne d'altres necessaris per a gestionar i potenciar la resolució de problemes polítics que afecten qüestions pròximes i immediates de la nostra Autonomia. Sampol es va oblidar que en la conjuntura política actual ningú no valora els gestos magnànims i generosos. La gent, els ciutadans tenen la mosca rere l'orella i, més aviat prest que tard, imaginarien altres possibles raons per *passar la pàgina*.

El PSM cal que entri a reflexionar seriosament sobre el seu futur, una tasca que potser ha començat amb la decisió de rebutjar el pacte electoral que havia proposat UM. De cada vegada més haurem de tenir en compte UM, almanco mentre no es facin realitat les previsions catastrofistes dels qui auguraven la fi d'aquesta formació. Tots els partits integrants del pacte s'hi juguen molt. Són en joc la seva tasca de govern i la seva habilitat política. Per salvar-se dels atacs dels conservadors i dels seus aliats i per a superar les distintes dinàmiques dels propis partits que integren el pacte, caldrà que tohom accepti compromisos de col·laboració tot i que es prenguin en la franja que constitueix el límit programàtic de cada formació. Sense oblidar que qui menys hi té a perdre és el PSOE que sempre pot excusar la seva estratègia amb el desgavell que, en l'àmbit de l'Estat, viu l'organització i direcció del partit. □

Miquel Dolç, sempre vinculat a la seva terra

JOSEP CAPÓ I JUAN

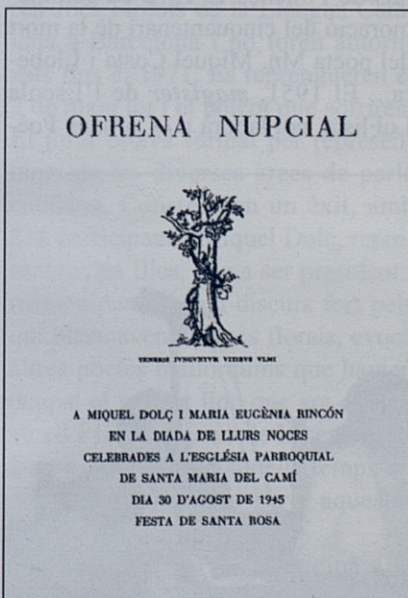
El poeta i humanista que en el transcurs de la seva vida de 82 anys publicà un centenar de llibres i més de tres mil articles en revistes científiques, nasqué a Santa Maria del Camí el 4 de desembre de 1912, a la casa del carrer del Rosari amb el número 3, actualment amb el 28. Tot i que més de la segona part de la seva vida havia viscut fora Mallorca, mantengué relacions contínues amb la nostra illa i amb el seu poble natal.

M'han contat que de nin era el primer a l'escola pública, l'únic centre d'ensenyança primària llavors existent al poble. Segons em digué ell mateix, n'era alumne quan estrenaren el local de ca'n Capó. Es distingia tant per les Lletres com per les Matemàtiques. Altres alumnes, ja per falta de disposició ja per peresa, li copiaven els problemes. També era un bon dibuixant. El guanyador de les corregudes que s'organitzaven des de la plaça que ara té el nom d'Andreu Torrens davallant pel carrer del Rosari, rebia per premi un dibuix de Miquel Dolç.

De jove tenia fama de saber aprofitar el temps, característica que l'acompanyaria tota la vida: estudiava els darrers cursos de batxillerat, llegia, pintava, col·laborava a «La Almudaina» i al «Sóller». Trobam la seva primera col·laboració a «La Nostra Terra» el novembre de 1934, i a l'octubre de 1935 hi apareix el premi que va obtenir en els Jocs Florals d'aquella tardor organitzats per l'Associació per la Cultura de Mallorca. Havia llegit l'obra en el Teatre Principal de Palma el 27 d'octu-

Miquel Dolç i Dolç.

Coberta de l'Ofrena Nupcial amb què els seus amics obsequiaren Dolç i Maria Eugènia Rincón el dia de les seves noces. Hi consten composicions poètiques de M. Antònia Salvà, Miquel Ferrà, Guillem Colom, Manuel Bertran i Oriola, Xavier Casp, Jaume Prohens, Antoni Mulet, Lluís Segura i Miró, i dos poemes del propi contraient.

bre, diada de la festa. També altra el maig de 1936, al darrer número que es publicà d'aquella revista. Totes les col·laboracions eren de poesia: la seva aparició com a poeta és, per tant, un poc anterior a la guerra civil. Signà el manifest als catalans de 1936 però no fou molestat perquè a penes iniciat el conflicte bèl·lic s'hagué d'incorporar a files. A casa seva es conserven teles pintades aquells anys de diversos indrets del poble. Ajudava en el negoci familiar i els vespres donava classes de repàs a ca-seva. Els diumenges a la tarda, invariablement, prenia part en l'alegre passeig de la joventut pels Hostals i l'estació del tren.

Durant els anys d'universitari a Barcelona, que coincidiren amb la post-guerra, a les vacances d'estiu organitzava a ca-seva, una tarda de cada any, una trobada amb els poetes i homes de lletres, reunió que acabava amb un berenar. Participà a les tertúlies de ca'n Massot i de ca'n Colom.

El 1942 es llicencià de filologia clàssica a la Universitat de Barcelona, el 1943 obtingué per oposicions la càtedra de llatí de l'Institut d'Osca; el 1945 contragué matrimoni amb Maria Eugènia Rincón a la parròquia de Santa Maria del Camí, i el bisbe de Vic, el P. Joan Perelló, santamarier, donà la benedicció. Acturen de testimonis, entre d'altres, Miquel Forteza, Guillem Colom, Miquel Ferrà i Miquel Arbona. Els poetes dedicaren als contraients, com solien fer aquells anys en celebrar entre ells alguna commemoració, un plec de poques pàgines per repartir

Miquel Dolç hagué d'incorporar-se a l'exèrcit a penes iniciat el conflicte bèl·lic. En aquesta fotografia cedida amablement per Pere Fullana, el veim assegut, el primer a l'esquerra, amb soldats italians i espanyols.

entre les persones de la màxima confiança, sense peu d'impremta per evitar els entrebancs de la censura de premsa. Aquesta vegada foren vuit col·laboracions, més dues del propi novii. El 1953, Dolç es doctorà a Madrid amb l'estudi «Hispania y Marcial»; el 1955 era catedràtic de la Universitat de Sevilla, el 1957 de la de València i el 1968 de l'Autònoma de Madrid, on s'hi jubilà. Morí a Madrid el 27 de desembre de 1994.

Des de la península, Miquel Dolç intervingué molts d'anys en la concessió dels Premis Ciutat de Palma i en altres concursos literaris: el 1963 en el convocat per la revista «El heraldo de Cristo», de Palma; president i mantenidor dels Jocs Florals de Pollença el 1972 en commemoració del cinquantenari de la mort del poeta Mn. Miquel Costa i Llobera... El 1951, *magister* de l'Escola Lul·lista, col·laborà a «Corones Poè-

tiques». La col·lecció «Tià de sa Real», de Manacor, publicà el 1983, en el número 16, «Intent d'Avaluació», de Miquel Dolç, conjunt de nou pròlegs referents a valors poètics, i altres nou referents a direccions de la prosa. Col·laborà en l'homenatge a Francesc de B. Moll amb l'article «La toponímia més remota de les Illes» publicat en el número 9 de la revista «Randa».

Des de les pàgines de la revista «Destino» freqüentment tractà sobre persones o temes de Mallorca, i com a crític literari del diari «La Vanguardia», de Barcelona, feia conèixer la majoria d'obres d'autors mallorquins. Ha estudiat figures mallorquines de diversos camps com Ramon Llull, l'arxiduc Lluís Salvador, Costa i Llobera, Joan Alcover, Llorenç Ribet, Guillem Colom, Ramon Nadal, etc. Ha estat director general, des dels seus inicis, de la «Gran Enciclopèdia de Mallorca», direcció que acollí amb il·lusió i entusiasme i que el feu sovintegar més la nostra illa.

El seu primer llibre de poemes publicat, «El somni encetat», forma el núm.23 de la col·lecció *Les Illes d'Or*. Era el temps que la censura estatal de premsa sols autoritzava en català *autores clàssics y consagrados*. Com que Dolç era professor de llatí, Francesc de B. Moll presentà el llibre com d'un autor clàssic, fou admès, i d'aquesta manera el 1943 va ser com es publicà el primer volum en català d'un autor novell després de la guerra civil. A aquest volum n'han seguit altres set de poesia. «Imago mundi», de la col·lecció *Balanguera*, fou presentat per Josep M. Llompart a les cases de Son Pou de Coanegra el 1973, i «L'ombra que s'allarga», núm.3 de la col·lecció *Publicacions Coanegra* iniciada sota els auspicis de l'Ajuntament de Santa Maria del Camí, fou presentat també per Josep M. Llompart a la Casa de la Vila el 1984. A unes paraules inicials titulades *Confidència*, l'autor escriu: «... des de «El somni encetat» fins a «Imago Mundi» [la

Presentació de «L'ombra que s'allarga» a la Casa de la Vila de Santa Maria del Camí el 5 de setembre de 1984. D'esquerra a dreta: Josep Capó, Miquel Dolç, el batle Josep Estarellas, i Josep M. Llompart.

meva obra] està impregnada de records i d'adherències -sovint latents- que es connecten amb l'entitat d'aquest poble: el seu camp, els seus carrers, les seves persones, les seves cases, la seva història...» Poc abans de morir em digué que encara tenia altres dos volums inèdits de poesia. El 14 de maig de 1990, en un acte organitzat per l'Obra Cultural Balear a la sala del Centre de Cultura de «Sa Nostra», era presentada la

Miquel Dolç dimiteix de la càtedra de català de l'Ateneu de Madrid

Heus ací un episodi que ens conta el bon amic Antoni Amorós sobre l'actitud de lleialtat que Miquel Dolç servà sempre cap al seu país. El Dr. Miquel Dolç no sols va ser un intel·lectual preclar, mític, fidel a l'idioma del seu poble i amant dels seus conciutadans, sinó també un defensor a ultrança de la seva llengua en el propi Madrid. El 1974 protagonitzà una cèlebre polèmica quan va dimetir de la càtedra de català a l'Ateneu de Madrid, presidit aleshores per Carmen Llorca. Aquesta presidenta, en una tumultuosa conferència va afirmar «que no le interesaban nada las literaturas regionales» i aconsellava als «valors regionals» que escriviessin sols en castellà. El propi Dámaso Alonso, ex-president de la Real Academia de la Lengua, iracund, s'aixecà del seient i recordà a Llorca els versos de Rubén Darío «... tantos millones de seres hablaremos inglés...», al·lusius a les tesis de Llorca, conduents a la desaparició de les llengües minoritàries. Ricardo de la Cierva lamentà que aquell incident penós clausuràs la càtedra de català de l'Ateneu, suprimint així «para Cataluña un balcón que yo veía abierto desde Madrid».- N. de la R.

El 3 de setembre de 1993 Miquel Dolç va ser proclamat Fill Predilecte de Santa Maria del Camí. L'autor d'aquest article, Josep Capó, conversa amb Miquel Dolç. A l'esquena de l'homenatjat, la seva esposa Maria Eugènia Rincon, i Maria del Carme Bosch, doctora en filologia clàssica, que llegí la biografia. (Fot. Tomàs Monserrat)

traducció de les «Confessions» de Sant Agustí, núm.9 de la col·lecció *Clàssics del cristianisme*, de Barcelona.

A partir de 1936 no se celebraren Jocs Florals de la Llengua Catalana a Barcelona i no foren autoritzats fins el 1971. Es reprengueren el 2 de maig tot i el boicot que sofriren. El jurat estava format per representants de les diverses àrees de parla catalana. Constituïren un èxit, amb 218 participants. Miquel Dolç, representant les Illes, en va ser president i mentenidor. Féu un discurs fort pels qui blasraven els jocs florals, evocà altres poetes mallorquins que havien ocupat el mateix lloc que ara ocupava ell i féu professió de la seva catalanitat a pesar que aquells temps no eren gens favorables per a aquestes manifestacions.

De 1960 a 1971 participà a la festa setembrina de Santa Maria del Camí a la qual s'ajuntaven també altres poetes i escriptors mallorquins, i a les de l'avenc de Son Pou els tres anys següents. Després de les vacances d'estiu que passava a diversos indrets de Mallorca a vorera de mar, cada any li quedaven vuit o deu dies

per romandre amb la família del seu poble que feia coincidir amb les festes esmentades per a les quals tenia un discurs o un poema adient a l'acte literari que s'hi celebrava. Ha cantat els diversos indrets del terme, tant de la muntanya com del pla. Guillem Colom solia dir: «Amb Mare de Déu de la Pau Miquel Dolç es revelà poeta», fent referència a la de l'ermita de Son Seguí, precisament els anys de la guerra. Ell mateix em manifestà que el primer capítol de «Elegies de guerra» titulat *El bombardeig* es refereix al que sofrí el poble de Santa Maria l'agost del 1936 que ell visqué. Per cert, en la primera festa de Son Pou el 1971 Rafel Jaume obtingué el primer premi de poesia, i tot i que ja havia guanyat els de poesia en castellà Ciudad de Palma els anys 1957 i 1959, és a partir d'aquella data de Son Pou que resolgué d'escriure definitivament en català.

Miquel Dolç, que ha traduït els clàssics llatins Virgili, Persi, Marcial, etc., per entendre i compenetrar-se amb els autors llatins presenciava a Santa Maria les feines del camp, principalment les dels vinyaters.

Els mèrits de Miquel Dolç han estat reconeguts al seu país. No faré esment dels premis obtinguts a fora Mallorca. Amb motiu de la traducció de *L'Eneida* de Virgili a hexàmetres catalans, Miquel Forteza i els components del grupet que setmanalment es reunien a ca-seva els divendres i que es deien continuadors de les tertúlies de ca'n Joan Alcover, li organitzaren un dinar-homenatge que tengué lloc el 13 de març de 1960 al Club Nàutic de Palma. El 1966, el seu poble li tributà un reconeixement multitudinari i donà el seu nom a un carrer. Els dies 23 i 24 de gener de 1984 l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana li reté també un homenatge a l'Estudi General Lullia. El 1992 l'Obra Cultural Balear li concedeix el Premi 31 de Desembre que per malaltia no va poder recollir personalment. En el seu lloc ho va fer el seu amic Pere A. Serra, editor de la Gran Enciclopèdia de Mallorca que Dolç contribuï a prestigiar assumint-ne la direcció general. El 1993 és proclamat Fill Il·lustre de la Vila de Santa Maria del Camí; llegeix la biografia Maria del Carme Bosch. El 31 de desembre rep la Medalla d'Or de la Ciutat de Palma. La mort el sorprengué quan la Universitat de les Illes Balears l'havia d'investir Doctor Honoris Causa.

He tractat d'una manera no exhaustiva les diverses relacions de Miquel Dolç amb Mallorca i la seva vila natal. S'alegrava de tenir-ne notícies i li plaïa de participar en activitats literàries de Mallorca. En una ocasió, a casa de la seva germana Maria, li preguntàrem per què des que estava jubilat no passava temporades més llargues a Santa Maria, on hi tenia casa. Respongué que a pesar de no haver d'impartir classes cada dia dedicava hores a la feina literària i que les biblioteques que precisava consultar eren a Barcelona, Madrid i Salamanca. «A Santa Maria, digué, hi vindré per morir». Com a lògica conseqüència d'aquest desig correspondria que les seves despulles descansassin al nostre cementiri. □

EL TEMPS DE L'ESPAI

Cada vegada més enllà, més lluny del planeta base.

I sempre i cadascú amb un rellotge Omega:

l'Omega Speedmaster Professional.

L'únic cronògraf homologat per la NASA

per a tripulacions en missió a l'espai.

En efecte, a mesura que més

s'avança en l'espai, més

el temps és Omega.

Hi ha una sèrie especial, numerada i limitada mundialment a 2.500 Speedmaster Professional, per a commemorar el 25è Aniversari de l'arribada de l'home a la lluna, amb una llegenda al·lusiva a l'esdeveniment gravada en cada caixa.

Swiss made since 1848.

Relojería Española

FUNDADA EN 1885

C/ COLON, 12 - TELS. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

Ω
OMEGA

The sign of excellence

Miquel Dolç, traductor

MARIA DEL CARME BOSCH

Quan la vida era més difícil per a tothom, Miquel Dolç, que no procedia d'una família d'intel·lectuals, cursà el batxillerat en dos anys, just en el llindar de la guerra civil. Després d'aquesta, estudià Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. No era cap nin. Als vint-i-set anys hom ja sap el que vol. Ho ha confessat en alguna ocasió: «No hi ha res d'impossible: tot és qüestió d'entestar-s'hi, d'ésser ordenat i de fer el cap viu». Així, doncs, Dolç, tanmateix un autodidacte, tengué la sort de comptar a Barcelona amb el mestratge de Marià Bassols de Climent, aleshores en la seva plenitud, el qual havia consolidat l'anomenada Escola de Filologia, feliçment viva gràcies al seus continuadors. Marià Bassols, que sempre tengué la convicció que «a Mallorca hi havia una *cantera* de clàssics», fou el pont, així mateix, entre Miquel Dolç, l'alumne destacat, i la Fundació Bernat Metge, creada per Francesc Cambó i dirigida per un altre mallorquí: Joan Estelrich. Però l'estudiós santamarier no es limitarà només a ésser un lingüista, si bé aquests fonaments seran essencials per allunyar-lo de Llorenç Riber, un altre antecessor seu en el camp de la traducció. A la Fundació mentendrà contacte amb Carles Riba, el filòleg, l'hel·lenista, l'humanista, i se sentirà més atret per aquesta faceta múltiple de la qual s'amararà àvidament durant més de dotze anys.

Carles Riba i Carles Cardó

Miquel Dolç imita Carles Riba, que s'ha acarat a l'hexàmetre llatí

En les traduccions, Miquel Dolç aconsella comprendre el text, fugint de la precipitació i de la intuïció, mitjançant l'anàlisi de la paraula, del grup de paraules, de la disposició d'aquestes dins la frase i de l'ordenació de frases dins el període. (fot. Tomàs Monserrat)

clàssic, primer amb la traducció jove-nívola de les *Bucòliques* de Virgili i més tard amb l'*Odissea* homèrica, quan tradueix l'*Eneida* en hexàmetres. De la càtedra estant, ensenya els preceptes d'aquell: «La traducció més literària, àdhuc la més poètica, és alhora la més literal». Fa seus els mateixos factors bàsics immutables, sempre difícils, que Riba postulava, per aspirar a la traducció perfecta: la rigorosa economia verbal, la fidelitat a la col·locació original de les frases i de les paraules, la reproducció del to, dels elements expressius i de la personal i intocable substància del model, el respecte al color i a la fesomia del moment històric, la realitat

de la paraula viva. Admira els criteris que guien la seva tasca delicada de revisor, sempre suggerent, mai no impositiu, sempre obert a la discussió cordial per aconseguir el sentit d'unitat i de coherència necessaris en un treball d'equip. En el transcurs dels anys, quan ell mateix *senior*, esdevengui revisor de l'obra dels *juniors*, tindrà ocasió de posar en pràctica els vells mètodes del mestre. Àdhuc en la poesia, serà un eco d'aquell Riba allunyat de l'erudició clàssica i dels calcs deliberats de pensaments, fórmules o motius. Com aquell, pourà dins el clàssicisme allò que el fa etern, universal i vàlid com a suprema referència: l'ordre, la ciència del verb, el valor estètic, l'experiment de l'ànima, la idea.

Però a la Fundació Bernat Metge hi ha algú més. Mn. Carles Cardó, traductor de Sèneca, hi col·labora per espai de trenta-cinc anys en dues etapes interrompudes per l'exili. Dolç aprendrà d'ell que traduir és fer pàtria. Per ennoblir la llengua cal la traducció. Cardó assegurava: «L'únic recurs és traduir. L'hora actual de Catalunya és, en gran mesura, l'hora de les traduccions», i Dolç ho corrobora tot dient: «L'art de la traducció suposa uns fabulosos guanys d'ordre literari, lingüístic i cultural». Aprèn de Cardó, a més, que la traducció és una lliçó d'humilitat, perquè si l'escriptor és amo de dir el que vulgui i com vulgui, el traductor, per contra, ha de dir exactament allò que l'autor traduït diu en una llengua que té un instrument expressiu molt més complet

que la nostra. Observant Cardó, traductor de Sèneca, com hem dit, excepte les tragèdies, Dolç dedueix la secreta dependència de gust, d'estètica, de mentalitat, que hi ha entre el traductor i l'autor escollit, fet aclaridor de la seva pròpia connexió amb gran nombre d'autors de la llatinitat, així poetes com prosistes. Alaba els seus volums, exemple de probitat científica des del punt de vista de la filologia, visible en els pròlegs, en la bibliografia, en la tècnica textual, en les notes explicatives. El mateix es podrà dir dels seus. No s'amaga, per últim, de confessar que «Les seves versions romandran sempre, per a tots nosaltres, com un infal·lible punt de referència». Igual els traductors novells podran dir de la seva tasca traductora, definida per ell mateix com a «segon ofici».

Traduccions

La capacitat de treball de Miquel Dolç és admirable. Sense comptar algunes traduccions castellanes primerenques, en són prova els més de trenta volums publicats a la Fundació Bernat Metge, des de l'any 1949 al 1984, que abracen Marcial, Persi, Virgili, Tàcit, Estaci, Ovidi,

Maria del Carme Bosch: «Dolç aprendrà de Mn. Carles Cardó que traduir és fer pàtria. L'art de les traduccions suposa uns fabulosos guanys d'ordre literari, lingüístic i cultural.» (Fot. Tomàs Monserrat)

Tertulià, Prudenci, etc., la majoria de vegades sol, altres en col·laboració amb altres autors. Fora de la Fundació, cal esmentar la versió poètica de l'*Eneida* i de *Els Lusíades*, ambdues per a l'editorial Alpha, la castellana de Catul per a Alma Mater del

C.S.I.C., i la del poema *De la natura* de Lucreci per als «Textos filosòfics» de Laia, a resultes de la qual és guardonat amb el premi nacional de Traducció, de fet el guardó a tota una vida de traductor. D'aquest ventall tan extens d'obres i autors, cal destacar les *Bucòliques*, les *Geòrgiques* i l'*Eneida* virgilianes. Segurament l'ha duit a Virgili, «meitat de la seva ànima», la insularitat catalana i mediterrània, el virgilianisme del seu admirat Costa i Llobera, traductor de l'episodi del llibre IV de les *Geòrgiques* referent a Orfeu i Eurídice, autor de les *Horacianes* i de «A Virgili». Potser ha triat inconscientment Virgili per contrast a la traducció massa indiscriminada de Llorenç Riber, amb la qual no hi està d'acord i a la que critica durament. D'entrada, les *Bucòliques* foren un encàrrec de Carles Riba per aprofitar, segons conta el mateix Dolç, un material quasi inservible de Joaquim Balcells, fet molts anys enrere. Roman obscur aquest punt dins la trajectòria del nostre autor, de fet l'he vist qüestionar, però no crec que avui dia sia impossible d'aclarir i d'esbrinar; de

Miquel Dolç amb el batle de Santa Maria, Mateu Morro, el dia que fou proclamat Fill Predilecte de la vila (3-9-93). (Fot. Tomàs Monserrat)

totes maneres, el reeximent de la resta de la voluminosa obra virgiliana lleva la mínima ombra de dubte. Ell confessa: «No vaig voler rectificar obres anteriors, només aspirava a que el meu esforç es fes digne de la meua generació». Abans d'acabar-se a la traducció de l'*Eneida* en prosa, revisa la seva bibliografia immensa i, per oblidar la cadència rítmica dels hexàmetres amb els que l'havia traduïda abans (1958), es dedica a Estaci i Tàcit. Tot i això, li surten hexàmetres quan la tradueix en el decurs de vuit anys llargs, en un ritme de cinquanta versos diaris. És un fet comprensible si es té en compte que de vegades per un sol vers troba vuit o deu i fins i tot quinze variants. Com ell mateix confessa: «Aleshores vaig comprendre que el poder de la mètrica virgiliana resulta per a un filòleg, aclaparador i il·limitat».

Teoria

En algunes ocasions, Miquel Dolç s'ha referit a la traducció, així

dins *Teoria y práctica de la traducción i Traducció i interpretació dels autors llatins*, o bé a problemes inherents a ella, com és la crítica textual, dins *Sobre la traducción manuscrita del «Apologeticum» de Tertuliano*. Malgrat la seva innegable experiència personal, segueix molt de prop en els dos primers treballs, ben similars, J. Marouzeau, teoritzador de la traducció llatina dins *Introduction au latin* (París, 1943). Dolç insisteix en la necessitat de la lectura del text per a situar-lo contextualment; aconsella comprendre'l, fugint de la precipitació i de la intuïció, mitjançant l'anàlisi de la paraula, del grup de paraules, de la disposició d'aquestes dins la frase i de l'ordenació de frases en el període. Manté que cal evitar la similitud visual de la paraula llatina amb la romànica corresponent, que cal fugir de la traducció etimològica, de la paràfrasi innecessària i que, en la mesura del possible, convé que el traductor conservi la correspondèn-

cia verbal, la correspondència gramatical, i que respecti la sintaxi, etc. Quan sembla que hom ha fet tot el que pertoca, resta encara aconseguir traslladar la personalitat de l'escriptor, l'originalitat d'una obra, l'esperit i el color d'un context, l'estil. De totes maneres, Dolç confessa que tota traducció és una lluita entre dues llengües i que ha de romandre sempre en estat de guerra literari. Dit d'una altra manera, és un problema similar a voler fer passar una circumferència per quatre punts donats a l'atzar. Ell confessa amb honestedat: «En la major part dels casos, jo, personalment, em conformo amb que la circumferència passi per tres punts i que s'apropi el més possible al quart».

El lector pot deduir fàcilment d'aquestes paraules la magnitud de la tasca desenvolupada durant tants d'anys per Miquel Dolç i pot fer-ne, així mateix, l'avaluació pertinent. □

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

**VENDA DE PIANOS
VERTICALS I DE COA**

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • KEMBLE
KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL • RAMEAU
RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS

(CLAVICÉMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Born de Llibres
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Ciutadella	Llibreria Pau	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Quart Creixent
Palma	Alcaide	Palma	Selecta
Palma	Aloma	Palmanyola	Papereria Clips
Palma	Balmes	València	Tres i Quatre

I als principals quioscos de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a.....
Adreça.....
C/.....Núm.....Pis.....
Codi Postal.....Població.....
Telèfon.....
Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual.
Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa.....
Agència/Oficina.....
Cte./Lta. núm.....

Signatura

Miquel Dolç i Dolç i la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*

PERE FULLANA I PUIGSERVER

Miquel Dolç i M. Eugènia Rincon saluden Pere Serra, editor de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, i Pere Fullana, l'actual director, el dia que l'il·lustre filòleg va ser nomenat Fill Predilecte de Santa Maria del Camí. Maria del Carme Bosch significà la importància de l'obra realitzada per Dolç com a filòleg, poeta i traductor. (Fotografia Tomàs Monserrat).

El doctor i catedràtic emèrit Miquel Dolç

Probablement altres autors, en aquestes mateixes pàgines, coneixeran millor la carrera acadèmica i la figura senyera d'aquest filòleg mallorquí i, per tant, en sabran lloar adequadament les qualitats. La meua coneixença s'esdevé de 1992, en què em vaig fer càrrec de la direcció executiva de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Gairebé fins aleshores, ho he de reconèixer, apenes coneixia Miquel Dolç i, en conseqüència, la seva labor científica d'anys i anys.

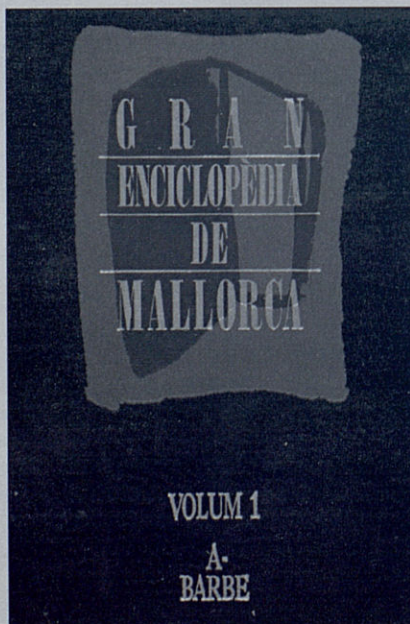
De les primeres impressions que en record són, d'una banda, el desig de ser anomenat doctor, títol que havia obtingut el 1951 a la Uni-

versitat de Madrid. Tot i que li agradava recordar els seus inicis a la pagesia mallorquina, potser considerava aquella graduació un element característic i significatiu de la seva personalitat, no només acadèmica, sinó sobretot en el context social. I això ens resultava un fet simpàtic a molts de nosaltres, que també hem obtingut aquesta graduació i que, tal vegada, gairebé no ha significat res d'especial a la nostra vida.

De l'altra, el fet que li agradàs ser tractat de catedràtic emèrit, segurament perquè se sentia orgullós de la seva carrera acadèmica, iniciada a l'Institut d'Oscà i conclosa com a catedràtic de Filologia Llatina a la Universitat de Madrid. S'havia jubilat catedràtic el 1983 i, segurament a partir d'aquell moment, la seva vida fora de les aules de la Universitat, entrà en una fase prou diferent, fins que el 1988, Pere Antoni Serra Bauzá li proposà la direcció general de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Probablement perquè mai no considerà aquesta feina un càrrec honorífic, ni un premi a la seva tasca, mirava el passat acadèmic amb orgull.

Director general de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*

Amb l'acceptació del càrrec de director general de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, el Grup Serra recuperava Miquel Dolç per a Mallorca. Aquest projecte el rejoiní i li donà l'oportunitat de retrobar-se amb la cultura i la realitat il·lenca, des del protagonisme que li oferien.

Continuà vivint a Madrid, però participà, des del primer moment, en l'Enciclopèdia, perquè aquesta li donà la possibilitat de viure la seva passió i la seva professió des d'una òptica nova.

Ja, el 1988, participà activament en la confecció dels criteris i les normes de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Aportà criteris sobre les formes, la terminologia, els topònims, els llinatges, l'ordre alfabètic, tots aspectes sempre problemàtics i en constant revisió. Periòdicament visitava la redacció, es reunia amb els directors (Ferran Aguiló, primer, Lourdes Mazaira, després, i amb mi, finalment), amb el consell de direcció, amb l'equip de correcció, amb el qual mantenia llargues reunions, i, si era possible, també amb els redactors. De les seves converses hom n'extreia sempre la mateixa conclusió: era un home monotemàtic agradable. Parlava i vivia amb passió la filologia, de tal forma que per a molts de nosaltres, no destres en la matèria, ens resultava fins i tot de conversa feixuga. Això no obstant, sempre tenia suggeriments, curolles i qüestions que li cridaven l'atenció i sobre les quals reflexionava en veu alta.

Quan venia a Mallorca, generalment convidat a participar en reunions de l'Enciclopèdia, aprofitava per veure alguns racons de Mallorca, acompanyat de Josep Mascaró Passarius. Al llarg dels gairebé set anys que dirigí de forma efectiva la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, visità indrets diversos com sa Vall de Superna (Esporles), la possessió de Sant Jordi (Palma), la Vall de la Nou (Manacor), ses Vergunyes (Artà), el Pujolet d'Escorca (Llucmajor), Tolleric i Solleric (Llucmajor) i sa Devesa de Ferrutx (Artà), entre d'altres llocs, sempre amb la inquietud de conèixer les característiques físiques d'aquests topònims i poder-ne desentranyellar el significat.

Mentrestant, de forma sempre periòdica, li eren enviades les proves de l'Enciclopèdia, que corregia acu-

radament, i les remetia sempre de forma puntual. Si hi trobava qüestions que mereixien un comentari feia ús del telèfon i aclaria conceptes. Fins i tot, col·laborava amb els redactors en la redacció dels topònims dels pobles, especialment si eren d'arrel llatina (Mancor de la Vall, Pollença, Manacor...) i assesso-

la ciutat de Palma (1993) i la proclamació de fill il·lustre de Santa Maria del Camí (3 setembre de 1993). Poc abans de morir, s'havia fet públic a la premsa que havia de ser investit Doctor Honoris Causa de la Universitat de les Illes Balears. El nomenament s'ajornà a causa de la seva malaltia. La posterior mort imposi-

Un gran nombre de santamariers assistiren a l'acte d'homenatge al seu conciutadà. (Foto Tomàs Monserrat)

rava altres dubtes sobre toponímia, especialment quan es tractava de nuclis rellevants. D'altra banda, l'equip de correcció sempre el tenia a la seva disposició tant per consultar-li com per comentar-li qüestions i dubtes filològics.

El lent reconeixement

Segurament de Miquel Dolç es podrien dir i afegir moltíssimes coses. Pens que un dels aspectes que més li alegraren els darrers anys de la seva vida, foren els reconeixements públics que rebé a Mallorca, gràcies segurament al prestigi social que adquirí al voltant de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Obtingué diversos guardons, com el Siurell de Plata del diari *Ultima Hora* (1988), el Premi 31 de Desembre de l'Obra Cultural Balear, la Medalla d'Or de

bilitat aquell acte que, de ben segur, l'hauria omplert de satisfacció per moltes raons, però sobretot perquè era en reconeixement a la seva obra, perquè era a Mallorca i pel ressò universitari que això suposava.

El Doctor Dolç trobava en el treball un gust insòlit i descarat, com ell mateix li agradava recordar sovint. A Santa Maria del Camí, amb motiu de la proclamació de fill il·lustre, escriví uns folis que llegí en aquella ocasió titulats "Un profeta a la seva pàtria", que acabaven amb el que havia estat el lema i el tarannà de tota la seva vida intel·lectual i personal: "Damunt aquesta doble actitud, el treball i la satisfacció reposa tota la nostra vida. No crec que hi hagi res de més noble". □

La biblioteca de D. Juan Díaz de la Guerra

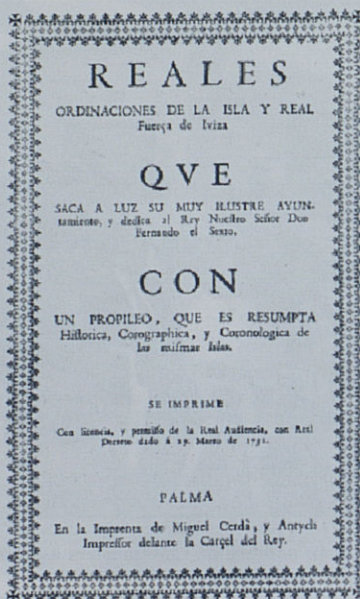
JAUME BOVER I PUJOL

Amb aquest títol, la biblioteca-ria Rosa M. Toribio Ruiz presentà a la Universitat de Sevilla una tesi doctoral de la qual just conec el resum publicat a la sèrie «*Cuadernos del mediodía*», resum que tot seguit vull comentar perquè consider que és interessant per a la petita història de les biblioteques mallorquines.(1)

La figura del contravertit bisbe Juan Díaz de la Guerra (1727-1800) ha estat objecte de diversos estudis per part dels investigadors mallorquins. El recordat Llorenç Pérez, expert en història eclesiàstica i bibliotecari, en féu alguns breus resums que per al lector apressat seran d'utilitat. L'acció pastoral del bisbe és més coneguda pels aspectes negatius que pels positius: fou un antil·lulista furios, suprimí la Causa Pia Lul·liana i el Col·legi de la Sapiència, a més de qualsevol culte popular dedicat al Beat; prohibí la predicació en català i manà que els registres sacramentals es fessin en castellà i que els mestres ensenyassin el catecisme en llengua forastera.(2) Amb tot això, i més, aconseguí l'enemistat del poble en general, la qual cosa motivà el seu trasllat a la diòcesi de Sigüenza. Dit amb paraules d'avui en dia: fou un colonitzador duríssim.(3)

Quant a la seva tasca dins el camp bibliotecari, cal recordar que impulsà la biblioteca episcopal a la qual uní la capitular. Aquesta comptava amb un fons interessant d'obres lul·lianes. A més, també hi integrà part dels fons procedents dels convents extingits dels jesuïtes.

En ser nomenat bisbe de Ma-

Portada de les «*Ordinacions*» d'Eivissa impreses per Miquel Cerdà i Antic el 1751, a cura de l'Ajuntament d'Eivissa. És un dels més valuosos impresos eivissencs del segle XVIII.

llorca (1772) portà la seva biblioteca particular que era prou valuosa i que havia format principalment durant la seva estada a Roma. Per prevenir malentesos féu redactar un inventari de tots els seus béns, inclosa la biblioteca, que posà a disposició dels estudiosos. La llegà en vida, el 1793, a la col·legiata de Jerez de la Frontera. Avui es conserva a la catedral.

Rosa M. Toribio insinua que la biblioteca ha patit diverses expurgacions al llarg del temps. Dels 5000 volums inicials que se suposa comptava, ara just en queden uns 2000. Urgeix dir que els lladres desconeixien o infravaloraven els llibres bale-

ars. Un expert sense escrúpols en llibre antic mai no hauria perdut l'ocasió d'emportar-se qualsevol d'aquestes joies de la bibliofília balear, com és ara el *Missal* de 1506, el *Parnasidos* en edició de luxe, la *Historia* de Dameto, un incunable lul·lià, les *Ordinacions* d'Eivissa, etc. Tot fa creure que la petita col·lecció balear que el bisbe s'endugué ens ha arribat gairebé intacta o molt poc minvada.

Díaz de la Guerra, home erudit, tenia un criteri seleccionador propi del més fi bibliòfil: pocs llibres, però bons. La col·lecció balear inclou algunes obres impreses abans del seu mandat a la diòcesi de Mallorca (1772-1777), cosa que demostra l'afecció que tenia pels llibres antics i de qualitat. Del seu temps just hi figura una edició luxosa del *Parnasidos* (1773) de Josep Pueyo i de Pueyo, il·lustrada amb gravats al coure de Josep Muntaner. Òbviament, també hi figura la *Summa* de Tomàs d'Aquino, impresa a Mallorca per Guillem Bauçà entre 1773 i 1776, car el bisbe era un tomista acèrrim i per això inicià i patrocina l'edició. Només en sortiren vuit volums perquè, a causa del seu trasllat a Sigüenza, l'edició es va interrompre.

Que a la biblioteca s'hi conservin les *Cartas* d'Antoni d'Alòs i Rius (dirigides als seus fills), capità general de Balears, lul·lista i defensor de les llibertats del poble, s'explica pel fet que el bisbe considerava que aquest militar era el seu principal enemic.

Sobre les opinions i judicis que

mereixen a l'autora la vida i miracles de Díaz de la Guerra, es pot dir que estan a les antípodes del que en pensen els estudiosos mallorquins. Però això ja són figures d'altre sostre.

CATÀLEG

Per a la redacció del present catàleg -que he extret de l'obra que ens ocupa- m'he basat en la consulta directa dels exemplars conservats a la «Biblioteca Bartomeu March», de Palma.

Les descripcions bibliogràfiques de Rosa M. Toribio són excessivament reduïdes, sovint amb errors i mancances tan greus, especialment en les autories, que fan difícilment indetificables alguns llibres.

1496. Lluïll, Ramon. *Vida de Jesús*. Primera parte en valenciano. Valencia: s.n., 1496.(4)

1506. *Missale secundum usum alme maioricensis ecclesiae, cum multis missis super edditis*. - Venetiis: Antonium de Giunta, 1506.

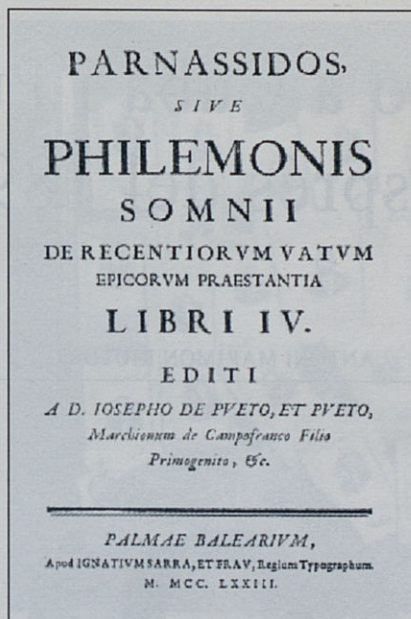
1601. *Manuale sacramentorum iussu Illustrissimi D. Joannis Vich, et Manrique, Episcopi Maioricens, annuente Synodali conventu...* - Maioricae: apud Gabrielem Guasp, 1601.

1632. Dameto, Joan. *La Historia general del Reyno Baleárico*. - Mallorca: Gabriel Guasp, 1632.

1663. Moll, Antoni, ed. *Ordinacions, y sumari dels privilegis, consuetuts, y bons usos del Regne de Mallorca*. - Mallorca: Pere Guasp, 1663.

1751. *Reales ordenaciones de la Isla y Real Fuerça de Ivisa... con un propileo, que es resumpta historica, corographica, y cronologica de las mismas islas*. - Palma: Imprenta de Miguel Cerdà y Antich, 1751.

1763. Pou, Bartomeu. *Institutionum historiae philosophiae Lib. XII...* -

Portada del «Parnassidos», edició luxosa a cura de l'impressor Ignasi Serrà i Frau, una de les obres més ben impreses a Can Serrà. Il·lustrada amb gravats al coure de Josep Muntaner i Moner, se'n va fer una tirada de 150 exemplars. A causa de la seva raresa, Joaquim M. Bover de Rosselló en transcriu el text complet en la seva «Biblioteca de autors baleares». Josep de Pueyo i de Pueyo, 1733-1785, tercer marquès de Campofranco, escriví diversos poemes en francès i llatí.

Portada d'una al·legació jurídica impresa per Ignasi Serrà i Frau sobre la Concòrdia entre les diverses entitats de govern de Mallorca, un document cabdal per a la història de Mallorca al segle XVIII.

Bilbilit. Semin. Soc. Jes. Typographi, 1763.

1767. *Por la Junta de Consignación con los magníficos jurados de la Universidad, ciudad y Reino de Mallorca sobre la más segura observancia de las Capitulaciones de la Concordia del año 1684...* - Oficina de Ignacio Sarrà y Frau, 1767.

1767. Alòs i Rius, Antoni de. *Cartas, instrucciones y relación de servicios que...* Don Antonio Alòs de Rius escribió a sus hijos. - Palma: s.n., 1767?

1773. Pueyo i de Pueyo, Josep, Marquès de Campofranco. *Parnassidos, sive Philemonis somnii de recentiorum vatvm epicorum praestantia Libri IV*. - Palmae Balearium: Ignatium Sarrà et Frau, 1773.(5)

1773-1776. Tomàs, d'Aquino, Sant. *Summa totius theologiae*. Palmae Balearium: Guilielmus Bauçà, 1773-1776. □

Notes:

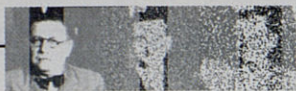
(1) Toribio Ruiz, Rosa María. *La Biblioteca de D. Juan Díaz de la Guerra*. Sevilla: Grupo de Investigación Marcas Andaluzas, 1991. (Cuadernos del medio día; 2).

(2) Vg. l'article de Rosa M. Calafat «El bisbe Juan Díaz de la Guerra i la prohibició de predicar en català» publicat a EL MIRALL-46, 1991, p.28-30.

(3) Vg. les entrades de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, v.4, p.303-304; *Gran enciclopèdia catalana*, v.6, p.243.

(4) L'autora presenta aquest incunable amb aquestes dades que són errònies a simple vista. Antoni Bonner, expert lul·lista i bibliògraf, i altres experts consultats opinen que es tracta d'un altre incunable lul·lià, car no hi ha constància de cap «Vida de Jesús» lul·liana amb aquest títol.

(5) Se'n féu una tirada limitada de 150 exemplars. A causa de la seva raresa, Joaquim M. Bover en transcriu el text complet a la *Biblioteca de escriptors baleares*.

L'emigració a Cuba i Puerto Rico després del 1898

ANTONI MARIMON RIUTORT

Introducció

Abans que les Illes Balears fossin unes terres d'immigració, els illencs emigraren durant llargs decennis a Algèria, França i Hispanoamèrica, principalment.

Les causes de l'emigració foren bàsicament de caràcter econòmic, però també hi va haver motivacions polítiques o causes diverses, com escapar del servei militar.

En el segle XIX i començament del XX, l'emigració a Amèrica es dirigí sobretot cap a dues àrees: les Antilles, Cuba i Puerto Rico, i el Rí de la Plata, Argentina i Uruguai.

El fet insular determinà que l'emigració de cada illa tengués característiques diferents. Fins i tot per pobles les dinàmiques eren força diferents. És prou conegut el cas dels andritxols que anaven a Cuba, en concret a Batabanó, principalment per a la pesca d'esponja.(1)

En el cas de Cuba i Puerto Rico que fins el 1898 feren part de l'Estat Espanyol, s'ha destacat que des de l'Estat es fomentà que l'emigració balear tengués aquest destí. N'és una prova un dictamen del Ministeri de Foment publicat el 1882.(2)

L'emigració a Cuba i Puerto Rico fins el 1898

Si bé es coneix el cas d'algun illenc emigrant a Cuba al final del segle XVIII, fou a partir dels anys trenta del segle XIX que s'inicià una emigració de certa importància, sovint vinculada a l'establiment de vincles comercials entre Mallorca o Menorca i Cuba. Disposam de dades

Antoni Vila Juaneda, fundador de la Societat Balear de Benificència de l'Havana el 1885.

molt parcials, però un fet que demostra la consolidació de la colònia illenca a Cuba és la creació, a l'Havana, el 1885, de la Societat Balear de Benificència. Aquesta societat passà de 168 socis (1885) a 155 (1887) i 107 (1891). En els anys 90 continuà l'emigració, fins i tot després de l'inici, el 1895, de la insurrecció cubana. Per al període 1891-1895, les fonts oscil·len entre un màxim de 1.455 i un mínim de 342 emigrants.

L'emigració només es va interrompre completament quan els nord-americans intervingueren en el conflicte el 1898 i establiren el bloqueig naval entorn de les colònies espanyoles.(3)

A Puerto Rico l'emigració es degué iniciar tímidament a final del segle XVIII. Es considera que el 1837 començà un important flux migratori entre Sóller i Puerto Rico. També foren importants les relacions migratòries amb Artà. L'emigració en aquesta antilla s'incrementà a mitjan segle XIX i va estar relacionada amb l'expansió de l'economia portorriquenya basada en l'exportació del cafè.

Els illencs es dedicaren a l'agricultura i al comerç i algunes famílies aconseguiren crear importants empreses. És el cas, entre d'altres, dels Marquès, Blanes, Roses, Castañer i Mayol.(4)

Segons un estudi de caràcter biogràfic elaborat per Estela Cifre de Loubriel,(5) passaren a Puerto Rico un mínim de 1.075 illencs, dels quals 884 eren mallorquins, 17 eivissencs i 66 menorquins. També sabem que cap a 1885-86 residien en aquesta colònia espanyola 101 emigrants balears, que suposaven el 6'35% dels emigrants hispànics.(6) Entre 1892 i l'abril de 1898, segons les dades de «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones», (7) marxaren cap a Puerto Rico 467 persones. Devers 1897-98, la colònia balear a Ponce, formada per 153 persones, era la més nombrosa, per damunt de catalans i gallecs.(8)

L'impacte del 1898

L'anomenat «desastre» del 1898, la pèrdua per Espanya de les colònies de Cuba i Puerto Rico, provocà una mena de trauma col·lectiu.

Molts d'intel·lectuals reflexionaren sobre la realitat d'Espanya. Alguns aprofundiren en les arrels castellanques de l'Estat, d'altres, a Catalunya i a Mallorca, per exemple, propugnaren un regionalisme regeneracionista. Per a tothom, el 1898, fou una fita. Semblava, doncs, que les relacions amb Cuba i Puerto Rico, en aquest context, s'havien trencat del tot.

Però una cosa són les realitats polítiques i ideològiques i una altra els condicionants socials i econòmics. Mallorca continuava essent una terra subdesenvolupada i Cuba, malgrat els estralls de la guerra, una terra d'immigració.

El final de la guerra (agost de 1898) i el canvi de sobirania (desembre) no implicaren ni un retorn massiu dels emigrats a Cuba i Puerto Rico ni que s'aturàs l'emigració illenca cap a aquests indrets. Naturalment, sí que retornaren a Espanya els funcionaris colonials, sobretot els militars (56).

L'emigració a Cuba (1898-1907)

Durant cinc mesos, d'abril a agost de 1898, les relacions amb les Antilles es varen interrompre completament a causa del bloqueig nord-americà.

El 18 d'agost de 1898 arribaren al port de Sóller alguns sollerics procedents de Cuba. Tornaren a Mallorca a causa de la «paralització dels negocis» per mor de la guerra, i ho varen fer d'una manera indirecta a través de l'«estranger». L'octubre d'aquest mateix any arribaren també a Sóller Guillem Colom Muntaner, Llorenç Roses, Francisca Arbona i d'altres.(9)

Aquest mateix mes ja es registrà la partida d'un emigrant cap a Cuba pel port de Palma. Durant el 1899 passaren a Cuba 76 illencs.(10) L'abril d'aquest mateix any partiren de Palma cap a Barcelona i amb destí a Cuba, una trentena d'homes naturals d'Andratx, Calvià i Capdepera que anaven a l'Havana a participar en la zafra, la collita de la canya de sucre. El 31 de maig de

Junta directiva del Centre Balear de l'Havana (1905).

1899, la premsa recull la notícia que ha tornat un gran nombre de mariners d'Andratx després d'haver fet feina a la zafra.(11)

Segons un cens efectuat a Cuba entre 1898 i 1901, hi havia a l'illa 835 balears, que es repartien així:

L'Havana	439	persones
Las Villas	213	«
Santiago	88	«
Matanzas	37	«
Pto Príncipe	35	«
Pinar del Río	23	«

Pel que fa a les seves activitats, 322 illencs es dedicaven al transport, 239 al comerç i a serveis, i altres 239 a la producció.(12)

El 1900, els emigrants balears només suposaven l'1,38% dels emigrants procedents de la Península Ibèrica i illes adjacents. Així i tot, l'emigració illenca era superior a la d'Aragó, Navarra, Múrcia i Extremadura. La colònia balear estava quasi exclusivament composta per homes (98,41%), molts dels quals eren fadrins (el 49%). L'analfabetisme arribava al 35%, una taxa que només era superada pels canaris.(13)

El 1900 partiren del port de Palma cap a Cuba 66 persones.(14)

Durant els primers anys de la postguerra, la vida dels emigrants no va ser fàcil en un país destruït pel conflicte bèl·lic. La Memòria de la Societat Balear de Beneficència de l'Havana assenyalava que «el contingente de balears llegados a esta [illa, Cuba] durante el año social que acaba de finir ha sido sumamente reducido, pudiendo añadir que los aquí de antes, no han podido contribuir cual ha sido su voluntad, por las causas que son de todos conocidas».(15)

Aquest any, la Societat Balear només tenia 72 socis, és a dir, menys de la meitat dels que tenia quan es va fundar el 1885. Però aquest mateix 1900 es va crear una Secció d'Auxilis Mutus que el 1901 disposava de 461 socis, mentre que la Societat Balear només en tenia 59. Ambdues societats constituïren el «Centre Balear. Beneficència i Auxilis Mutus», que es considerava fundat el 1885 i reformat el 1901.

L'expansió del Centre Balear demostra clarament el creixement de la colònia illenca a Cuba. El 1902 tenia 532 socis, dels quals 40 fundadors, 420 socis de número i 72 familiars; el 1903 en tenia 1.077, dels quals 859 eren socis fundadors i

numeraris, i la resta familiars; i el 1904 en tenia 1.522, dels quals 1.053 eren socis de número.

Aquest creixement s'incrementà en anys posteriors, quan l'emigració dels balears a Cuba degué adquirir un caràcter massiu. El 1905, el «Centro Balear. Sociedad de Beneficencia, Auxilios Mútuos, Instrucción y Recreo», va doblar el nombre de socis i va arribar als 2.657, dels quals 1.867 eren socis de número. L'any següent en tenia 3.682, 2.574 numeraris. L'octubre de 1907 comptava amb 4.988 socis.

Paral·lelament a aquest enorme

emigrants hispànics i amb la premsa, tant la de l'Havana, com la de Mallorca (La Última Hora, La Unión Republicana, La Roqueta), i la d'Eivissa (El Correo de Ibiza).(16)

Els emigrants illencs es degueren adaptar a la nova situació política. Si el 1900 el general Weyler encara era president honorari de la Societat Balear de Beneficència, a la Memòria de 1901 el seu nom havia desaparegut sense donar cap explicació. Un cas singular fou el del republicà Joan Obrador Peris, resident a Cuba des del 1853, que afirmava estimar Cuba i, en una línia republi-

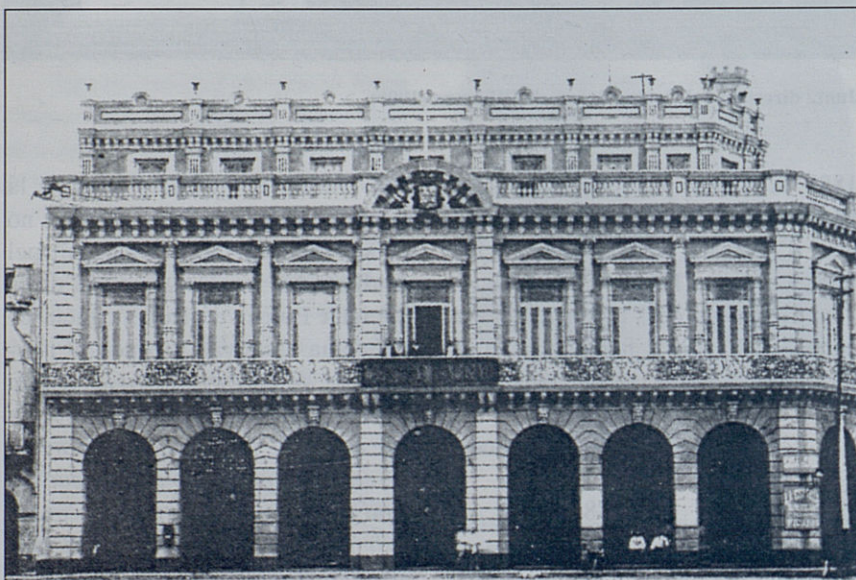
relacions migratòries entre Mallorca i Puerto Rico. Al principi de setembre de 1898 va aparèixer a «La Almudaina» la següent crònica del corresponsal de Sóller: «*La mayoría de los paisanos nuestros con residencia en Puerto Rico que á principios de verano llegaron á este pueblo en donde les sorprendió la ruptura de hostilidades con los yanquis, han emprendido de nuevo su regreso a la citada isla ansiosos de saber a ciencia cierta el resultado de pasadas contingencias. En el primer vapor que salió de Cádiz luego de firmada la paz se embarcó don Juan Rullán; posteriormente salieron para el mismo punto don Antonio Canals, don Bartolomé Marqués, don Juan Arbona y en el que se hizo a la mar anteayer lo verificó nuestro particular amigo don Alfonso Castañer*».(18)

Segons les «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones», durant el segon semestre de 1898 només partiren del port de Palma cap a Puerto Rico tres persones en el mes d'octubre.

Sembla que ni l'ocupació nord-americana ni la posterior pèrdua de la sobirania espanyola (desembre de 1898), no provocaren un retorn massiu dels emigrants illencs. Així i tot, hi va haver un cert nombre de balears que retornaren per aquestes dates. Coneixem els casos de Pere Lluc Mayol, que arribà a Sóller l'octubre de 1898; d'Antoni Bauzá Frontera, que també tornà a Sóller el novembre del mateix any;(19) i del pollencí Jaume Cifre Albertí, que retornà el 1899.(20)

També abandonà Puerto Rico després del canvi de sobirania, Salvador Suau Mulet, que havia estat batle de Mayagüez i morí a Barcelona el 1902. Un cas curiós és el d'un mallorquí d'Adjuntas que passà a Santo Domingo, on es dedicà al conreu del cafè.(21)

Naturalment, degué tornar tot el personal vinculat a la burocràcia colonial, sobretot oficials de l'exèrcit i de la marina.

Façana del Centre Balear de l'Havana (1905).

creixement quantitatiu, el Centre Balear va anar diversificant els seus serveis i creant altres delegacions. El 1902 es va fundar la delegació de Batabanó; el 1906, les de Güira de Melena i Caibarién. El 1913, també en tenia a Marianao (província de l'Havana). S'organitzaren noves seccions, com les d'invàlids (1902), propaganda (1903), instrucció (1906). Al final de 1905 va fundar la «Quinta de Salud La Balear» que durant el 1906 va atendre 673 malalts i efectuà 163 intervencions quirúrgiques.

El Centre Balear estava en relació amb altres organitzacions dels

cano-federal, que l'autonomia hagués estat la solució per al problema cubà en el context d'una República Federal Espanyola. Aquest estat hauria d'haver constituït l'embrió d'una Federació Ibero-Americana. Segons ell, aquesta solució era factible perquè: «*Cuba no luchaba contra el pueblo español, que al fin es su padre; Cuba luchaba para sacudir el yugo a que la sujetaban inmundos padrastrós*».(17)

L'emigració a Puerto Rico (1898-1900)

Poc després de l'armistici de l'agost 1898, es varen reprendre les

L'emigració es va reprendre durant el 1899 (42 emigrants des del port de Palma), i el 1900 (34 emigrants), però sense arribar a les xifres superiors al centenar dels anys 1895-97.(22)

El 1899, passà a Puerto Rico Joan Barceló Juan, perquè havia obtingut una beca en el seminari de San Juan, i el 1900 demanà permís per anar a Puerto Rico el prevere Joan Serra Ferrer, de Capdepera.(23)

En general, l'emigració a Puerto Rico va disminuir molt durant el segon decenni del segle XX.(24) □

NOTES.

(1) Sobre aquest tema en concret, vegeu els diversos treballs publicats per CALAFAT, Rosa Maria: *Andritxols cap a Cuba*, «El Mirall», núm.11, Palma, 1987; *100 anys d'emigració andritxola a Cuba*, «Lluc», núm.750, Palma, 1989; *Les pautes socio-econòmiques i l'inici de l'emigració: «Fer l'Havana» i Batabanó i la pesca d'esponges. Les tempestes, els ciclons i la mort a la memòria d'un poble. L'emigrant i la llengua*. Ambdós articles a Congrés Internacional d'Estudis Històrics. Les Illes Balears i Amèrica, volum III, Palma, p.149-166 i 167-187.

(2) Vegeu SERRA, Sebastià (1992): *L'emigració de les Illes Balears a Amèrica*. A Congrés Internacional d'Estudis Històrics. Les Illes Balears i Amèrica, vol.III, Palma, p.3-46.

(3) Per a més informació sobre aquest període, vegeu MARIMON RIUTORT, Antoni (1992): *Aproximació a l'emigració balear a Cuba fins el 1898*, a Congrés Internacional d'Estudis Històrics. Les Illes Balears i Amèrica, vol.III, Palma, p.325-330.

(4) Sobre l'emigració a Puerto Rico en general, vegeu sobretot ENSENYAT I JULIÀ, Jaume (1992): *Mallorquins a Puerto Rico*, Comissió V Centenari Illes Balears, p.28-30; i RIPOLL MARTÍNEZ, Antònia: *Alguns aspectes de l'emigració mallorquina a Puerto Rico*. A Congrés Internacional d'Estudis Històrics. Les Illes Balears i Amèrica, vol.III, p.357-371.

(5) *La formación del pueblo puertorriqueño. La Contribución de los catalanes, balearicos y valencianos*, Instituto de Cultura Puertorriqueño, San Juan.

(6) SONESSON, Birgit (1988): *La emi-*

gración española a Puerto Rico. ¿Continuidad o irrupción bajo la nueva soberanía? A Españoles hacia América. La emigración en masa, 1880-1930. Alianza Editorial, Madrid, p.307.

(7) Que es publicaven a la «Gaceta de Madrid».

(8) SONESSON, B.: Op. cit. nota 6, p.308.

(9) «La Última Hora» (Palma), 18 d'agost 1898; i «La Almudaina», 18 d'octubre 1898. Aquests retorns no apareixen registrats a les «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones», que es publicaven a la «Gaceta de Madrid».

(10) Segons les esmentades «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones».

(14) «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones».

(15) SOCIEDAD BALEAR DE BENEFICENCIA (1900): *Memoria*. Imp. y Pap. «La Nacional», Habana, p.5-6.

(16) CENTRO BALEAR (1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1914): *Memoria*. Habana.

(17) «La Unión Republicana», Palma, 22 de maig 1901. *Carta desde Cuba*.

(18) «La Almudaina», 6 de setembre de 1898.

(19) Ibid., 18 d'octubre i 15 de novembre de 1898.

(20) CIFRE DE LOUBRIEL, Estela (1975): *La formación del pueblo puertorriqueño. La contribución de los catala-*

La clínica «La Balear», a l'Havana, cap el 1905.

(11) «La Almudaina», 26 d'abril i 31 de maig de 1899, respectivament. Aquesta emigració, de caràcter temporal, tampoc no apareix recollida a les «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones».

(12) CALAFAT VILA, Rosa Maria: *Cent anys d'emigració a Cuba* (inèdit). Elaborat a partir de les dades consultades a l'Arxiu Nacional Cubà (l'Havana) d'un treball en curs de realització de Coralía Alonso.

(13) IGLESIAS GARCÍA, Fe (1988): *Características de la emigración española en Cuba, 1904-1930*. A Españoles hacia América. La emigración en masa, 1880-1930. Alianza Editorial, Madrid, p.279.

nes, balearicos y valencianos. Instituto de Cultura Puertorriqueña, San Juan, p.342.

(21) ENSENYAT I JULIÀ, Jaume (1992): *Mallorquins a Puerto Rico*. Comissió V Centenari Illes Balears, p.30-31; i MAYOL, Esperanza (1976): *Islas*. Imprenta Mossèn Alcover, Palma de Mallorca, p.180.

(22) «Estadísticas de Emigraciones é Inmigraciones».

(23) FIOL I TORNILA, Pere (1992): *L'Església mallorquina a Amèrica*. Bisbat de Mallorca.

(24) SONESSON, B: Op. Cit. nota 6, p.320.

La col·lectivitat d'emigrants balears als països del Rio de la Plata i la guerra civil espanyola

JOAN BUADES CRESPI/MARIÀNTONIA MANRESA MONSERRAT/MARGALIDA A. MAS BARCELÓ

Les repercussions que la Guerra Civil d'Espanya va generar entre el col·lectiu d'emigrants balears establerts a l'Uruguai i Argentina constitueix, ara per ara, un tema d'investigació inèdit que voldríem encetar en aquest article.

A la data en què es produí l'alçament militar contra la República residien als dos països del Rio de la Plata més d'un milió d'immigrants originaris de l'Estat espanyol que hi havien arribat en el període de la gran emigració massiva contextualit-

amb entusiasme la proclamació de la Segona República.

Gairebé la totalitat dels centenars d'entitats associatives fundades pels immigrants a l'Argentina i Uruguai demostraren les seves simpaties per la Segona República. La nova situació política que es viu des d'aleshores a l'Estat espanyol afavorirà, fins i tot, l'aparició de noves institucions que s'identifiquen encara més amb el nou esperit democràtic que existeix al seu àmbit geogràfic de procedència. Entre aquestes, cal esmentar el Centro Republicano creat a Buenos Aires el 1931, que va desenvolupar una intensa activitat cultural i política entre els immigrants, molts d'ells afiliats a altres associacions, mutuels o de base ètnica o regional, i la *Organización Nacionalista Republicana Gallega* que agrupava els nacionalistes gallecs residents a l'Argentina.

La sublevació militar de 1936 fou rebutjada per la immensa majoria d'immigrants i per les seves entitats. Tot d'una adoptaren una postura solidària amb el govern legalment constituït i a l'Argentina i Uruguai es varen crear *Comités de Ayuda a la República o al Frente Popular* que canalitzaren cap a la zona republicana els fons econòmics, roba, aliments i medicaments que aconseguien entre el col·lectiu d'immigrants mitjançant l'organització d'un ample ventall d'activitats.

Els immigrants de l'Uruguai

Els immigrants balears residents a l'Uruguai, des de la desaparici-

ció a mitjan dels anys vint del Centre Balear, no disposaven de cap associació pròpia. El clima de solidaritat amb la República que emergeix entre la comunitat d'immigrants establerts a l'Estat Oriental arran de l'alçament militar va conduir a alguns dels antics directius de l'esmentat Centre a crear un *Comité de Ayuda Balear* integrat dins el *Comité Nacional de Ayuda a la República Democrática Española*, associació controlada pel *Comité Central de Españoles* que tenia el seu local al carrer 18 de

Cartell propagandístic del Comité Central de Españoles del Uruguay (1939).

zat entre 1880 i 1930. Els balears suposaven un petit percentatge dins aquest nombrós contingent i es trobaven ubicats en major nombre a l'Argentina. La gran majoria dels integrants d'aquest corrent immigratori eren gent de procedència humil que l'abril de 1931 havien acollit

Portada de la publicació C.R.E.R. MADRID, editada pel Centro pro repatriación de españoles republicanos. Buenos Aires, 1938. Hi apareix una il·lustració del general Miaja, cap de la Junta de Defensa de Madrid i dels exèrcits del centre.

Julio, núm 1304, on s'ubicaven les dependències de la Casa d'Espanya de Montevideo. Aquest *Comité Central* s'encarregava de lliurar directa-

ment a la Península o via París els aliments, roba, doblers... que es recollien entre els immigrants i els simpatitzants uruguaians i d'altres nacionalitats i ètnies. L'èxit que va tenir entre els immigrants balears aquest Comité Balear va impulsar els seus fundadors, Jaume Monserrat, Joan Salvà, Miquel Oliver, Antoni Serra, Josep Fuxà, entre d'altres, a crear en el mes de setembre de 1938, una nova institució que reunís el col·lectiu balear, el *Círculo Democrático Balear* de Montevideo que es va instal·lar provisionalment al local social que ocupava el Casal Català a la capital uruguaina. El fet d'incloure a la seva denominació el qualificatiu «democrático» demostra els sentiments anti-franquistes dels dirigents i associats de l'entitat balear que continuaren col·laborant amb les activitats i manifestacions de suport a la Segona República.

En aquests anys de la Guerra Civil també tenim documentada l'existència a Montevideo de l'anomenada *Unión de las Islas Baleares para la Defensa de España* que devia posseir els mateixos objectius que les abans esmentades entitats balears, tot i que d'aquesta associació no disposem de cap altra informació.

Suport als combatents espanyols

Com la resta d'entitats fundades per immigrants, les institucions que representaven a la comunitat balear de l'Uruguai desenvoluparen una intensa tasca durant els anys del conflicte: recollien donacions en espècies, obrien subscripcions de 20 pesos uruguaians per finançar l'anomenada «*ración del miliciano*» que equivalia a l'alimentació diària d'un combatent, posaven a la venda accions de 5, 10 i 20 pesos per finançar les despeses de la guerra, col·laboraven en les activitats organitzades pel *Comité Pro-Casas para los niños de la España leal* que feia arribar roba i aliments als nins que patien els efectes del conflicte, acudien a les manifestacions multitudinàries de suport a la Segona Repú-

Directiva del Patronato Español de Ayuda a los Veteranos Antifascistas de l'Argentina. El segon de la dreta, assegut, és Benito Burguera, un mallorquí dirigent del sindicat argentí del calçat que es destacà en les campanyes d'ajut a la República.

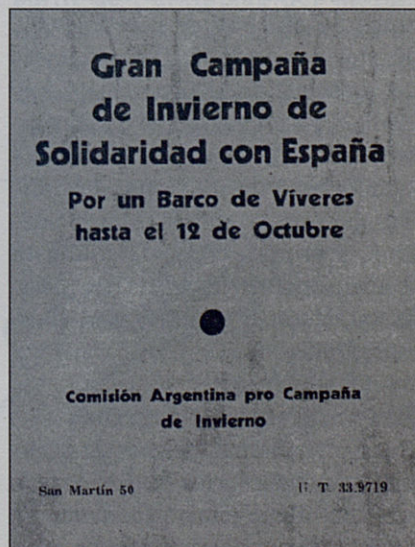
blica que se celebraven anualment el 16 de febrer i el 14 d'abril per commemorar, respectivament, la victòria electoral del Front Popular i la proclamació de la República Espanyola. Les dones participaven en les tasques efectuades per la *Comisión de Damas de Ayuda al Pueblo Español* per recaptar fons...

En els tres anys de Guerra Civil es fa palès l'elevat grau de consciència política adquirida per la comunitat balear a l'Uruguai. Només una minoria va simpatitzar amb la suble-

vació militar, la resta, contrària a l'agressió feixista i sensibilitzada per les conseqüències de la guerra entre la població civil, va contribuir segons les seves possibilitats a la defensa de la legalitat democràtica.

Els exiliats republicans

Finalitzada la Guerra Civil es va obrir un nou flux emigratori compost per desenes de milers d'exiliats polítics que fugiren de la repressió franquista i trobaren acollida a Mèxic, la majoria, i en menor mesura

Portada i primera pàgina d'un bolletí de la Comisión Argentina pro Campaña de Invierno.

MAYO

DIENES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES	DIENES
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	★	★	★	★

BALEARDINOS: asociados a la "Unión de las Islas Baleares para la Defensa de España".

ABRIL

★	★	★	★	★	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

JUNIO

★	★	★	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	★	★

EN LA OBRA DE LA COMISION DE DAMAS DE

1 Fiesta de los Trabajadores.

Sustituyendo en el trabajo a los combatientes y dando su sangre para los heridos, la mujer española lucha por la República.

Colaborad Ayuda al Pueblo Español

Calendari de l'any 1939 editat pel Comit  Central de Españoles de l'Uruguai, Montevideo. (Observeu el gentilici baleardinos.)

a l'Argentina, Xile, Santo Domingo, Cuba i Veneçuela. Aquest col·lectiu va mantenir viva als Estats receptors la flama de l'anti-franquisme.

A l'Uruguai, la política migratòria del govern va dificultar l'establiment d'exiliats al país. Malgrat aquesta circumstància, un bon grapat d'entitats ètniques com el *Círculo Democrático Balear* i el *Casal Català* de Montevideo, entre d'altres, mostraren assiduament, en els primers anys de la postguerra, el seu rebuig al nou règim dictatorial i a la repressió que es duia a terme. Els actes de dol que se celebraren a Montevideo arran de l'afusallament del president de la Generalitat Lluís Companys, esdevingut el 15 d'octubre de 1940, varen constituir una manifestació de solidaritat dels afiliats del *Círculo* amb la colònia catalana, i el mateix succe  quan la municipalitat de la capital uruguaiana va aixecar-li un monument commemoratiu.

Els immigrants de l'Argentina

A l'Argentina, després de la insurrecció del general Franco la col·lectivitat d'emigrants procedents de l'Estat espanyol es va escindir entre els partidaris apassionats de la Rep -

blica i els dels sublevats. De fet, la Guerra Civil repercutí moltíssim sobre els immigrants. Tot i la distància que els separava del seu país vivien plenament allò que s'esdevenia a Espanya. Les conseqüencies de la guerra afectaren tota la colònia de residents originària de l'Estat espanyol. Les cròniques aparegudes als rotatius argentins com *La Razón* o *La Nación* ens ho confirmen, i publiquen notícies de bregues o discussions protagonitzades per emigrants defensors de cada un dels bàndols.

A l'Avinguda de Mayo es produïen enfrontaments i discussions entre republicans -que solien anar al

A l'Avinguda de Mayo
(Argentina) es produïen
enfrontaments i discussions
entre republicans
i els franquistes.

cafè *«Iberia»*- i els franquistes, que anaven al *«Español»*. Aquests darrers llegien les publicacions pro-franquistes i els altres analitzaven amb cura les notícies de *Crítica* i *La Razón*. *La Voz de España* era un programa radiofònic d'Antonio Manzanera que difonia conferències d'espanyols, tant republicans com franquistes, i arribà a constituir un comit  femení que envi  set tones de roba i queviures a ambdós bàndols.

L'ajut que les associacions d'immigrants varen lliurar des de l'Argentina als dos bàndols fou considerable, encara que la immensa majoria anava adreçat a la zona republicana. La *Federación de Organizaciones de Ayuda a la República Española* (FOARE) comptava amb més de cent filials i comit s adherits a tot el país, i els *Amigos de la República* enviaren més d'un milió de pesos. Es va crear, també, una *Junta Argentina de Médicos pro Ayuda Sanitaria a la España Republicana* que va enviar trenta ambulàncies. El 1937 comença a publicar-se *Orientación Española*, òrgan dels franquistes a Buenos Aires que centralitzava l'ajuda a Franco a través de la *Representación del Gobierno de Burgos* a Buenos Aires. Aix  mateix es funden algunes organitzacions monàrquiques, el *Centro de Acción Española* i altres entitats que col·laboren amb els insurrectes. Els residents balears a Buenos Aires participen activament d'aquesta consciència política. Aix , els socis del Centre Balear, tot i que els estatuts prohibeixen les actituds polítiques partidistes, deixen entreveure la seva posició ideològica amb una sèrie de fets prou significatius. Per una banda, fan una recol lecta per ajudar els nins de Catalunya i per l'altra declinen les invitacions del *Club Español* i de la *Asociación Patri tica Española* per assistir a dinars de confraternitat just acabada la guerra.

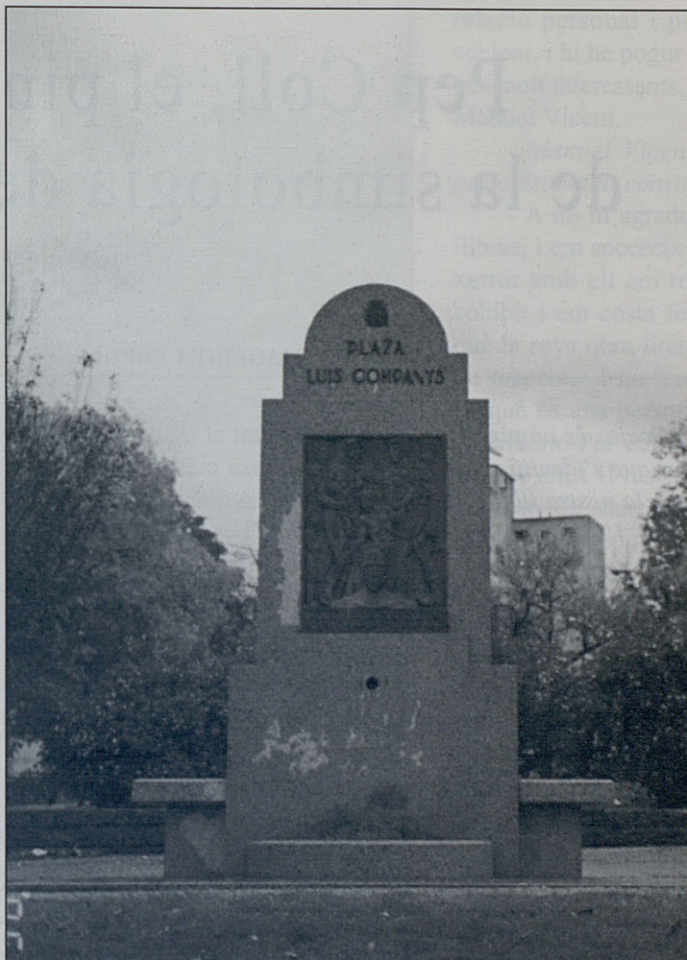
Segons testimonis orals, aproximadament un 80% dels socis del Centre Balear de Buenos Aires eren antifranquistes. Tot i aix  el general

Franco tenia, entre els associats, els seus defensors, entre els quals cal esmentar Mateo Albertí, un dels directius històrics de l'entitat; mai no va voler que el Centre Balear organitzàs activitats per ajudar la República. Aquest fet conduí un grup de socis a integrar-se al Centre Català i a constituir l'agrupació «Mallorca Nova» que tenia com objectiu prioritari ajudar els balears que residien a la zona republicana.

Dins el context de la Guerra Civil alguns illencs aconsegueixen arribar a l'Argentina. Aquests exiliats revitalitzaran les entitats ètniques balears existents. Així ens ho confirma el testimoni de Pere Quetglas, un manacorí d'esquerres que l'any 1937 va fugir de Mallorca i anà a Buenos Aires. Ell fou un dels que va lluitar més per aconseguir fusionar les dues associacions de balears de la capital argentina, el Centre Balear i La Protectora, de les quals l'any 1940 neix l'actual Casa Balear.

Un altre mallorquí que es va destacar pel seu compromís polític fou Benito Burguera. Destacat dirigent del Sindicat del calçat argentí, va participar molt activament a les campanyes d'ajut a la República. Va ocupar el càrrec de Secretari adjunt de la *Mesa Directiva Central* de la *FOARE* i col·laborà assíduament amb l'*Organo del Centro Pro Repatriación de Españoles Republicanos (CRER)*. Ell i molts altres companys del Centre Balear es dirigiren a l'ambaixador de l'Estat espanyol, Díez Canedo, per poder anar com a

El monument a Lluís Companys erigit per la municipalitat de Montevideo.

voluntaris a lluitar a favor de la República. No ho pogueren aconseguir per problemes econòmics i burocràtics. Finalitzada la Guerra Civil va col·laborar des del seu càrrec directiu a la *FOARE* en les gestions que el president de Xile, el Dr. Aguirre Cerdá, va realitzar per acollir al país andí 2000 exiliats republicans.

Com va succeir a l'Uruguai, la

col·lectivitat balear de l'Argentina va donar majoritàriament suport ideològic i material a la República. Mentre a les Balears un bon grapat dels seus habitants eren repressaliats pel règim feixista, uns altres illencs que havien partit de l'arxipèlag per motius econòmics assumien en el període de la Guerra Civil el compromís de defensar, des dels països que els havien acollit, la causa republicana. □

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

Ses Puelles
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

Pep Coll, el pintor de la simbologia definida

J.M. MAGRINYÀ I BRULL

Josep Coll i Socias és un pintor de tons lluminosos que s'identifiquen amb les clarors de la nostra illa. Va néixer a Palma el 1959 i mai no havia somiat de ser-ho. Encara ara, després d'haver exposat en dotze individuals, s'empegueix de dir que és pintor. De paraula fàcil, explica que la constància i la voluntat l'han ajudat a superar qualsevol obstacle. No és un home que sofresqui en fer la seva obra, més bé hi disfruta. L'emoció que sent en plasmar un quadre esdevé repetides vegades el component més important de comunicació. Als vint anys va obtenir el Primer Premi de Dibuix IV Certamen d'Art Jove de Palma (1979) i de llavors ençà, a més de Palma, ha exposat a Londres, Lausane, Chicago, Washington, Madrid i a diverses capitals espanyoles. Actualment prepara la quarta individual a la «Galeria del Coleccionista» de Madrid.

- La seva vocació artística ja li ve de petit?

- No, no, de cap manera: mai no m'havia imaginat que el meu camí seria aquest, mai no ho havia pensat. Vaig començar a treballar als tretze anys i la meva preocupació era fer feina. Va ser en ocasió del servei militar, que sempre proporciona temps de lleure, que vaig matricular-me a Arts i Oficis per obtenir el títol de delineant -jo feia feina amb un arquitecte-. Un dels professors era Damià Jaume i del fet d'haver-lo conegut arranca el meu interès per la pintura. De manera que puc ben dir

que la mili a mi sí que em va servir per qualche cosa més que per aprendre la instrucció d'armes.

- Pel que conec de la seva obra veig que no hi ha res figuratiu. N'ha fet mai?

- A Arts i Oficis, de bon començament, com una disciplina necessària. Però aviat me'n vaig desfer. El professor va ser tan bo que, a més d'animar-me, va fer que m'interessàs cada vegada més per la pintura en general i pel que fèiem a l'aula. Vaig evitar que m'influenciàs massa la seva obra tan acadèmica. En Damià, que és figuratiu totalment, sempre ha reconegut la meua inclinació tot i que jo estic a l'altra banda (dit entre cometes). En una de les darreres exposicions, em va dir: «Els altres no te coneixen, però jo sí, i te puc dir que ets un figuratiu».

- En aquesta darrera exposició del desembre de 1994, a la Sala Pelaires de Palma, no és fàcil veure-

hi el caire figuratiu.

- En tot cas aquesta és l'obra que representa millor allò que jo en dic la simbologia definida. La lluna hi apareix sovint: va ser molt curiós perquè en aquell temps van coincidir la mort de na Lucrècia Pérez (la jove dominicana assassinada a les *chabolas* de Madrid), les referències que en feia la ràdio, la cançó que li va dedicar Carlos Cano que parlava de les llunes, i la creació d'aquestes obres meves. Tot plegat em va servir perquè les llunes negres que vaig pintar simbolitzassin el meu sentiment i el meu homenatge a aquella al·lota que havia perdut la vida tan brutalment i inútilment.

- Vostè percep que les manifestacions actuals de la pintura prendran una altra tendència?

- Crec que no, no veig que hagi de canviar res. Si consideram els pintors més singulars com els autors d'un alfabet, tots els altres el que

Pep Coll, en una fotografia de 1994.

feim és escriure amb aquest alfabet i moure les lletres. En els darrers 25 o 30 anys l'alfabet s'ha completat. El que hi ha és una gran llibertat per moure l'abecedari. Jo som un autor de pinzellet encara que a la gent li sembli que som «modern», som molt clàssic. El valor el tenia Joan Miró l'any 20 quan s'atrevia a fer allò. Jo, amb el que faig ara, puc entrar a l'any 2000 sense aquella valentia tot i que em diguin que som «modern». El que passa és que algunes de les coses actuals es presenten com a «neo moviments» i crec que més bé són activitats de marketing: «neo-figuratus», «neo-geomètrics», sense que ho vulgui generalitzar, perquè, evidentment, hi deu haver un «neo-figurativisme» prou bo per a ser definitori. Però no et pots sostreure de la impressió que es tracta d'un gran muntatge.

- Això em fa creure que el reconeixement d'un pintor depèn en gran mesura del galerista.

- Si cadascú fa la feina que professionalment li correspon, a mi em sembla bé la que fan els galeristes. En altre temps els «marchands» eren prou famosos. La relació galerista-pintor pot ser fins i tot enriquidora, perquè pots trobar gent amb qui coincidir i, és clar, també amb qui discrepar. Si m'he de referir al galerista amb qui estic, és una relació de gran coincidència que m'ha permès parlar de la meua obra amb una persona que m'ha escoltat, i això sempre fa possible el diàleg enriquidor. No és que amb els altres galeristes m'hi hagi duit malament, però potser m'havia resultat difícil establir-hi una bona relació personal recíproca.

- L'obra dels pintors mallorquins, creu que en conjunt és representativa de totes les tendències?

- Crec que sí, i no em dol rompre una llança al seu favor. En aquests darrers anys m'atreveixo a dir que estan a un nivell molt alt. Basta veure que a «ARCO» hi acudeixen 7 o 8 galeristes de Mallorca, una illa tan petita com la nostra, i tota la mostra que hi duen és de molta qualitat. Sense que em vulgui treure

«Plora lluna, plora plora plora... (a Lucrècia Pérez)». Acrílic/tela, 146x114, 1994.

d'exemple, jo sempre expòs a Madrid (no sé per què, però a Barcelona no hi he exposat mai, si salvem una Bienal de la Caixa de Catalunya el 1982) i puc dir que a Madrid les obres dels pintors mallorquins desporten interès, assistència de públic i són molt reconegudes. Però, com sempre, les autoritats culturals d'aquí no han sabut promocionar-les. Posem per cas «ARCO»: cal veure els catàlegs que distribueix la Xunta de Galícia, amb reproduccions d'obres i currículums d'autors, i constatar que el Govern de Mallorca, una Comunitat que no és precisament de les més pobres, no n'ha fet mai cap. És ben cert que per a aquestes coses, des de fa molt de temps, Mallorca és un poc aturadeta.

- A Madrid vostè ja hi ha fet quatre exposicions individuals.

- N'hi he fet tres i ara preparar la quarta. Sempre expòs a la «Galería del Coleccionista», de na Maria Pilar Mulet, una gran professional. És un establiment de gran solvència, obert de fa més de 25 anys. És un lloc on m'hi trob com a casa meua, amb una

relació personal i professional excel·lent, i hi he pogut conèixer persones molt interessants, com l'escriptor Manuel Vicent.

- Manuel Vicent és un autor i periodista molt considerat.

- A mi m'agraden molt els seus llibres, i em succeeix que quan he de xerrar amb ell em trobo com a molt cohibit i em costa fer conversa perquè la seva obra literària em fa molt de respecte. I no hauria de ser així perquè és una persona molt tímida i acollidora. Per contra, ara estic preparant unes il·lustracions per a un poemari de Marcos-Ricardo Bernatán, que vaig conèixer abans de saber que era poeta, i no em sent gens tallat. Per cert, serà una edició bilingüe, amb versió castellana i catalana.

- La qualitat d'una obra com la que vostè fa, es troba en l'harmonia dels colors, l'equilibri, els contrastos...?

- Actualment estic fent una sèrie d'obres en què pràcticament estic jugant amb colors molt lluminosos. Per exemple el negre, que és de tradició molt espanyola i habitualment present en qualsevol obra, en la meua fase actual gairebé no l'empr.

- A vostè li costa pintar? Pateix quan pinta?

- En això de «patir» em sembla que hi ha molta fantasia. És clar, sempre hi ha un moment de lluita, un foli en blanc és un foli en blanc, i cal omplir-lo, i omplir-lo bé. Aquest plantejament és el mateix pels qui pinten, dibuixen o escriuen. Algunes vegades no resolts allò que pretens i has de lluitar fins que ho aconsegueixes. Potser aquí hi ha un patiment, però moltes vegades també hi disfrutes. Per disfrutar has de saber què és patir. Succeeix en algun cas d'una obra concreta. Per a commoure la gent amb la seva obra, l'artista també ha de commoure's. Però això, com dic, només es produeix algunes vegades. Fins i tot hi ha obres que les has fet sense gairebé proposar-t'ho, com entre feina i feina, com per entretenir-te, que en estar acabades resulten bones, molt bones.

«El present és un any llum II». Acrílic /tela, 200x200, 1994.

- *Tracta poc l'oli?*

- De vegades coses accidentals fan canviar els primers propòsits. Per una qüestió d'espai -abans pintava a ca nostra- les olors dels olis feien inhabitable el pis. Per això vaig abandonar aquest material. Ara gairebé tot ho faig en acrílic. La tècnica de l'aquarel·la l'he practicada sempre i m'agrada treballar-la. El problema és el paper perquè quan en trobes un que et va bé i t'hi has identificat, deixen de fabricar-lo. L'original de la portada d'aquest MIRALL-75 el vaig fer en un paper manufacturat a mà que havia comprat a Madrid i que no he pogut tornar a trobar. El dibuix fa referència al joc de la xarranca (em sembla que en castellà en diuen «piso»), que con-

sisteix a saltar a peu coix unes figures geomètriques retxades en terra empenyent una pedreta amb el peu. Sempre que puc les obres les titulo en català, però també ho he fet en castellà i quan s'escau en anglès.

- *Habitualment destrueix molta obra pròpia?*

- En destruesc, però no d'aquella manera metòdica de rompre'n la major part perquè només vull la millor. Faig l'obra d'una en una, i especialment quan treball sobre paper no tenc gaire inconvenient a eliminar allò que no he pogut resoldre. Som molt lent, m'hi mir molt, i no solc rompre fàcilment. També hi ha coses que no surten de l'estudi, és clar.

- *Alguns temes el motiven preferentment?*

- Molta gent creu que si un pintor fa abstracció és perquè no li agrada el figuratiu, i a l'inversa; i pensa que l'un vol carregar-se l'altre (generalment és el figuratiu qui es carrega l'abstracte). Això ho consider una solemne tonteria. Moltes qüestions es limiten a raons de tècnica. Si jo dedicàs cada dia vuit hores a fer una poma, acabaria fent la poma. A banda hi ha la creativitat: es pot tenir molta tècnica i estar mancat d'esperit creatiu, o persones que amb menys recursos són molt creatives a l'hora de plasmar l'obra. Tenc una certa tendència a observar les parets. A les parets s'hi veuen moltes coses, són com una mena de testimoni de la vida que la sensibilitat de cadascú pot transformar en imatges pròpies. El mateix Leonardo en feia objecte de la seva atenció i s'hi referia freqüentment. Heu de mirar les parets, deia.

- *Sobre trobar motivació artística en allò que mostren les parets, EL MIRALL-61 (1993) va publicar un article de M.Ll. Aguiló i J.B. Maimó referit a les fotografies de parets de n'Àngel Gené.*

- Sí, ja en tenc coneixement, i em va saber molt de greu no haver anat a l'exposició que va fer i conèixer l'autor personalment. De segur que hem contemplat les mateixes parets. Els temes d'en Gené els veig més realistes, jo cerc motius amb un contingut més oníric. O almenys així m'ho pareix a mi. □

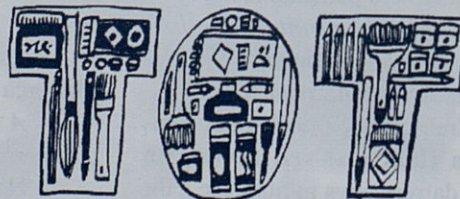
(Pep Coll és l'autor de la portada d'aquest número d'EL MIRALL)

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 i SOL, 28 - Telèfon 72 28 59 - 07001 PALMA DE MALLORCA

En companyia de Sergi Belbel

JOAN ARROM I NADAL / RAMON DIAZ I VILLALONGA

1994, desembre, 28, dia dels sants Innocents. Si no estàs escrita als papers, la biobibliografia de Sergi Belbel (Terrassa, 1963) semblaria una innocentada. Com és possible fer tantes coses en tan poc temps i, a més, fer-les tan bé?, ens preguntam quan fem un repàs de la seva tasca com a dramaturg, com a director, com a traductor. A la quinzena d'obres escrites hi podríem afegir més o menys el mateix nombre de muntatges teatrals i de traduccions (Racine, Perec, H. Müller, B-M Koltès...), tot plegat un equipatge que impressiona. Però, i això encara és més d'agrair, Sergi Belbel és una persona senzilla, cordial, cortesa. Sergi viu el teatre amb cos i ànima, amb seguretat, amb intel·ligència i en parla amb passió. La seva entrada en escena en el món de la dramaturgia i de l'espectacle teatral ha significat un nou rumb, un aire fresc, actual, per al teatre català. Ha obert finestres i portals, i ha marcat un horitzó nou als dramaturgs de la seva generació dels vuitanta i fins i tot a algun de la generació anterior.

Ara, però, el trobam immers en una experiència nova com a guionista de la telecomèdia «Secrets de família» emesa per TV3, una tasca que, ens ha confessat, l'apassiona i l'absorbeix però que no li impedeix dirigir «El mercader de Venècia», guanyar el premi Born de teatre i donar els darrers retocs a la darrera obra, a punt de publicar.

Sergi Belbel viu el teatre amb cos i ànima, amb seguretat, amb intel·ligència i en parla apassionadament.

- Acabes de guanyar el premi Born de teatre, ens podries parlar una mica de l'obra?

- No té una estructura lineal, sinó de seqüències. L'obra té dues parts, i la segona lliga totes les seqüències en una sola història. És una conseqüència d'una línia que podríem fixar entre «Carícies» i «Tàlem», perquè hi ha un joc formal, però les escenes van més enllà del joc, perquè totes acaben en una mort. La mort és vista com una cosa bastant transcendent.

- Els personatges continuen sense tenir nom, essencialitzats?

- Sí, es defineixen una mica per les feines que fan, però només a vegades. No tenen nom ni cognom ni res per l'estil. Són homes, dones..., el que passa és que a vegades sí que es defineixen pel que fan. Hi ha un

assassí que es diu «Assassí»; un guionista que es diu «Guionista»; hi ha una infermera que es diu «Infermera»; no tenen noms i cognoms específics.

- Tenim entès que aquesta -i altres obres teves- va néixer a Mallorca.

- Sí, aquesta obra la vaig escriure a Mallorca; vaig començar-la a l'estiu del 93 i la vaig acabar a l'hivern del 93-94. Aquest estiu passat n'estava escrivint una altra, encara inèdita, que es diu «Al mateix lloc», on surten fins a trenta-sis personatges.

- De moment has escrit una quinzena d'obres, ens en podries fer un repàs?

- La primera obra que vaig escriure es diu «Calidoscopios y faros de hoy», que tot just acaba de publicar-la en català l'editorial Millà. Entre les primeres també hi ha «Dins la seva memòria», publicada per Edicions 62 a la col·lecció El Galliner, que vaig escriure quan encara no havia estrenat res: tot just estava començant a treballar el «Mínim·mal Show» que va guanyar un premi a Granollers l'any 1987, però que havia escrit l'any anterior. «La nit del cigne» és la segona que vaig escriure. Publicada a la revista Els Marges, era un encàrrec que em van fer d'una adaptació d'un monòleg de Txèkhov que es diu «El cant del cigne»: vaig agafar aquest monòleg i el vaig incloure dins una peça més gran, és a dir, l'obra acaba amb la representació d'aquest monòleg. Aquestes són les meves primeres

Joan Arrom, Sergi Belbel, Ramon Díaz. «Fer el colobrot «Secrets de família» després de «Poble Nou», és una fita molt alta per poder-la superar. És un treball radicalment oposat a tot el que he fet fins ara, però és televisió», diu Sergi Belbel.

quatre obres.

- *Als papers n'hi consta alguna altra. No te'n deixes una?*

- Sí, «Tu, abans i després». És inèdita i no la penso publicar. Secreta completament. És dins el calaix i no en sortirà, tot i que fa poc la vaig rellegir: en certa manera hi ha una mica de tot el que després ha anat apareixent a les altres històries. L'altra obra que vaig escriure va esser «Elsa Schneider», que li varen donar el premi Ignasi Iglésias l'any 1987. És la primera obra que es va representar en un circuit de teatre públic i amb un repartiment important.

- *Sabies que «Tercet» va esser representada per un grup d'estudiants d'un institut de Mallorca?*

- Sí, ja m'ho van dir. Doncs, aquesta obra només s'ha representat a Mallorca. Està publicada per Edicions 62 a «En companyia d'abisme». Nosaltres en fèrem una lectura pública, però no es va representar. «En companyia d'abisme» la vaig escriure el 1988 i es va estrenar el 89.

- *Una de les coses que primer criden l'atenció del teu teatre és el llenguatge, un llenguatge que romp la tradició dramàtica catalana anterior i que nosaltres anomenam caricaturescament el llenguatge del «que que». D'on ha sortit?*

- Bé, això surt de la meua formació filològica i lingüística.

- *I no hi té res a veure el Sanchis del «Pervertimento», per exemple?*

- També; el que passa és que el «Pervertimento» és diferent. Crec que «En companyia d'abisme» és un joc sobre el llenguatge mateix i la relació de dues persones a través del llenguatge, i el «Pervertimento» de Sanchis Sinisterra és molt més metateatral, és teatre dintre el teatre. Jo, el teatre dins el teatre l'he tocat una mica a «En companyia d'abisme», però no és un tema que m'hagi interessat gaire. En canvi m'interessa molt més el conflicte lingüístic, és a dir, com per intentar expressar una cosa t'introdueixes dins un laberint de paraules i no n'acabes expressant cap o acabes expressant la contrària. Llavors aquest «que, que» que dieu, doncs és això, una deformació professional per la meua formació lingüística. Penseu que quan se'm va plantejar la decisió de deixar la universitat, preparava una tesi sobre el ritme de la parla; llavors surt d'aquí, de la meua formació de fonètic frustrat.

- *En certa manera també significa un lligam amb el teatre que parteix de Beckett i passa per Heiner*

Müller i Thomas Bernhard, per exemple.

- Sí, dels autors contemporanis el que més m'ha influït en la meua primera època ha estat Beckett, però crec que a través de Sanchis Sinisterra. Beckett era més reductor, més essencial; anava al conflicte mínim, la mínima paraula, el mínim gest. Això em va obsessionar durant molt de temps, i si analitzeu bé el meu teatre veureu que és el contrari, és l'inrevés, és com omplir la buidor de paraules. Però, vaja, és innegable la petjada. De Beckett diuen que és l'últim autor clàssic del teatre universal; per tant, tots els que venim darrere estam sota la seva ombra. I intenció lluitar contra aquest fantasma.

- *Després d'aquesta etapa diguem-ne d'experiència formal, algunes veus insinuaren que la teua obra era freda. Aleshores «hi posares carn» i en sortí «Carícies».*

- «Carícies». Sí, penseu que tinc una relació d'amor-odi amb aquesta obra, perquè va esser la més mal rebuda per la crítica. En canvi, crec que per ara és l'obra més emblemàtica, que hi ha un abans i un després d'aquesta obra. Però tampoc no vaig arribar a «Carícies» d'una manera abrupta, ni vaig escriure-la amb la intenció de trencar res. Crec que va ser una conseqüència natural. Em vaig trobar escrivint-la i no sabia per què. Tampoc el funcionament, almenys el meu funcionament, no és «ara faré allò perquè no em diguin que...» No. Quan vaig escriure «Carícies» portava bastantes coses fetes i, és clar, més o menys vas traçant un camí, una línia; reps moltes influències de molta gent, de moltes dramaturgies, i llavors em va sortir aquella obra com me n'hagués pogut sortir una altra. És veritat, però, que quan la vaig estrenar vaig creure que era la meua pitjor obra, que era horrorosa, que m'havia equivocat; però és l'obra que m'està donant més satisfaccions personals; s'ha fet a molts països, s'ha traduïda a moltes llengües.

- *Sí, i a Madrid...*

- A Madrid la crítica li va fotre un pal monumental. No tota la crítica, alguna. Em van dir que hi havia una crítica que deia «Da asco verla». Està molt bé perquè això crea que la gent vagi a veure-la. Si «da asco verla», doncs «vamos a comprobarlo», no? I bé, va ser bastant polèmica. Jo vaig veure el muntatge i a mi em va agradar.

- *Alguna vegada has insinuat que el teatre ha esdevingut un art minoritari i per tant cal obrir una via de suggestió, cal trobar materials més actuals. És evident que la imatge és cabdal avui en dia; penses en un teatre més comercial?*

- Més que parlar de la comercialitat que sempre és molt difícil, molt arriscada, perquè quan diem «teatre comercial» ho associem a la comedieta burgesa, més que la comercialitat és la comunicació. Penso que l'important del teatre és que la gent que hi va trobi un producte que no pugui trobar enlloc més que al teatre, que no li doni ni la televisió ni el cinema, ni res. Això com s'aconsegueix? Doncs amb la presència molt forta de l'actor, amb temàtiques que connectin molt immediatament amb la realitat del moment, que les puguis capgirar, que l'espectador les vegi allà, vives. Fer del teatre una cosa viva, una cosa amb molta energia, amb molt de ritme. Per a mi, la paraula clau, més que «comercialitat», és «comunicació». Intentar comunicar amb el màxim nombre de gent possible; sempre sense acabar de... o sigui aquí hi ha un debat molt fort: el debat de vendre l'ànima al diable. És a dir, a mesura que vas fent teatre, vas veient, més o menys, quina és la manera de captar més l'atenció. Però el que penso que no es pot fer és intentar de captar l'atenció màxima violant els teus propis principis estètics o culturals. Llavors hi ha una rivalitat aquí entre el teu món i el món dels altres. El teatre es converteix en una mena de tensió entre el teu món i el que els altres esperen rebre, has de jugar molt amb la sor-

presa, amb el joc, el conflicte; és el que a mi m'agrada fer.

- *Si alguna cosa és absent a la teva obra són els «sermons».*

- Hi estic totalment d'acord. És que jo no sóc ningú per sermonejar. Per fer un sermó ben fet o ets un geni i el saps fer d'una manera excepcional, o realment és que et creus superior a la resta dels mortals. Això no priva que tu tinguis uns plantejaments vitals, filosòfics, mínimament estètics, però has d'anar molt en compte a l'hora d'explicar-ho. O sigui, jo puc estar molt en contra de la guerra, però, qui no està contra la guerra? No sóc un ésser excepcional que tingui una il·luminació: ara faré una obra contra la guerra; tothom al carrer està més o menys contra la guerra.

- *La qual cosa no vol dir que sigui un teatre evasiu, el que ha canviat és la manera de fer el sermó, tu et limites a fer actuar els personatges.*

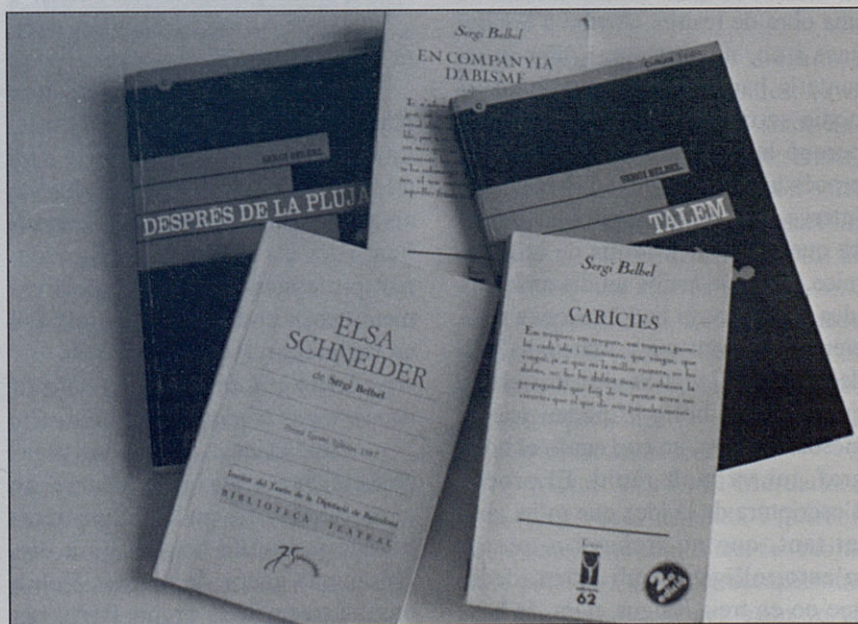
- Exacte; no es tracta de dir-ho; es tracta de fer que l'espectador en tregui la conclusió sense que tu la hi posis al davant. És fer de l'espectador una persona intel·ligent. I a mi no m'agraden els sermons, perquè els sermons presuposen una relació

sectària en què n'hi ha un que canta el rotllo i els altres que s'hi sotmeten o no s'hi sotmeten, una relació dogmàtica; i a mi les coses dogmàtiques no m'agraden gens. A més a més, el teatre ja de per si és un acte que va contra el dogma.

- *Però als setanta-seixanta els dramaturgs no pensaven així: Benet i Jornet, Teixidor, Gomis, Sirera...*

- Perquè eren uns altres temps, perquè tenies un enemic comú, sabies contra qui lluitaves i es reunia la gent més ritualment que espectacularment, que teatralment. Llavors, pensau que el teatre i la religió, i el teatre i el ritu estan interconnectats. A més ritual, menor teatralitat; a menor ritual, major teatralitat. Per tant, en un moment en què hi ha un conflicte polític únic -la dictadura, el Franco, qui sigui-, doncs la gent es reuneix no per assistir a un acte teatral, sinó per assistir a un acte polític. Llavors aquí el sermó és evident. S'imposa per si sol.

- *Rebuig a la catarsi dramàtica, absència de missatge, ruptura de la linealitat, preocupació pels problemes de la comunicació, ritme viu, brevetat... Aquesta és la teva concepció del teatre?*

«Tinc una relació d'amor-odi amb «Carícies», l'obra més mal rebuda per la crítica. Crec, però, que és la més emblemàtica, que hi ha un abans i un després d'aquesta obra, traduïda a moltes llengües.»

- És clar, la percepció de la realitat també varia. De totes maneres no hi ha una fórmula. És a dir, no per no voler sermonejar, per no fer uns esquemes tan rígids, no per això, vol dir que la solució és fer tot el contrari. Penso que pots no sermonejar amb una història lineal. El que passa és que hi ha una altra cosa, i és que avui en dia amb la intervenció dels massmedia la percepció de la realitat és absolutament fragmentària i breu. Quan tu veus un noi de dotze anys que mira un vídeo i entén una història, analitza el vídeo i la història i la compares amb una novel·la decimonònica, és com les antípodes; però el noi ha copsat una història. És a dir, el que ha fet el noi és una mica l'adaptació d'un mitjà com el teatre, difícilment adaptable i més lent que les altres arts, i ha intentat donar a la història una cosa diferent de l'estructura aristotèlica pura.

- *Ens interessa especialment que ens expliquis com és el teu procés creatiu.*

- Explicar-ho m'és molt difícil, perquè tota la primera part del procés creatiu és, en el meu cas, molt poc racional. És a dir, a vegades vaig pel carrer i sento una conversa, llavors em dic «Ostres!: d'això en faré una obra de teatre». Arribo a la nit a casa i no, no surt res, i dius quina tonteria haver pensat que d'aquí en podia sortir una obra de teatre. I és perquè la raó a la primera part del procés hi intervé poc, en el meu cas. Intervé més un malestar, una angouxa que va prenent forma de mica en mica, fins que arriba un dia amb una idea, i dic: ara ja tinc les armes suficients per posar-me a treballar. Però des que se m'acut la idea fins el dia que agafo el bolígraf poden passar mesos. Llavors, un cop agafo el bolígraf, tot va molt ràpid. El procés d'escriptura de la idea que m'ha costat tant, que no trobava o que se m'entortolligava amb altres idees, que no en treia l'aigua clara, és bastant ràpid. Per exemple, la idea de l'última obra, «Al mateix lloc», la vaig tenir mentre muntava «Després

Quan la idea d'una obra s'apodera de Sergi Belbel, no la converteix en escriptura fins que ha madurat tot el procés creatiu. «Al mateix lloc» la va escriure en un mes, però la idea li havia arribat muntant «Després de la pluja», ja feia temps.

de la pluja», per tant a l'octubre del 93, i hi vaig estar fent voltes fins l'agost del 94 en què la vaig escriure en un mes.

- *Tot i que ja n'hem parlat al començament, ens podries avançar quin és l'argument d'aquesta obra?*

- Volia fer una obra sobre la relació d'una parella estable i feliç.

- *I per fer això necessites trenta-sis personatges?*

- El que jo volia fer era una obra de dos personatges: un home i una dona que es coneixen a una etapa bastant pròxima a la maduresa, als trenta anys, es coneixen, s'enrotllen, i tot els va molt bé a la vida, tant professionalment com afectivament; tenen un fill, triomfen tots dos en les feines respectives i moren.

- *Això vol dir que cada obra és un repte que tu mateix et proposes?*

- Sí, és clar. A mi moltes vegades em passa això, la manera de crear una història em surt d'una insatisfacció que he tingut. És a dir, «Moments abans de morir», l'obra que ha guanyat el premi Born, em surt de la direcció de «La filla del mar», de Guimerà, perquè a aquesta obra, a la darrera escena, l'Àgata, la

protagonista, mata el Pere Màrtir, el protagonista masculí. Jo, des del primer dia d'assajos em vaig proposar que aquesta mort se la cregués tothom; en teatre és molt difícil fer una mort creïble; en cinema és molt fàcil. A més, ella el mata clavant-li una fitora a l'esquena. Em vaig dir que volia efectes especials: que la fitora es clavés ben bé, que sortís sang, etc. Bé, doncs, no ho vaig poder aconseguir. Total: cada vegada que venia aquella escena, em posava malalt, perquè malgrat que l'actor ho feia molt bé, la fitora havia quedat a un metre del cos; tot amagant-ho perquè el públic no murmurés. Així i tot, algú del públic plorava. Però a mi no m'agradava, quan veia allò em deia que estava mal fet, que ho havia fet malament. Llavors vaig dir: això m'ha sortit malament, una mort a l'escenari; doncs ara n'hi ficaré set. De manera que d'una cosa que no m'havia quedat resolta en vaig fer el motiu d'una obra. Una obra amb set morts a l'escenari... Ara, aguanta qui la dirigeixi i qui la interpreti!, perquè són set actors morint cada dia i que han de morir de formes creïbles. La mort en aquesta obra està detalladíssima, pas per pas: em vaig informar amb metges. Són set escenes, amb dos o més personatges, en què un mor, i mor en escena, tu el veus morir; el primer d'un infart, el segon d'una sobredosi d'heroïna, la tercera és una mort ennuegada amb un os de pollastre... Diuen que en teatre és impossible fer morir damunt l'escenari, doncs a mi els impossibles m'agraden. Llavors, l'última obra, «Al mateix lloc», parla de la parella feliç, volia fer una obra sense conflictes. Per què? Doncs perquè no m'havia quedat gens bé l'última escena de l'obra «Després de la pluja», en què es queden dos personatges junts, i ella embarassada. Em van dir que l'obra estava molt bé, vaig rebre molts elogis, molt bones crítiques, però tothom em deia que el final era horrorós, la «parelleta feliç» era horrorosa. Així que em vaig dir, agafaré el final de la «parelleta feliç»

i en faré tota una obra.

- Això és tossuderia o té res a veure amb l'estètica del fracàs de Sanchis Sinisterra?

- No és insatisfacció. És a dir, agafar una cosa de la qual tu no n'has quedat prou satisfet... No és l'estètica del fracàs, això és el Sanchis Sinisterra. No és que amb això he fracassat, vull tornar insistir. A l'inrevés: com que aquest punt m'ha quedat negre, doncs analitzaré aquest punt a veure si el puc convertir en una cosa de profit. El problema en aquesta darrera obra és que volia fer només dos personatges, però jo mateix em vaig adonar que no era prou bo com a dramaturg per fer d'una situació no conflictiva tota una obra; doncs se m'ha acabat convertint en una cosa molt senzilla: una parella no té conflicte però està ficada dins un món que tot és conflicte, i, és clar, surten trenta-quatre personatges més perquè el públic s'adoni que el conflicte és fora de la parella, i també m'agradava creure que en un món desgraciat tu tens el teu racó per trobar la felicitat.

- Com així a Mallorca no s'ha vist ni un sol muntatge teu?

- Se n'han vist; «Homes», per exemple, on hi ha una peça meua que es diu «Ramon».

- Com és que té nom, aquest personatge?

- Té la seva anècdota. Jo vaig escriure aquesta obra per a elles, per a «T de Teatre», i és cert, «Ramon» és dels pocs noms que he posat en ma vida. Els meus personatges, com també hem comentat abans, es diuen l'«Home jove» la «Dona trista», la «Secretària»; i li vaig dir a la Magdalena que era estrany posar un personatge amb nom, un personatge que es diu «Ramon»; i em va contestar que no era gens estrany perquè havíem tingut uns veïns que la seva dona tot el dia estava cridant «Ramon, aquí, Ramon allà». Fou, però, d'una manera totalment inconscient i no va ésser fins després que me'n vaig adonar.

- A banda d'aquesta obra, que era col·lectiva, has tingut cap altra

possibilitat de venir?

- Es va intentar amb «La filla del mar» i amb «Elsa Schneider». Amb el «Mínim·mal Show» vam anar a Menorca, a Maó, al Teatre Principal, l'any 87. Però no hem vingut, bàsicament, perquè no hi ha cap interès des de Mallorca, i les vegades que n'hi ha hagut no ha pogut ser pel transport de l'escenografia. T de Teatre són molt llestes i fan una escenografia que poden portar pertot arreu; el problema de les obres que he fet és

«M'interessa molt el conflicte lingüístic. Penseu que quan se'm va presentar la decisió de deixar la universitat, preparava una tesi sobre el ritme de la parla.»

que tenen una escenografia complicada per viatjar. «Carícies» era complicada; «La filla del mar» es va fer a tot el territori català excepte Mallorca, va anar a tot arreu.

- Quina ens podries oferir en aquests moments?

- Podríeu dur «El Mercader de Venècia», però també hi ha el problema del transport.

- Ara es parla molt de l'intercanvi, del circuit País Valencià, Catalunya i Illes, però ens sembla que no acaben de trobar la fórmula per exportar espectacles d'aquí cap al continent. En tens alguna idea, d'això?

- Sí, les fórmules de coproducció. És a dir, que un espectacle esti-

gui finançat per més d'un punt; així assegures el circuit. El que passa és que no sé com està de centres de producció. Imaginau-vos una companyia de Barcelona que rep diners de Palma, doncs ja està assegurada: quan va a Palma, ja no cobra perquè abans li han pagat uns diners per fer l'espectacle. Em sembla que T de Teatre amb «Homes» van fer una cosa semblant.

- Complementàriament a la teua tasca de dramaturg, hi ha el vessant de director: quins són els teus interessos en aquest camp?

- Com a director el que m'interessa és l'obra; si faig «El Mercader de Venècia» és perquè és una obra que m'apassiona. Les obres que dirigeixo són obres que m'hauria agradat molt escriure-les; és a dir, és una mica la perllongació de la faceta d'escriptor. Mai no he vist la feina de direcció com una feina aïllada; defenso l'obra quan faig de director com si en fos el propi autor. A vegades els actors ho noten, perquè abans de canviar una coma del text me la miro amb lupa; encara que després li faci la volta, però tinc un respecte absolut a l'autor.

- Com ets com a director amb els actors? Quina mena de relació hi tens?

- Diria que no sóc dictador, però tinc les coses molt clares; és el que diuen ells. Sé on vull anar, llavors això ho agraeixen molt. Treballam molt en conjunt. Sé on vull anar, però tampoc no ho puc perfilar al detall, llavors entre tots ho fem. El que sí tinc ben clar és per què vull dirigir aquella obra, i això els queda claríssim. El primer que els dic és aquesta obra m'interessa per això, per això i per això.

- Fas molta de taula?

- Molta. Amb «El Mercader» vam fer un mes de taula i gairebé dos mesos d'assaig. Vam fer molta taula pel vers; em vaig encaparrotar que diguessin el vers com jo el volia; és a dir, decasíl·lab, decasíl·lab, sense trencar-lo en la mesura de les possibilitats, i

això ens va ocupar un mes.

- *Sagarra o Oliva?*

- Qualitativament, no vull comparar les dues versions perquè a mi la de l'Oliva m'agrada molt, però si he triat finalment la de Sagarra és perquè respecta el decasil·lab i m'interessava fer un treball de vers rígid, no de vers lliure.

- *Canviem de tema. Estau treballant amb «Secrets de família», «Poble Nou» ha deixat el llistó molt alt, això us deu fer una mica de por, no?*

- No tinc cap por, però sí que sóc conscient que tenim el gran desastre de fer el colobrot «Secrets de família» després de «Poble Nou», una fita molt alta per poder superar-la. És un treball radicalment oposat a tot el que he fet, però és televisió. Ho tinc claríssim: el teatre és el teatre i la televisió és la televisió. I faig això, primer perquè també tinc l'obsessió d'intentar abastar molt de públic, i en segon lloc perquè la història no és meua. Quan em van cridar els de la tele, jo els vaig dir que si esperaven que escrivís una obra per a aquest aspecte del públic, oblideu-vos-en perquè serà un fracàs total. La història és de la Maria Mercè Roca, una escriptora que té la mà trencada per a coses així; té molta traça per copsar històries populars, de gran públic. La prova és que el seu llibre «Cames de seda» és un *best seller*. La seva obra connecta amb molta gent. Llavors, el ritme de treball és molt maco, ella fa la història, me la passa, m'hi fico i sóc el cap dels guionistes.

- *Aquesta feina de guionista t'ha fet aparcar el teatre?*

- Això m'ocupa les 24 hores del dia. La meua feina a «Secrets de família» és molt forta. La Maria Mercè em passa les línies que han de sortir durant la setmana, em diu que ha de sortir això; jo ho agafo i amb dues persones més ho esmicolo i diem el que passarà a cada escena de cada capítol; ho explico als guionistes que, finalment, escriuen els guions, i d'aquí passa a realització.

Per tant, estic en tres fases del treball. Sé el que passa a l'últim capítol, que serà entre el 120 i 190. És un secret a pany i clau i contractualment posat. Aquest és el final que té ara, però no sabem si serà el final definitiu. Una de les gràcies d'aquesta manera de treballar és que l'obra evoluciona amb l'audiència, l'obra canvia; nosaltres creem un personatge que si cau excessivament antipàtic, per exemple, doncs ha d'agafar una altra dimensió. A l'obra hi hem col·laborat tots, l'autora, els guionistes i jo, i li volem donar una dimensió nova. Si és una mica diferent que «Poble Nou» és perquè hi ha misteri, per això hem decidit que es digui «Secrets de família». Primer es va dir «La primavera de Girona», després «Quatre rius» i finalment es diu «Secrets de família» perquè, realment, és el que lliga la sèrie de dalt a baix. La gràcia d'aquesta sèrie, a banda que els personatges són molt populars, hi ha el iaio, la iaia, el nen, la tieta, és que hi ha secrets, una intriga, quelcom que has d'anar deduint, fent-te la teua història. Potser no és una sèrie tan expressiva com «Poble Nou», sinó que els personatges són més torturats en el sentit que tenen coses a amagar, que es desvetllaran al llarg de la sèrie. Aquesta és la gràcia que jo la hi trobo a l'hora de construir els guions, que jo sé la història de tots els personatges i ells no saben la dels altres. Llavors a vegades durant el rodatge, per a la interpretació, he de fer confessions del guió als actors, però sense que s'ho diguin uns als altres. Els actors només coneixen el seu passat, res del seu futur. El sistema de funcionament no té res a veure amb el teatre, en absolut. Jo vaig uns quaranta capítols per endavant del que la gent veu; això em dóna temps de reacció. Per exemple, tinc prevista la mort d'un personatge, però si esdevé tremendament popular i encanta a la gent, doncs potser no el matem, o el matem a l'últim capítol. En canvi, si cau fatal, el matem al capítol quaranta-tres, per

exemple. El públic esdevé autor, recull la veu popular i la poses dins la història. Jo estic encantat de fer el colobrot, tot i que suposa un parèntesi en la meua producció teatral. Ho he fet per desintoxicar-me una mica del teatre, ja era hora de fer una cosa diferent, i perquè la dinàmica i el llenguatge àudio-visual m'interessaven. Jo m'ho agafo com entrar a un gènere diferent.

- *És un gènere viu, tu veus com reacciona, com evoluciona l'obra.*

- Sí. Jo m'ho prenc com un gènere. La veritat és que escrivint alguns capítols m'ho he passat bastant bé. El nivell d'exigència en l'escriptura del diàleg no és tan fort, perquè el teatre és una hora i mitja irreplicable i «Secrets de família» és mitja hora cada dia durant un any, la qual cosa imposa un ritme frenètic de producció. Evidentment, superar el «Poble Nou» serà molt difícil, però com que l'equip de producció és el mateix que va fer «Poble Nou», ara en sap més. Tenim actors molt bons.

Seguirem la conversa a bona casa i en bona companyia, ara ja a micro tancat. Ens acomiadarem conscients d'haver parlat amb un home, quasi una bèstia, de TEATRE, en majúscules; sabent, també, que ens restaven molts de temes pendents, i amb la seguretat que qualsevol vesprada del proper estiu en podríem continuar parlant amb la placidesa i cordialitat que Sergi és capaç de comunicar. □

Miquel López Crespí, la prosa concupiscent

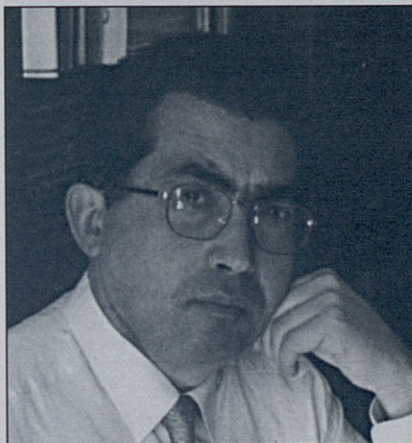
ANTÒNIA VICENS

De tot d'una, quan vaig veure'n el títol, *Vida d'artista*, vaig pensar en la possibilitat que en Miquel hagués afluixat, durant una temporada, la seva caparrudesca d'anar recordant-nos, llibre rere llibre, la història dissortada d'aquest petit país, la dels seus habitants, que viuen en una constant i evolutiva esquizofrènia quant a identitat, renegant del seu tarannà que ell ha viscut tan a fons, del tot implicat.

En el seu llibre de memòries, el polèmic *Antifranquisme a Mallorca 1950-1970*, ens conta que va començar a escriure a la revista del col·legi La Salle, i que de ben jovenet ja fou corresponsal clandestí de Ràdio Espanya Independent. Com si l'esperit de revolta i de justícia, el seu tremp fort i resolt que l'ha mantingut, sense fer-se concessions, sobre la línia difícil d'una coherència ben assimilada, a cops de ploma i de lleialtats, hagués nascut amb ell i formàs part de la seva ànima.

Tornam emperò a *Vida d'artista*. Ja que si la meua imaginació es va desbocar, euga espriva, cap a romanços plaents, èxits fàcils, i amors tintats de color de rosa, només d'obrir-lo, el llibre, ja em vaig adonar que m'equivocava de cap a peus, i que per a en Miquel López Crespí dir *vida d'artista* és com per un altre dir: vida de ca. Mala vida. Puta vida.

Per tant em vaig endinsar per la geografia del llibre, amb el mateix sentiment, encuriós, xafarder, i alhora temorenc i compassiu en què una nit sense cap esclatxa de lluna em passejaria per un carrer descon-

L'obra d'en Miquel López Crespí no necessita les croses de cap moda, ni la protecció de cap capella literària, ni tenir ciris encesos. Ni rebre efluis d'encens que l'entabanin.

gut, cada conte una finestra oberta a la dissort, insatisfacció, mancances. Soledats i penúries esfereïdores de tan quotidianes.

I amb aquest estat d'ànim, les passes de falset, vaig guaitar dins ca l'artista pintor, un home ple de quimeres, d'idees revolucionàries, que espesses vegades es reunia amb amics, artistes com ell, i plegats lluitaven per a acostar l'art al carrer. Però vaig haver de passar el mal tràngol de contemplar la seva dona durant un dels seus habituals atacs d'histerisme, ja que era la clàssica doneta de moral rectíssima, que es casa creient que l'home és un avenc de satisfaccions i luxe i llavors, en adonar-se que les seves perspectives referents al matrimoni eren equivocades, veient, experimentant, que l'home també pot ser dèbil, vulnera-

ble i quimèric, del tot desesperada i insatisfeta, no feia més que escridassar-lo. Es queixava que, amb les seves idees, mai del món no podria, com fan les seves amigues casades amb buròcrates, anar ben mudada i canviar de cotxe cada un parell d'anys. I vaig haver d'escoltar, amb els pèls de punta, quan li tirava a la cara que era un fotut pintor de quadres, i ho feia amb un to de veu que l'implicava, com si el pobre home tingués una malaltia que la pogués contagiar. Pigota o ràbia.

Encara trasbalsada per aquesta primera incursió a casa d'altri, vaig mirar darrere les vidrieres del dormitori d'un matrimoni vell en el moment just que ell, fredolenc, desreveït, hi entrava a veure l'esposa i li oferia un ramell tot esperant, desitjant, reconciliar-se amb tota una miserable vida de convivència, plena de gestos malentesos i terrors compartits.

Emperò quan vaig guaitar dins el pròxim conte, un escriptor amb l'expressió del tot eixuta assegut davant l'ordinador que *parpallejava en blau*, vaig pensar que potser tendria el privilegi de ser testimoni del naixement d'una idea revolucionària, d'una frase colpidora, una espurna de creació que s'esbandís i il·luminàs tota una estança per a donar lloc a la fantasia més exaltada quan la realitat va ser ben diferent, ja que em vaig haver d'empassar tota l'angoixa, punyent com tatxes al cervell, de l'escriptor car tenia el cap completament en blanc, se sentia al bell caire llenegadís de les paraules, caic no

caic al precipici més pregon de la impotència per a confegir uns mots salvadors. I tot perquè feia poc temps, el dia que havia presentat la seva darrera novel·la, el presentador, amb tota la seva mala bava, va deixar anar, com qui tira una pedra i amaga el braç, que a la novel·la hi havia una *manca d'experimentació*, comentari que va devastar, destarotar, la migrada seguretat de l'escriptor. (I, per res del món no voldria, jo, ara, que alguns dels meus comentaris produïssin un daltabaix paregut a en Miquel López Crespí, perquè crec que, d'una manera ben voluntària, no hi ha experimentació a la seva prosa, sinó que és una prosa que arriba a ser concupiscent de tan despullada, com si en Miquel volgués adaptar la desolació que pateixen els seus personatges a la devastació d'una prosa igualment vençuda i humiliada. Com si, cirurgia o curander, empràs les paraules com si fossin un bisturí per burxar dins les ferides més íntimes, i, tanmateix, veient-se incapaç de guarir-les, volgués com a mínim mostrar-nos-les. A carn viva.)

Perquè tot seguit, la gent que tornava del local del partit a *Cercle Clos*, suats, després de cridar pels carrers de Palma contra l'agressió ianqui a Líbia, companys de lluita que ara són els qui, del tot reciclats, ocupen càrrecs de prestigi i de poder en institucions públiques. Qui ho hagués hagut de dir, es queixa l'autor, en boca del protagonista, devers l'any 1982!

Per si això, topar-se amb la manifestació de gent tota esverada,

En la prosa de Miquel López Crespí no hi ha experimentació, sinó que és una prosa que arriba a ser concupiscent de tan despullada, com si l'autor la volgués adaptar a la desolació que pateixen els seus personatges.

fos poc, vaig trobar obert de pinte en ampla el portal de la casa de l'home que s'havia tallat la llengua per no haver de participar de les converses banals de la seva dona, lectora de revistes del cor, o de les dels fills, que només sabien xerrar de motos japoneses i de femelles estrangeres. Però llavors encara els podia sentir i va haver d'embussar-se les orelles, i com que va aprendre a llegir els llavis, es va veure obligat a treure's els ulls, i, d'aquesta manera, a la fi, va trobar un redol de pau i d'assossec a l'ombra del seu hortet interior que tan acuradament havia conreat.

Hi ha moltes més cases al carrer de *Vida d'artista*, amb finestres mig badades darrere de les quals s'hi endevina més tragèdia ofegada i més desencís. No obstant això, vaig decidir girar coa i anar a prendre cafè al Diplomàtic, el mateix vespre que un grup d'escriptors, uns quants, *herois del furient món de la ploma* s'havien reunit, com acostumaven a fer un pic cada mes, per sopar i discutir, en aquesta ocasió, exactament, sobre l'eficàcia o no eficàcia dels premis literaris. I, en lloc de conversar d'aquest tema, començaren a ballestrejar contra els companys absents, cosa que baldament sia sobradament sabuda i fins i tot assimilada, xerrar malament dels qui no hi són, va fer que més d'una vegada, davant l'acidesa dels comentaris, fes mala via amb el cafè. I sobretot la meua indignació va pujar fins el sostre perquè entre la colla d'escriptors, una quinzena -no els vaig comptar-, només hi havia una dona, na Bielona, *contista insigne*, emperò cada vegada que intentava donar la seva opinió, ells li tapaven la boca amb un comentari del tot displicent. I això em va sulfurar de tan real com és. Gelosos com solen esser els escriptors del domini intel·lectual dins el món femení.

Na Bielona es defensava:

- *Enveja, us moriu d'enveja. Almenys les dones no en tenim tanta. Per això som més intel·ligents, més sensibles, més...*

- *Calla, calla, Bielona..., li replicaven ells, molt segurs, i molt fatxendes.*

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XISCO
grafiques

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Teléfono 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

El que més em va escarrufar tanmateix, va esser, una vegada ja drets per anar-se'n, el que va dir el capdavanter del grup, la veu sentenciosa:

– *No vull veure cap article sobre clarícies de llibres que no siguin d'autors assidus a la tertúlia del Diplomàtic.*

També massa real, per deixar-me indiferent. Perquè en aquesta estimada i també plorada illa, a la qual arlots sense escrúpols han anat convertint en una mena de meretriu engalanada de joiells falsos que mig xerroteja quasi tots els idiomes del món i menysprea la llengua pròpia, en aquesta terra adúltera que ens ha tocat viure, l'amiguisme intel·lectual, per a la bona salut de la literatura, és més mortal que la sida.

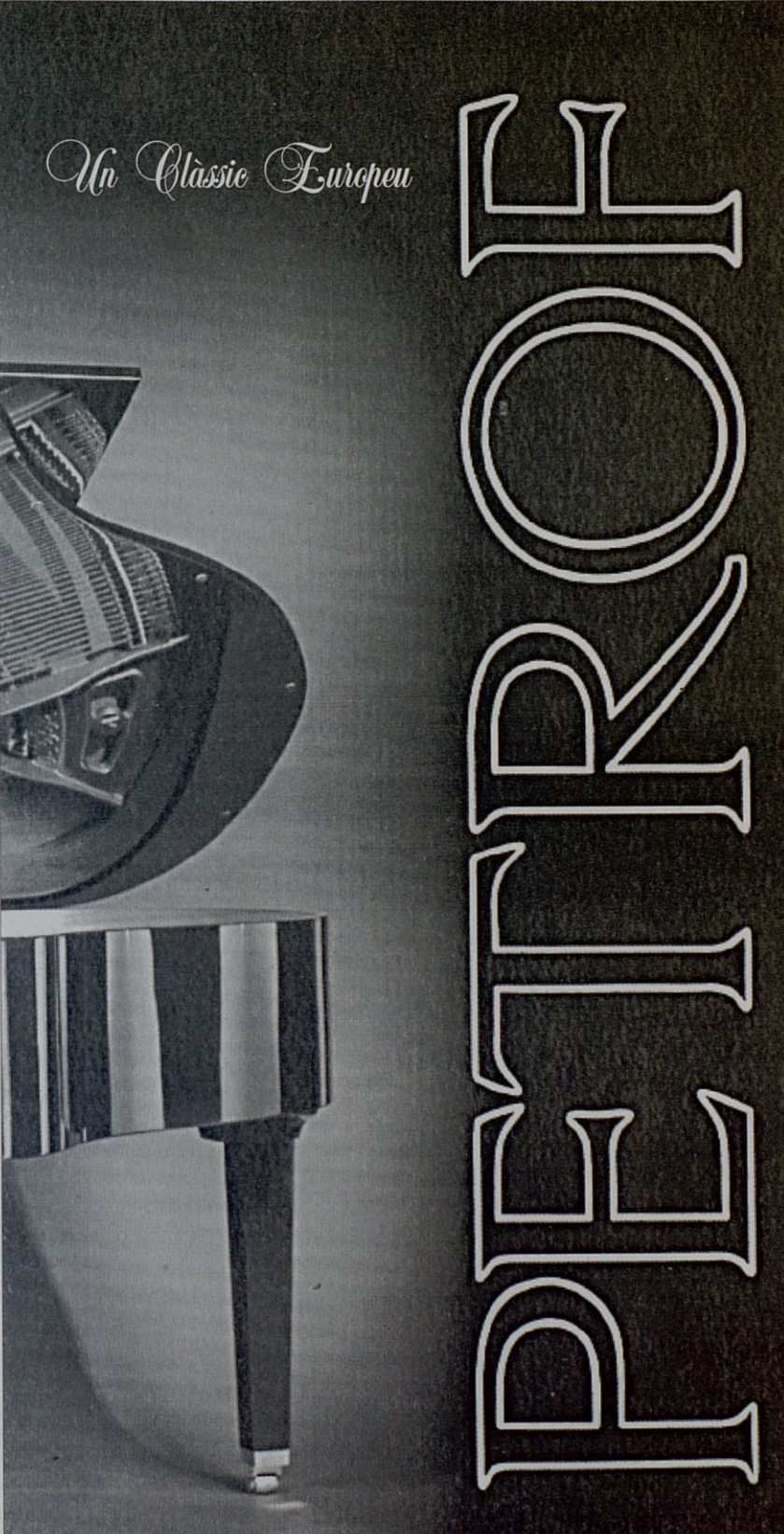
En Miquel Lòpez Crespí ben segur que ha sentit damunt l'epiteli dels seus llibres els estralls d'aquest virus destructiu. Perquè, ja n'hi ha prou d'arrauxats gurus, capparees que s'autoproclamen totpoderosos dins l'univers de les lletres catalanes, i, amb afany exterminador, van sentenciant qui és digne d'entrar en el regne dels escriptors, i qui no és digne d'entrar enlloc.

L'obra d'en Miquel López Crespí, però, camina tota sola, sense les croses de cap moda, ni la protecció de cap capella literària. No necessita tenir ciris encesos. Ni rebre efluvis d'encens que l'entabanin.

Els personatges que ens mostra, desheretats d'aquest món, utòpics i disbauxats, caminen sense amor. No hi ha gens d'amor dins la seva vida, ni dins cap plec del seu cor. Són pobres diables deixats de la mà de Déu. I, com ja he dit abans, ens ho conta amb una prosa que fereix la sensibilitat de tan despullada.

Supòs que això, ferir-nos, és el que es proposa en Miquel. Tirar-nos a la cara la vergonya més rònega. I, amb una mica de sornegueria, i un pessic de cinisme, crear-nos malsons.

Si de bon de veres aquesta és la seva intenció, ell almanco pot dormir tranquil. Perquè ho ha aconseguit. Plenament. ☐

Un Clàssic Europeu

L'ORFÈRE

Pianos Can Garcias
C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Memòria d'un alguerès il·lustre: Mn. Francesc Manunta

JAUME CORBERA

A principi d'aquest any 1995 va morir a l'Alguer Mn. Francesc Manunta, poeta, estudiós de la literatura algueresa i col·laborador entusiasta de totes les actuacions i iniciatives empreses en aquella ciutat a favor de la llengua catalana.

Francesc Manunta va néixer el 1928 dins una família, i un ambient ciutadà, plenament alguerès-parlant. Ordenat sacerdot el 1951, l'interès per la seva llengua i la seva cultura el duen a participar el 1959 al «Curs Internacional de Llengua Catalana» celebrat a Andorra, amb una beca atorgada pel mecenes català Francesc Recasens. A partir d'aquí,

Francesc Manunta.

aquell interès augmenta i comença a escriure poemes, bona part dels quals va publicar mentre estava al Brasil com a missioner (1965-1983): *Les Veus* (1970), *Aigües Vives* (1976) i *Llavors de llum* (1981). Ja de tornada a l'Alguer, publicà *Miques de Mirall* (1988) i *Transparències*, antologia editada el 1990 a Barcelona.

Però la feina de Mn. Manunta és sobretot important en el seu vessant d'investigador, que el mogué a estudiar la literatura algueresa popular i culta. D'aquesta inquietud varen ser fruit, per una banda, 3 volums titulats *Cançons i líriques religioses de l'Alguer Catalana*, recull comentat, i amb una llarga introducció sobre la història i la llengua de l'Alguer, de texts algueresos de tema religiós de tots els segles, aplegats bé de documents bé de fonts orals; i, per una altra banda, una ponència, encara no publicada, llegida a les Primeres Jornades Universitàries de l'Alguer, el 1989, sota el títol *La literatura algueresa*.

Mn. Francesc Manunta practicava, i defensava, un català literari acostat al màxim al català estàndard continental, fugint, sempre que podia, de la pròpia varietat dialectal, que considerava massa desfigurada per la influència perllongada del sard i, més modernament, de l'italià. Aquesta postura li havia valgut un cert enfrontament dialèctic amb altres persones que, a la mateixa Alguer, treballen també per la recuperació de la parla autòctona, conscients, però, que perquè el poble s'hi impliqui a fons s'ha de reconèixer bé

HOMENATGE A L'ALGUER A MN. JOSEP SANNA

El passat dia 22 d'abril es va fer a l'Alguer un acte en record i homenatge de Mn. Josep Sanna, mort el 1988, pocs dies després d'haver vist publicat el seu *Diccionari Català de l'Alguer*, presentat a Palma a un acte celebrat conjuntament per l'Obra Cultural Balear i l'Obra Cultural de l'Alguer, dia 16 de setembre de 1988.

Durant aquest acte, es va lliurar el primer premi «Josep Sanna», instituït per la «Fundació Josep Sanna» per promoure la investigació sobre la llengua, la història i la cultura de l'Alguer. El guanyador d'aquesta primera edició va ser Jaume Corbera, professor de la U.I.B., amb el seu treball *Caracterització del lèxic alguerès contemporani*. Un premi especial de l'Església algueresa va ser per a l'investigador local Antoni Serra, per un estudi sobre les confraries. Es concediren també unes mencions a altres diversos estudis sobre temes d'història de l'Alguer.

A l'acte, celebrat a la cèntrica Sala de Sant Francesc, presidit pel Bisbe i pel Síndic, hi va assistir un nombrosíssim públic, entre el qual molta de gent molt jove, senyal inequívoc que, a part de la popularitat de la figura de l'homenatjat, l'interès per la llengua i la cultura autòctones ha reprès amb força dins la societat d'aquesta ciutat catalana de la costa nord-oriental de Sardenya, amb la qual Palma està agermanada. E. M.

en la llengua que aprenen normativitzada. A pesar, tanmateix, d'aquest enfrontament, tothom el considerava un vertader home bo, lluitador sincer i exemplar per la causa del seu petit país, mèrits sobrants perquè el 1987 la Generalitat de Catalunya li concedís la Creu de Sant Jordi.

Quan el 1984 vaig anar a parar a l'Alguer, amb la meua esposa Francina, amb la intenció de fer-hi enquestes i recollir documentació per estudiar la llengua, vaig tenir la sort de poder conèixer Mn. Francesc Manunta i sa mare, amb la qual vivia. Tant l'un com l'altra es portaren extraordinàriament bé amb nosaltres: ell em deixà documents propis inèdits, entre els quals l'esborrany de les *Cançons i líriques religioses...*, sense manies ni por que me n'aprofitàs en detriment seu, i ens acollí a casa seva de la manera més amable; sa mare, Anna Baldino, igualment amable i ben disposada, i ja bastant gran, s'avení a respondre els meus pesats interrogatoris de caire lingüístic. Eren, tots dos, gent encantadora del punt de vista humà. Per això, la pèrdua prematura de Mn. Manunta, és doblement trista i dolorosa: l'Alguer, i tota la comunitat catalana, ha perdut no només una de la seves figures culturals més importants, sinó que també ha perdut una bellíssima persona, un amic de tots els catalans, un home lleial.

Recordar-lo, i fer-lo recordar, era per a mi un deure, que he volgut complir amb aquesta breu memòria.

Fins sempre, amic Francesc Manunta! □

Maig de 1995

GROTRIAN-STEINWEG

Pianos Can Garcias

L'Obra Mestra

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Bernardo Bernardini: Bernat Bauçà

FRANCESC XAVIER DOMÈNECH I FERRER

Quan entràrem al luxós hall de l'hotel en una nit fosca de tardor i els llums de la sumptuosa estança ens enlluernaren amb brillants reflexos, la música sonava al fons davant unes vidrieres que mostraven una magnífica vista de Ciutat. Les notes suaus ens convidaven a acostar-nos al piano de cua. Ens assegüem devorant una taula del bar. El pianista interpretava acuradament un repertori de música melòdica internacional i també de mallorquina. En una pausa parlàrem amb el músic i descobrírem un compositor i pianista expert en el món musical mallorquí.

El seu nom artístic, Bernardo Bernardini, és un nom que li ve de quan havia anat a tocar a Milà. Bernat Bauçà ha estat un dels pianistes més cotitzats de Mallorca i es pot dir que ha tocat en la inauguració de tots els hotels de l'illa. El seu estil és d'un romanticisme a flor de pell, no mancat de la forta personalitat que li ha permès ser sempre fidel als criteris estètics més apropiats a la música melòdica italiana.

Havia actuat a «La Cubana», una sala de festes del Terreno propietat del músic holandès Max Woisky, enamorat d'aquest barri tan cosmopolita de Palma. Als anys 50, al Terreno només hi havia «Tito's» i «La Cubana». Aquest local era per a escoltar-hi bona música, tenia ambient bohemí i tothom hi era ben rebut. Fou, com si diguéssim, el pioner dels actuals pianos-bar, amb l'avantatge que tenia orquestra. També hi va actuar en Guillem d'Efak. En Bernat Bauçà havia tocat

Amb Bernat Bauçà, compositor i pianista, fèrem un recorregut nostàlgic per les sales de festa del Terreno.

amb Andy Rusell, Machín... i amb Bernat Pomar, el compositor del primer premi del Festival de Mallorca amb la cançó *Cada dia es fiesta en Mallorca, cada noche nace un nuevo amor...*, que després va ser invalidada a causa d'un suposat plagi que mai no es va demostrar.

Bernat Bauçà havia estat propietari de la sala de festes Flamingo, havia tengut orquestra pròpia formada per quartets i quintets i havia tocat amb les orquestres Copacabana, Muslandia, Hotters, etc. en els millors temps d'un Terreno inoblidable. La seva obra de creació són, majoritàriament, composicions en català: balades, cançons de bressol,

Aves-Maria, peces per a ser interpretades únicament al piano, cançons marineres, mateixes mallorquines i jotes. Va guanyar, l'any 1974, el primer premi del Festival de la Cançó del Mar, de Palamós, amb *Cançó del mar*, lletra del poeta Bartomeu Mestre.

En haver acabat la seva actuació, conversàrem una bona estona: records dels temps passats, però també del futur de la música mallorquina i catalana, de si se sent poca música del nostre país a les sales de festa i hotels, i què es podria fer perquè els repertoris incloguin cançons nostres i no únicament en castellà i anglès. Tant de bo comenci prest a Mallorca una campanya semblant a la que fa la Generalitat de Catalunya que estimula els conjunts a interpretar obres del país. Així mateix n'hi ha a bastament per a complaure tots els gusts.

Ens acomiadàrem amb la satisfacció d'haver passat una bona vetlada amb la companyia, la música i les cançons de Bernardo Bernardini, per a nosaltres Bernat Bauçà. □

Ponç Pons: una illa de paraules

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

No és freqüent que en dos anys consecutius els Jocs Florals de Barcelona atorguin la Flor Natural a poetes balears: el 1994 el guardonat va ser el mallorquí santanyiner Antoni Vidal Ferrando, i enguany ho ha estat el menorquí d'Alaior Ponç Pons Giménez. En aquest apunt d'introducció ens limitarem a dir que la musa que encèn la llum dels nostres poetes té el privilegi d'il·luminar-los de dos en dos, cosa que és molt d'agrair, tant perquè d'aquesta manera hom té més oportunitats per descobrir la seva vàlua com perquè, si algú lamenta que la poesia tenguí pocs compradors, almenys que sàpiga que no manquen els poetes. El parlament que reproduïm és el que va fer Carles Duarte en els darrers Jocs Florals. Òbviament, Ponç Pons i la seva obra centren el discurs, en una visió que estam segurs interessarà els nostres lectors. - E.M.

Al darrer poema del seu llibre *On s'acaba el sender*, premi Ciutat de Palma de Poesia Joan Alcover de 1994, *Dirty realism*, Ponç Pons es refereix a ell mateix de la manera següent: «Sóc un poeta menorquí/ que viu exiliat a la seva pròpia illa./ Escric per no morir-me./ com Sábato de soledat/ i també perquè és l'única/ manera que conec de sobreviure.»

Ponç Pons és autor d'una obra poètica consistent i admirable, concebuda amb rigor i exigència, que està assolint un reconeixement cada vegada més general i notori. Recordem-ne els llibres *Al marge* (1983),

Ponç Pons i Giménez, l'obra poètica del qual és un lligam essencial, definitori, entre vida i literatura.

Lira de bova (1987), *Desert encès* (1989), o *On s'acaba el sender* (1995). Ponç Pons és un escriptor sòlid que ha conreat també la narrativa, amb una producció notable al camp de la novel·la (*Cor de pàgina esbrellada* [1984], ...), de la narrativa breu (*Vora un balcó sota la mar inaudible* [1981] ...), dels contes infantils (*L'hivern de Belleville* [1994], ...). I, a més, ha traduït al català poetes portuguesos, ha exercit la crítica literària, és professor de llengua catalana al centre d'ensenyament secundari d'Alaior i és el vicepresident corresponent a les Illes Balears de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

En el cas de Ponç Pons, un escriptor obert a la transcendència, amb una obra d'un perceptible contingut espiritual, es produeix una fructífera

conjunció d'un coneixement vastíssim del món cultural que caracteritza la modernitat europea i una identificació plena amb el seu territori illenc. A la seva obra trobam la presència familiar de Gauguin o de van Gogh, i la d'Elliot, Pound, Rilke, Pessoa, Montale i tants d'altres. Pons Ponç, encara que defuig la qualificació d'erudit i es reconeix, més aviat, com un home de lletres, habita d'una manera apassionada un ric món literari que recorre els seus llibres i que els dota de nombrosos referents.

Ara bé, l'obra de Ponç Pons no és un simple inventari, un calaix on el temps i les inquietuds literàries han anat desant els llibres llegits. Ponç Pons és un autor imaginatiu i d'una gran potència creativa, que està construint amb encert una intensa i diàfana veu personal. Al mateix poema que he citat abans trobem aquests versos: «Tenc els ulls tan gastats de viure en els fulls d'altri./ tenc el cor tan cansat de viure vides d'altri./ que ara agaf el meu boli i prov d'escriure uns versos / que salvin aquest dia a punt ja d'expirar». En una ocasió Ponç Pons va dir: «Escric per a mi o per a un lector invisible que té les faccions mesclades de tots els autors que estim». Aquesta reflexió em duu a recordar uns mots de Blai Bonet al pròleg del seu llibre *Cant de l'arc* (1979): «Si hagués d'escriure un llibre que fos la descripció i l'expressió del ésser humà instal·lat en mi, el títol possiblement seria «La casa en obres» (...) Jo em deixo fer. Deixo que em facin. M'alegra veure i sentir que m'edifi-

Antoni Vidal Ferrando i Ponç Pons Giménez, guanyadors de la Flor Natural en els Jocs Florals de Barcelona de 1994 i 1995, respectivament.

quen (...). Deixar-se construir; vet aquí el que és la transcendència». He parlat abans de la conjuminació entre referents cultes i l'arrelament al paisatge en què Pons es reconeix. Efectivament, Ponç Pons ha escrit: «El paradís, Menorca, és el teu cos».

Ponç Pons es troba en un moment dolç, brillant, de la seva trajectòria com a escriptor. L'acte d'avui n'és una bona confirmació i ho són també els seus darrers llibres. Margalida Pons va escriure, arran de la publicació de *Desert encès*: «Els primers llibres de Ponç Pons respiren

un entusiasme juvenil i sense malícia (...). Hi ha, però, un segon entusiasme, més complex, que neix de la constatació -dolorosa, i per això mateix, vivificant- de la pròpia fragilitat». Aquest entusiasme reflexiu i aquesta maduresa personal i literària, evidents ja a *Desert encès*, esdevenen més i més palpables i convincts als darrers llibres, on trobem un Ponç Pons lúcida, d'una tendresa nua i autèntica, com si la vida li ensenyés en un mirall la seva forma exacta. Sembla inevitable, en aquest punt, que recordi el fragment que

inicia i el que tanca el magistral poema de Ponç Pons *Nadal de 1963* del tríptic *Llibre de família*:

«Déu havia nascut,
però jo no sabia
que fos tan important
i pensava només
que a ca nostra hi hauria
taula plena i menjar
quan sortíssim de missa (...)
Duia uns buberai blaus
grossos fins als genolls
i tenia un plumier
i un vell llibre amb el nom
dels germans a la tapa.
Vaig aprendre molt poc.
Sé que fórem feliços».

Una de les qualitats més significatives del treball literari de Ponç Pons és l'exigència amb què hi emprèn la seva relació amb el llenguatge, tant si es tracta de recórrer a una expressió col·loquial o popular, com si el propòsit és la recreació de la llengua poètica d'un autor antic o, més sovint, a l'hora d'escriure un poema intimista.

Ponç Pons ha afirmat: «La meua pàtria és la llengua catalana». Hi ha, doncs, en l'obra poètica de Ponç Pons, que continua eixamplant-se amb pas segur, un extraordinari esforç d'expressió, un lligam essencial, definitori entre vida i literatura. Ponç Pons ha escrit:

«Aquest instant (...)
sobreviurà (...)
potser en els ulls futurs de qui,
[com jo,
n'ha fet, de cada vers, tota una
[vida.» □

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CAMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

**ES
REFUGI**

NOVA ADREÇA

VIA SINDICAT, 21 PATI INTERIOR
(ANTIC EDIFICI DEL SINDICAT DE FORA)

Tel. 71 67 31 • PALMA

Els Estats Pontificis i la Ciutat Eterna (3) El misteri de la tomba de Sant Pere

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

La basílica de Sant Pere de Roma és, abans que altra cosa, un gegantí mausoleu bastit sobre el suposat sepulcre del pescador Simó «Pere», primer pontífex de la cristiandat. Altres moltes sepultures de papes de tots els temps, coronades pels impressionants monuments d'escultura funerària, ben sovint al·legòrica, s'escampen per dessota d'aquelles naus i voltes que per l'altària i espai que ocupen inspiren al visitant un profund respecte, tant si combrega com si no combrega amb la fe catòlica.

Però si avui podem assegurar que davall del baldaquí o cobricel de l'altar major s'hi troben les despulles d'aquell Cap dels Apòstols, la cosa no era tan clara fa alguns anys. Us explicaré com va ser, tal com m'ho han contat.

Resulta que en aquella extraordinària construcció, la més important del Renaixement, que compta en el seu creuer, sobre planta llatina, amb una cúpula que enlaira la clau de volta a 102 metres, que presenta els altres sòtils a una altària quasi a cinquanta metres, a més de meravelloses pintures al fresc, columnates, arcs, enteixinats... hi intervingueren diferents arquitectes. Començada la basílica per Bramante, la seguiren, entre d'altres, Rafael, Miquel Àngel i Carles Maderna.

Però el gran desafiament tècnic i artístic era la gran cúpula central i per dur-la a terme foren necessaris un gran nombre de càlculs matemàtics de molt difícil plantejament i complexa solució de física construc-

tiva. Se'n sortiren. El pes, el contrapès, l'equilibri, les mesures, els trets parabòlics, foren finalment resolts... Però heus ací que quan la gran cúpula petrenca fou acabada, sobre el lloc mateix o apropat on es trobava el creuer del primitiu temple, s'adonaren que la tomba de Sant Pere havia desaparegut, tapada pel ciment, enclotada i extraviada entre els fonaments. Per tal que no fos massa evident la malifeta, varen recórrer altra vegada als càlculs i construïren una espècie de cripta més simbòlica que real on, evidentment, no es podrien mostrar les despulles de l'apòstol. Amb tot aquell palpar, fer i desfer, i havent desplaçat punts de situació, mai més

ningú ja no podria estar segur que davall d'aquelles lloses hi reposava l'home que renegà tres cops de Crist per llavors ofegar-se en llàgrimes de penediment.

Restà enrere el segle XVI i altres centúries, passà el XIX, i ja ben entrat el XX, després de la Segona Guerra Mundial, es feren dins el territori vaticà algunes recerques arqueològiques. El 1950 eren descobertes les anomenades Grutes Vaticanes, en les quals, el 1965, la professora Margarida Guarducci aconseguí de trobar i identificar la tomba i les despulles de Sant Pere. Amb aquest sensacional descobriment, en el nínxol situat en el que en diuen «muro rosso», culminava el desig de

El pare Kolvenbach davant la cúpula de Sant Pere, una basílica-tomba de proporcions faraòniques. En el subsòl, els arqueòlegs retrobaren el gran pescador quan ja el donaven definitivament per perdut.

La història ha omplert de remors d'ànimes de guerrers, botxins i víctimes l'aire clàssic de Roma. En aquesta fotografia de 1944 podem veure el general nordamericà Clark, que foragità els alemanys i ocupà la ciutat, acompanyat d'un prelat que li fa de guia turístic.

Pius XII que des del 1940 havia promogut la iniciativa.

Ara, avui, amb un permís especial, podeu visitar aquestes catacumbes. Les galeries són molt estretes i baixes de sostre, com una claveguera, i heu d'anar acalats, amb molta cura. Podreu veure, primer, moltes tombes paganes, nínxols amb inscripcions llatines. Més endavant, altres sepultures amb símbols cristians i, envant, envant, finalment, la tomba de Sant Pere, situada just davall de la gran basílica. Així, doncs, els càlculs d'aquells arquitectes, segurament de Miquel Àngel, un cop desapareguda la tomba, varen ser exactes o prop fer-s'hi... En aquella profunditat, hom podria exclamar amb paraules de Dante, «...in loco santo u sie de il successor del maggior Piero...»

El cor de la ciutat del Vaticà és, doncs, el sepulcre catacumbari de Sant Pere. Ciutat des de l'11 de febrer de 1929 i alhora cor de l'Estat independent de la Santa Seu. Una ciutat poblada amb les obres d'art dels seus museus i els llibres i pergamins de les seves biblioteques. I dins el cor vaticà una estació de ràdio, potser la que té més potència del món, ja sigui tècnica, ja sigui moral. Allà dins, en els carrers i placetes, jardins i parcs, hi trobareu un

automòbil per cada cinc habitants, la majoria clergues, monges, frares, funcionaris, soldats de la Guàrdia Suïssa... El més petit Estat del món que posseeix el privilegi de poder encunyar moneda pròpia i d'impremtar els propis segells de correu. Un Estat que avui ja no disposa d'apartaments ni residències a bastament per allotjar els ambaixadors i cònsols acreditats davant el Papa, i la Roma italiana i republicana n'hi ha de fer el préstec...

Ah, Roma! Com m'he entretingut dibuixant pels teus carrers els edificis més curiosos o els racons més emblemàtics! I quin goig reviu ara aquells dibuixos! L'església dels trinitaris espanyols, Sant Carli-no, amb les torres barroques, les finestres i cornises de la façana del palau Barberini, el portal de la casa on va viure Hans Christian Andersen, els monuments del carrer Quattro Fontane, la plaça d'Espanya i la Trinità dei Monti, el monument als Camises Roges de Garibaldi que conqueriren la ciutat en el decurs d'una guerra romàntica i revolucionària, els busts dedicats als homes de les lletres i les ciències en els jardins de Villa Borghese, els musculosos i turmentats personatges de la Font de Trevi...

També m'hauria agradat pintar

aquells xicots estrangers que tocaven la guitarra i cantaven a la porta del metro, i la gent del cinema o de la moda que prenia cafè a la Via Veneto... Però n'hi va haver prou amb la càmera fotogràfica, l'ull de vidre. Restes arqueològiques arreu, blancs marbres i pedres corcades de temples, termes, columnes, arcs, façanes de palaus i casalots, fonts artístiques i jardins de xiprers, pins en forma de ventall i mercats on la gent és cridanera i les mercaderies mostren la gamma de tots els colors.

Què més es pot demanar? Per ventura un d'aquests *pizzotto* farcits de formatge i tomàtiga? O un bon plat d'*spaghetti* amb salses que prenen el nom de Garibaldi, Verdi o Mazzini? I un bon cafè *capuccino*, ben endolcit i fumant?

Ja de retorn, amb una bossa de viatge curulla de records, des de la finestrella de l'avió ha contemplat Roma a l'hora foscant, tota plena de llumets. Hom creuria que no són bombetes elèctriques ni tubs de neó, sinó les ànimes dels primers màrtirs del Coliseu, dels gladiadors, dels àuriges, dels césars i emperadors, dels militants feixistes de la marxa mussoliniana, de les víctimes del cardenal Borja...

Un cop a Palma, amb una certa nostàlgia d'haver deixat la ciutat que és centre de tots els camins, faig el passeig habitual pels carrers del casc antic. Passat Monti-sion m'he aturat al vestibul del Seminari Vell i allà estant he admirat l'estàtua d'un Sant Pere que em mostra la clau del regne celestial. I li dic, amb el to més col·loquial possible:

- Ah, cappare! I que hi estaves d'amagat... Però et trobaren, vaja si et trobaren...! □

El dipòsit de neu de Sa Coma (Valldemossa)

Un nou tipus de magatzem de neu a Mallorca

NICOLAU S. CAÑELLAS SERRANO/ANTÒNIA M. CALAFAT RIVAS/PERE B. SERRANO TORRES

L'emmagatzemament i el comerç de la neu a Mallorca han estat objecte d'una àmplia sèrie de treballs, que han permès un ampli coneixement d'aquest negoci. A part d'aquesta abundant bibliografia, la resta més visible de tot aquest món són les cases de neu on es guardava la neu durant l'hivern, escampades per tota la Serra i que constituïen la primera baula de la cadena que cada estiu subministrava neu als mallorquins, i de vegades als menorquins.

La casa de neu típica consisteix en un gran dipòsit, de planta rectangular o el·líptica, d'alguns centenars de metres cúbics de capacitat, excavat sota terra (es coneix un cas, a la serra de sa Rateta, en què la casa de neu és un avenc adaptat) (Gines. S.D.). Les cases estaven envoltades de parets i cobertes. Quasi totes les conegudes són a la serra de Tramuntana, on n'hi ha 41 de localitzades (Servera. 1991a), totes per damunt dels 400 m, però se n'ha localitzada una a Artà situada a 260 m (a Can Canals) (Servera. 1991b).

L'hivern de 1993 elaboràrem un treball sobre les cases de neu de la zona de Valldemossa, que s'ha publicat a la revista *Miramar* (Miramar. Núm. 21, 22 i 23). En el decurs d'aquest treball, mentre cercàvem la desapareguda de sa Coma, només coneguda gràcies a un document de 1723 on és descrita com a «casa de neu tota disrroïda, plena de pedras y terra» (Muntaner. 1980), i que per cert, no aconseguírem trobar, ens duguérem la sorpresa que als jardins de sa Coma hi havia un dipòsit per

emmagatzemar neu, de tipus i funció diferent de les cases de neu conegudes fins ara a Mallorca, l'ús del qual encara recordaven moltes persones i que evidentment no era la casa de neu documentada al segle XVIII.

Es tracta d'un dipòsit situat al jardí de les cases de sa Coma a Valldemossa, a uns 410 metres d'altura. Està integrat al jardí, en una petita elevació, ombrejada per grans arbres. Damunt hi ha una taula de pedra i està vorejat per quatre bancs de pedra. L'estat de conservació és excel·lent.

És de forma cilíndrica (3 m de diàmetre x 3,7 m de fondària), és a dir, uns 26 m³ de volum. Els murs estan construïts amb paret verda. Està cobert per un sostre pla, a nivell del sòl, fet amb bigues de formigó armat, que per la seva construcció

sembla més modern que el dipòsit. Al sostre presenta un accés de secció rectangular. Al fons hi ha una mina, d'uns 8 metres de longitud, que servia de drenatge.

Per l'associació amb els jardins de sa Coma, la construcció del dipòsit deu estar lligada a la creació dels jardins, entre 1849 i 1861 (Murray. 1990). Segons algunes fonts orals encara s'omplia a finals dels anys vint o principis dels trenta. La neu recollida sols s'emprava per al subministrament de les cases. Sembla que la neu no s'hi conservava bé i va ésser objecte d'alguna reforma (potser al sostre) per tal de millorar-ne l'aïllament.

Dos trets permeten diferenciar aquest dipòsit de les cases de neu conegudes fins ara a Mallorca: les reduïdes dimensions i el lligam

Aspecte exterior del dipòsit de neu de Sa Coma, integrat dins del jardí. En primer pla, l'accés. Els quatre bancs dibuixen la planta.

directe amb els jardins de la possessió. Això ens indica que la poca neu arreglada en aquest dipòsit sols es devia destinar al consum dels senyors de la possessió. Tot i que aquest ús no s'havia descrit fins ara a l'illa, els dipòsits de neu privats, situats als jardins, eren habituals a Anglaterra (Buxbaum. 1992).

Aquest caire de consum domèstic, enfront de l'industrial de les cases de neu, és el que dona un caràcter especial a aquesta estructura i fa que la diferenciem de les cases de neu clàssiques. Es tracta d'un tipus de dipòsit distint, no descrit a l'illa i que per ventura es pot trobar a qualche altra possessió de la Serra. Pensam que aquesta troballa eixampla el camp de recerca als cercadors de cases de neu, i els duu a explorar els jardins de les grans possessions de la Serra de Tramuntana.

També volem aprofitar aquesta comunicació per donar a conèixer una recepta per fer gel, que hem trobat a la *Revista de la Cámara Agrícola Balear*, publicada el 1901, i que ens permet conèixer una mica millor l'entorn tecnològic que envoltà el final de les cases de neu:

«Hielo Artificial.

» Hé aquí un procedimiento para obtenerlo sin necesidad de aparatos especiales.

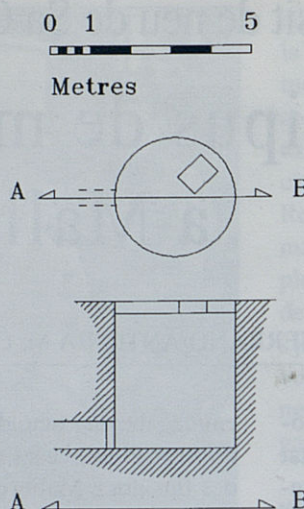
» En un vaso de gres, cilíndrico y de bastante capacidad para contener otro de menores dimensiones, se dispone una mezcla de

» Agua 2 partes (en peso)
 » Acido sulfúrico 4 « «
 » Sulfato sódico 9 « «
 » Se echan primero el agua y el ácido, y luego se añade el sulfato de sosa en polvo fino.
 » Un segundo vaso (de vidrio ó hierro esmaltado) se llena de agua pura y se emplaza en el interior del primero, tapando luego cuidadosamente el todo. Al cabo de un cuarto de hora está congelada el agua.» □

Bibliografía

BUXBAUM, T. 1992. *Icehouses*. Shire Album. Núm. 278. Shire Publications Ltd. Buckinghamshire.
 CAÑELLAS, N.; CALAFAT, A.; SERRANO, P. 1994. «Cases de Neu de la zona de Valldemossa». *Miramar*. Núm 21: 23-26, 22: 12-14 i 23.

Planta i secció del dipòsit de neu de sa Coma.

DIVERSOS AUTORS. 1901. «Hielo artificial». *Revista de la Cámara Agrícola Balear*. 25.10.1901. Núm. 14.

GINES GRACIA, J. S.D. «Un caso excepcional de utilización antrópica de una cavidad cárstica en mallorca». *Trabajos de Geografía*. Núm. 37. Pàg. 85-92.

MUNTANER, J.; ARGENTE, J. 1980. *Introducción a la historia de Valldemossa*. Edita Jose F. Argente Sánchez. Palma.

MURRAY, D.; LLABRES, J.; PASCUAL, A. 1990. *Jardines de Mallorca. Tradición y estilo. Siglos XVII-XIX. Volumen I*. La Isla de la Calma. Serie Mayor núm. 11. José de Olañeta. Editor.

SERVERA NICOLAU, J. 1991a. «Serra de Tramontana. Innivación. La explotación de la nieve como recurso». *VII Jornadas de Campo de Geografía Física*. Universitat de les Illes Balears.

SERVERA NICOLAU, J.; VALERO MARTI, G. 1991b. «Resseña de la troballa de la caseta de sa Neu de Can Canals (municipi d'Artà)». *El Mirall*. Núm. 45. Pàg. 63-64. Palma.

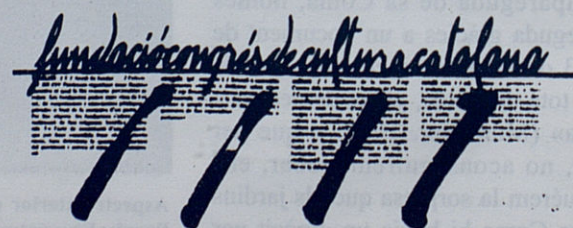
VALERO MARTI, G. 1989. «Nevaters i cases de neu». *Elements de la societat preturística mallorquina*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear.

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
 07002 Palma de Mallorca

EL MIRALL

AMB EL
 SUPORT DE

Memòria de l'explotació de l'aquífer de Llubí-Muro per a l'abastament urbà (juny 1993-agost 1995)

ANTONI GINARD BUJOSA / DAMIÀ PERELLÓ FIOL / ANTONIO RODRÍGUEZ PEREA

Introducció

La manca de qualitat de l'aigua subministrada, a causa de l'elevat grau de salinitat, és una característica gairebé inherent a tot el sistema d'abastament d'aigua a l'àrea urbana de Palma i Calvià. Al llarg de l'any 1993 la manca d'aigua de qualitat per al subministrament a aquesta zona va fer que les autoritats competents es plantejassin la conveniència d'explotar nous recursos hídrics no afectats per la salinització.

En aquest sentit, els responsables de la Comunitat Autònoma decidien posar en marxa el projecte d'expol'tació de l'aquífer de Llubí-Muro per a l'abastament urbà, que es fonamentava en la recuperació d'un antic projecte de l'IRYDA dels anys setanta destinat originàriament a l'ampliació de regadius a la zona coneguda com sa Marineta. L'execució del projecte es concretava en la realització d'extraccions d'aigua als pous situats dins el municipi de Llubí.

L'anunci del projecte provocava una forta polèmica i l'oposició dels regants de la zona. Com a conseqüència de la resposta popular, especialment del poble de Llubí, els responsables polítics (amb el President del Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears al davant) es comprometien a dur a terme el projecte mitjançant la negociació amb els representants dels usuaris i l'establiment d'un sistema de control de l'explotació de l'aquífer amb la finalitat de captar els recursos hídrics subterranis que drenen a la mar, però vigilant-ne l'evolució.

lució per tal d'evitar un procés de sobreexplotació i de salinització.

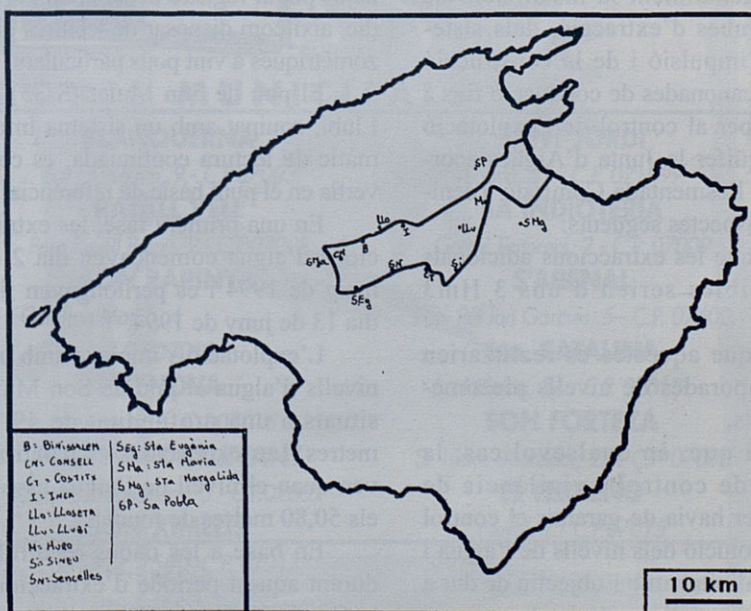
Aleshores, a causa de la posada en marxa del projecte d'explotació de l'aqüífer de Llubí-Muro, dia 5 de juny de 1993, Damià Perelló Fiol (geòleg), Antoni Ginard Bujosa (geògraf, professor de la UIB) i Antonio Rodríguez Perea (geòleg, professor de la UIB) eren nomenats representants dels usuaris a la comissió tècnica Junta d'Aigües de Balears-Comunitat d'Usuaris. La finalitat de la comissió tècnica era la de fer el seguiment del control de l'evolució i de l'explotació de l'aqüífer.

Al mateix temps, es plantejava la necessitat de crear una comunitat d'usuaris, com a figura legal que possibilita la participació dels usua-

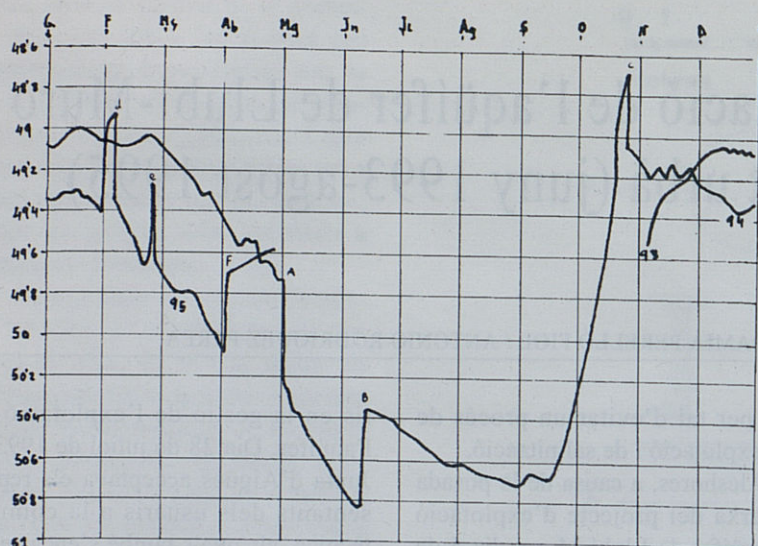
ris en la gestió de l'explotació de l'aqüífer. Dia 28 de juliol de 1993 la Junta d'Aigües acceptava els representants dels usuaris a la comisió tècnica, els quals també s'encarregaven de començar la redacció i la tramitació del projecte d'estatuts de la Comunitat d'Usuaris.

Explotació de l'aqüífer

En els primers contactes entre els representants dels usuaris i els representants de la Junta d'Aigües de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori s'analitzava la informació aportada pels tècnics de la Junta d'Aigües i, d'acord a les prioritats que marca la Llei d'Aigües en relació a l'abastament d'aigua a poblacions, s'acordava que era pos-

Mapa de l'aqüífer de Llubí-Muro

Evolució dels nivells piezomètrics al pou de Son Mulet (S-35) de Llubí

sible captar els recursos hídrics de l'aquífer de Llubí-Muro que drenen a la mar, una vegada es disposàs d'un sistema de control de l'explotació que permetés fer un seguiment de l'evolució i de la resposta de l'aquífer i vigilar el possible avanç de la intrusió marina amb l'objectiu únic d'evitar un procés de sobreexplotació i de salinització.

Paral·lelament a la realització de les obres bàsiques de captació (fonamentalment la instal·lació de les bombes d'extracció, dels sistemes d'impulsió i de la construcció de les canonades de conducció fins a Inca), per al control de l'explotació de l'aquífer la Junta d'Aigües acordava a l'esmentada Comissió Tècnica els aspectes següents:

- que les extraccions addicionals previsibles serien d'uns 3 Hm3 anuals,

- que aquestes es realitzarien en temporades de nivells piezomètrics alts,

- i que, en qualsevol cas, la xarxa de control i vigilància de l'aquífer havia de garantir el control de l'evolució dels nivells de l'aigua i de la salinitat amb l'objectiu de dur a terme una explotació el més racional possible, tot vigilant que no es produís l'avanç de la interfàcies de la

intrusió salina i la salinització de l'aquífer.

Els cabals extrets podrien destinar-se al subministrament de l'àrea urbana de Palma i Calvià, alhora que es respectaven els drets de d'aprofitament d'aigua per part dels regants.

Per al control de l'evolució dels nivells de l'aigua i de la salinitat s'acordava instal·lar tres limnífgrafs, dos limnífgrafs conductivímetres de registre continu i realitzar quatre sondejos per al registre de salinitat periòdic, així com disposar de lectures piezomètriques a vint pous particulars.

El pou de Son Mulet (S-35) de Llubí, equipat amb un sistema informàtic de lectura continuada, es convertia en el punt bàsic de referència.

En una primera fase, les extraccions d'aigua començaven dia 2 de maig de 1994 i es perllongaven fins dia 13 de juny de 1994.

L'explotació s'iniciava amb uns nivells d'aigua al pou de Son Mulet situats a una profunditat de 49,70 metres. Les extraccions es paralitzaven quan el nivell de l'aigua assolía els 50,80 metres de fondària.

En base a les dades recollides durant aquest període d'extraccions, la Comissió Tècnica Junta d'Aigües-Comunitat d'Usuaris considerava que una profunditat de 50 metres al

pou de Son Mulet era un límit que garantia respectar els aprofitaments d'aigua existents a l'aquífer i l'ús d'aigua per a regadiu sense incrementar l'avenç de la intrusió salina.

En una segona fase, després de l'estiu i havent-se produït la recuperació dels nivells com a conseqüència de les pluges de tardor, les extraccions tornaren a començar dia 26 d'octubre de 1994 en una campanya de durada fins dia 12 de març de 1995.

Al començament de les extraccions, al pou de Son Mulet el nivell de l'aigua se situava a una profunditat de 48,70 metres. Des del primer moment es mantenia que els 50 metres de fondària era el límit aconsellable per a l'aturada de les captacions.

Després que la Comissió Tècnica així ho demanàs i de les pressions realitzades pels usuaris, les extraccions es paralitzaven quan el nivell de l'aigua assolía els 50,10 metres de fondària al pou de Son Mulet.

Durant l'any 1994, el volum total d'aigua captada era de 2.442.827 m3, la qual cosa suposava una aportació del 6,41 % al total de l'aigua subministrada per al consum de Palma i Calvià. De gener a març de 1995 es calcula un volum total extret d'uns 2,1 Hm3 d'aigua.

Constitució de la Comunitat d'Usuaris

Pel que fa al procés de constitució de la comunitat, dia 9 de març de 1994, els representants dels usuaris presentaven a la Junta d'Aigües de Balears el projecte d'estatuts de la Comunitat d'Usuaris. Es proposava la denominació de Comunitat d'Usuaris del Camí de Muro, ja que aquest camí comunica tota la zona de l'aquífer. La Junta d'Aigües informava favorablement el projecte dels estatuts dia 31 de maig de 1994.

Paral·lelament, des del primer moment i al llarg de gairebé dos anys, es va rebre informació de l'evolució dels nivells piezomètrics de l'aquífer i de les qüestions relatives a l'explotació, alhora que es reclamava reiteradament a la Junta

d'Aigües el llistat d'usuaris afectats per la constitució de la Comunitat d'Usuaris, en base al mapa de delimitació de l'aquífer que els tècnics de la Junta d'Aigües havien elaborat.

Dia 26 de maig de 1995, gairebé després de dos anys de demanar-ho, la Junta d'Aigües de Balears posava a disposició dels representants dels usuaris el llistat d'usuaris ordenats per termes municipals (excepció feta dels corresponents als termes de Lloseta i de Santa Margalida), amb indicació del titular, del número d'expedient i del cabal i de l'aprofitament autoritzat. Els termes municipals afectats són Muro, Llubí, Sineu, Inca, Costitx, Sencelles, Binissalem, Consell, Santa Eugènia, Santa Margalida i Lloseta.

La disponibilitat dels llistats dels usuaris era un requisit necessari per dur a terme la plena constitució de la Comunitat d'Usuaris, d'acord a l'article 201 del Reglament del Domini Públic Hidràulic (Real Decreto 949/1986, d'11 d'abril).

Una vegada es disposava dels llistats d'usuaris, es plantejava la realització de la convocatòria de Junta General Constituent de la Comunitat d'Usuaris, que segons el Reglament del Domini Públic Hidràulic s'ha de fer pública mitjançant edictes municipals i per la publicació al BOCAIB.

L'anunci de la convocatòria es feia públic al BOCAIB núm. 89 de dia 15 de juliol de 1995, a la vegada que s'havia demanat la col·laboració dels respectius Ajuntaments (on es dipositaren una còpia del projecte d'estatuts, del llistat d'usuaris del municipi i del mapa de delimitació de l'aquífer), amb la finalitat de donar la major publicitat possible i de garantir la màxima participació dels usuaris afectats. Cal ressenyar que els mitjans de comunicació també informaven sobre el procés.

Finalment, dia 18 d'agost de 1995, al Casal de Cultura de Llubí es reunia la Junta General Constituent amb l'objectiu de formalitzar la

plena constitució de la Comunitat d'Usuaris, a fi i efecte d'elegir els Vocals i el President de la Comissió d'Ordenances i Reglaments i de prendre en consideració i posar a informació pública el projecte d'estatuts de la Comunitat d'Usuaris del Camí de Muro.

Com a resultat de la Junta General Constituent foren elegits els senyors José de Luna (com a President) i Guillem Perelló, Llorenç Rigo, un representant de l'Ajuntament de Llubí i un representant de l'Ajuntament de Muro (com a Vocals).

En definitiva, dia 24 d'agost de 1995 els representants dels usuaris anomenats dia 5 de juny de 1993 posaven el seu mandat a disposició dels nous representants elegits, perquè a partir d'ara, constituïda definitivament, siguin els òrgans de la Comunitat d'Usuaris de l'aquífer del Camí de Muro els que lliurement prenguin les decisions que en el futur puguin afectar els interessos de la Comunitat. □

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1 - C.P. 07001

MOLINAR

Xadó, 7 - C.P. 07008

ESTABLIMENTS

Pça. Inmaculada, 3 - C.P. 07010

SON GOTLEU

Regal, 105 - C.P. 07008

COLL D'EN REBASSA

Albuera, 1 - C.P. 07007

L'OLIVAR

Mercat de L'Olivar, 104-105 C.P. 07002

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9 - C.P. 07003

RAFALL VELL

Pere Ripoll Palou, 9 - C.P. 07008

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A -
C.P. 07013

GENOVA

Barranco, 2 - C.P. 07015

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3 - C.P. 07007

SON XIMELIS

Cap Blanc, 15 - C.P. 07013

SANT JORDI

Bauçà, 31 - C.P. 071999

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, 2 - C.P. 07009

S'ARENAL

Pça. Rul·lan Garcies, 5 - C.P. 07600

Sta. CATALINA

Fàbrica, 34 - C.P. 07013

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25 - C.P. 07005

EL TERRENO

Nuvol, 1 - C.P. 07015

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA: C/ ALMUDAINA, 7-A C.P. 07001 TEL.: 71 87 95

Tutela del fràgil escolar

MATEU GRIMALT I SUREDA

Si una cosa hi ha que no agrada els mestres és que els donin una lliçó. Avesats sempre a tractar amb menors, poden caure en el parany d'un absolutisme que considera ofensiu tot allò que no sia col·laboració completa per a assolir l'objectiu marcat pel líder. *Magister*, ves per on, vol dir en llatí dictador i censor (*magister morum, magister populi*).

Escola, exèrcit i església... no són encara entitats democràtiques. L'església rai, que és una associació

d'afiliació voluntària; l'exèrcit és un *organon* o maquinària que basa la seva eficàcia en la disciplina total. I l'escola?... L'escola ha confiat la democratització a un consell escolar on, amb grans absències causades pel menfotisme general de l'estament de pares i alumnes, hi van sovint uns alumnes porucs o una munió de pares que són *eo ipso* mestres a una altra escola o cònjuges de mestres i per això proclius al col·laboracionisme amb l'estament docent.

Praemisis:

a) que en el 84% de casos coincideixen autoavaluació de l'alumne amb la qualificació atorgada pel mestre.

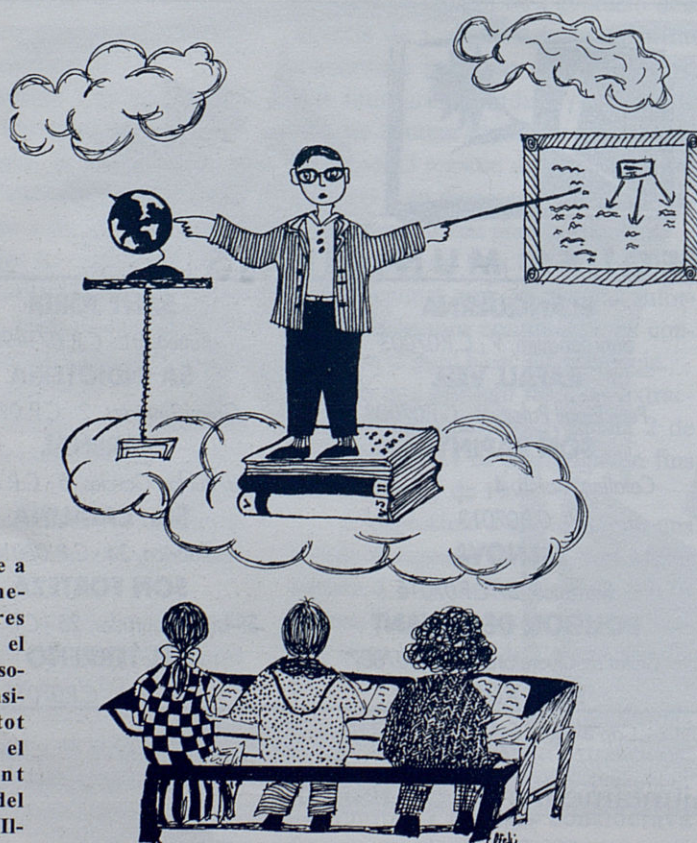
b) que no val a confondre que la nota amb correctiu atrabiliari, és perquè t'espavilis o perquè ets insuportable.

c) que una nota, com més justa menys sorprenent és pel qui la rep.

Haurem de confessar que a l'escola massa coses encara es fan confiant que els al·lots ho resisteixen tot, que la voluntat es forja en la farga dels no, que ho faig pel teu bé, que no cal superprotegir el fill perquè ha d'aprendre a defensar-se tot sol... I així ens trobam en un gran camp amb poca praxis i tímida ús de normes i reglaments per tutelar la fragilitat del menor, per mitigar el sofriment.

Com hauríem d'implementar la tutela de l'alumne i traçar, de forma apodíctica, un límit a l'*animus corrigendi*? Qui orientarà la defensa del menor en una *terra incognita* si hi acampen (o quan hi acampin) el subjectivisme, paternalisme, il·luminisme, autoritarisme i adoctrinament?

La carta verda que s'ha lliurat per a la reclamació contra les notes queda encara ubicada en la lletra petita del R. Decret 1543/1988 en el BOE; un decret que per altra banda és prou usat com instrument a l'hora de sancionar l'escolar. La tradició oral i la praxis escolar, emperò, veuen la reclamació com una ofensa filial al mestre, que ha fet tant per tu; com un fet de tornar mal per bé, cosa

Avesats sempre a tractar amb menors, els mestres poden caure en el parany d'un absolutisme que considera ofensiu tot allò que no sia el reconeixement incondicional del seu magisteri. (Il·lustració d'Ofèlia.)

que provoca la indignació gremial, que en casos de greu indignació claustral per ofensa a la dignitat professional podria tenir, segons diuen, una reacció de llarga durada en forma de contra-recursos de tipus contenciós-administratiu per atrapar l'alumne passat per malla i deixar-lo, alguns anys després, «aprobado por el MEC-cateado por la Justicia».

Una manera de llevar el plaer morbós de la reclamació contra una nota i de donar aixopluc a la por d'una revenja més o menys maquiavèlica, fóra actuar com en alguns països de tradició escolar menys apostòlica, escriure senzillament al peu de cada butlletí o papeleta de notes l'avertència sobre recursos procedents, segons allò de *qui iure suo utitur neminem laedit*. Els alemanys, a tall d'exemple, escriuen això: «Contra la resolució de no aprovar/promoure un alumne, de no atorgar un termini assequible o una admissió, es pot presentar reclamació dins el termini d'un mes des

de la notificació. Aquesta reclamació s'ha de fer per escrit a l'escola o s'hi ha d'acudir perquè se'n prengui nota».

Cap jurisperit gosaria qualificar de propis i autèntics de tribunal d'examen, o resolucions col·legiades, els procediments amb els quals es veuen jutjats i qualificats els alumnes avui en dia en les actuacions d'un mestre-avaluador unipersonal; i això per les tres raons següents:

a) Als exàmens gairebé mai no hi ha un tribunal, sovint són decisions unipersonals d'un professor que potser és jutge i part o que ha fet tot solet la lectura del paper d'examen.

b) Les juntes d'avaluació no tenen res a veure amb un tribunal d'examen pròpiament dit, ja que cada professor no ha vist per si mateix la *performance* ni ha presenciat ni escoltat *in fieri* l'actuació de l'alumne sinó en la pròpia assignatura.

c) En el procediment de proves de suficiència o reclamació hi ha el perill d'ignorar el principi de *non bis*

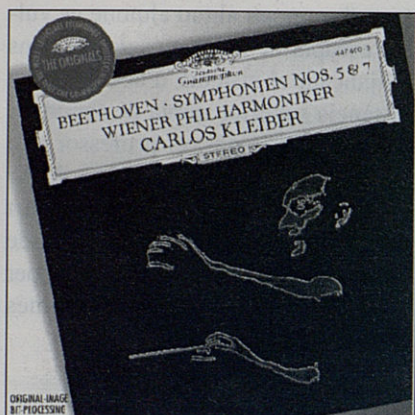
in eodem; quan algun alumne es vulgui escapar de les xarxes del suspens mitjançant el sistema d'acudir a una instància superior -junta de seminari, junta d'inspectors-, el professor que abans ha qualificat ja no hi ha de dir res més, s'ha d'inhibir com a part interessada que ja ha actuat, i ha de reprimir la dèria d'estirar el braç per atrapar aquell pardalet/alumne més enllà del propi camp. □

Fe d'errates. En el «Xibbolet» anterior (EL MIRALL-74, pàg.27), va aparèixer *felicitar-lo* en lloc de *fagocitar-lo*, cosa que, evidentment, no significa el mateix. Errors com aquest se solen atribuir als fantasmes: creim que és millor dir que a la redacció d'E.M. de tant en tant badem.

El nacionalisme és a debat.

Revista
trimestral

Beethoven. C. Kleiber / Filharmònica de Viena

Dins la sèrie «ORIGINALS» de la Deutsche Grammophon és una de les reedicions més desitjada i esperada: la 5a i la 7a simfonies de L. Beethoven, dirigides per Carlos Kleiber amb la Filharmònica de Viena. La interpretació de la 5a Simfonia destaca per la tensió i la nitidesa i és considerada com un clàssic en la història del disc. La 7a no arriba a la mateixa altura però també té una bona execussió. Versió llegendària per a col·leccionistes. (DEUTSCHE GRAMMOPHON. Clàssica.)

M. Ravel. / S. Rachmaninov. Arturo Benedetti

Aquesta ressenya vol ser un tribut a Arturo Benedetti Michelangeli, pianista recentment desaparegut i considerat un dels grans de la interpretació al piano. Músic caracteritzat per la vida bohèmia i aïllada, és un dels millors intèrprets de Debussy i Chopin, amb autèntiques versions de referència. El concert en Sol major de Ravel que inclou aquest disc és també una magnífica interpretació i pot ser una bona oportunitat per gaudir del mestratge de Michelangeli. La direcció de la Philharmonia Orquestra és a càrrec d'Ettore Gracis. (EMI. Clàssica.)

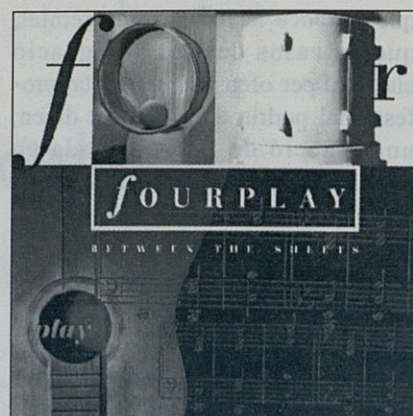
Discografia

SANTI ADROVER

Shostakovich. Mischa Maisky / Tilson Thomas

Concerts per a cello nùms. 1 i 2 del compositor rus caracteritzat per fer una música entre inspirada i trivial. Mischa Maisky és el solista i Michel Tilson Thomas dirigeix la London Symphony Orchestra en aquesta versió de 1995. No és, ni de molt, el més representatiu de l'obra de Shostakovich (no arriba, per exemple, a l'interès de la simfonia núm. 10), però el concert núm. 1 és prou singular. (DEUTSCHE GRAMMOPHON. Clàssica.)

Fourplay. Between the sheets

Fourplay és un grup integrat per il·lustres de la música negra, instrumentistes de luxe: Bob James (teclats), Nathan East (baix), Lee Ritenour (guitars) i Harvey Mason (bateria). Aquesta és la segona entrega editada que ens arriba i resulta tan atractiva com l'anterior («Elixir»). Música instrumental de primera, sempre amb els detalls cuidats al màxim. Un Ritenour magnífic deixa constància del seu talent amb les guitarres i un Harvey Mason sobri a la bateria destaquen en aquest CD que farà gaudir els amants del jazz-fussion. (WARNER BROSS. Jazz-Fussion.)

BeBe & CeCe. Relationships

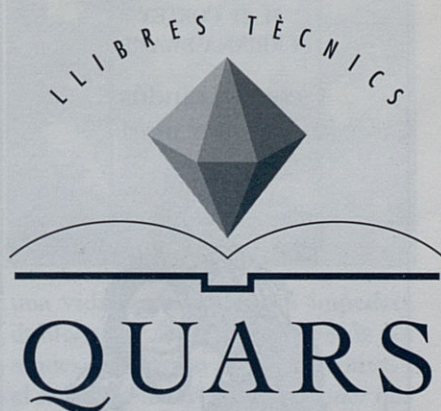
Música negra, suau, vocalistes de qualitat. BeBe & CeCe Winans presenten un disc prou comercial però no per això poc interessant. Per contribuir a l'elegància de la seva veu compten amb la presència d'instrumentistes de la categoria de David Foster (teclats) o Paul Jackson (guitarres). Interessant aquest nou exemple de la música negra vocal. (CAPITOL RECORDS. Balades.)

Amb el suport de

SURCOS
MÚSICA I REGALS

Alexandre Jaume, 8
Tel. (botiga) 72 46 46
07002 Palma de Mallorca

¿Ciències o lletres?

LLIBRES TÈCNICS - MEDICINA - INFORMÀTICA

Reina Esclaramunda, 13 . Telf. 72 64 96 - Fax. 72 05 88 . 07003 Palma de Mallorca.

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 71 33 50 . Fax 72 04 44 • 07002 Palma de Mallorca.

Born de llibres

LLIBRERIA DELS JOVES, SECCIÓ D'OFERTES

Sant Miquel, 55 - Tel. 71 03 04 - 72 75 40 - 07002 Palma de Mallorca.

La primera gran dama del jazz? Billie Holliday, d'Oriol Busquets.

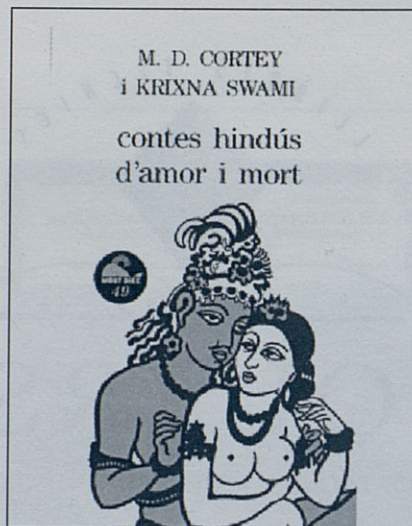
Edicions de la Magrana ha editat, dins la col·lecció *Biografies*, aquest llibre dedicat a Billie Holiday, escrit per Oriol Busquets. En paraules del propi autor és difícil parlar d'aquesta cantant de jazz «sense caure en la temptació d'explicar el rosari de peripècies tràgiques que envoltaren la seva vida o reduir-se estrictament a la faceta musical». És preferible parlar de les dues coses conjuntament i inseparablement perquè així va viure.

És Billie Holiday la primera gran dama del jazz reconeguda? Doncs tal vegada sí, amb la característica d'agradar a un públic molt més ampli que el que inclou el món del jazz. Art, personalitat interpretativa, tècnica vocal i una dosi especial d'emotivitat i sentiment fan de «Lady Holliday» la cantant que possiblement més ha influït en l'evolució del jazz.

La lectura del llibre m'ha permès recordar fets coneguts i descobrir-ne d'altres que ni sospitava. Estic ben segur que aquestes pàgines compliran el doble objectiu de fer sentir millor les vibracions de la seva música a qui ja coneixia la cantant, i a estimular aquells que encara no s'han interessat per la seva història.

Una visió completa la d'Oriol Busquets, llicenciat en Matemàtiques i

Filologia Catalana, sobre el personal món de Billie Holiday. Hi podeu entrar, si voleu, i us serà fàcil d'observar que «ella sona com un instrument de vent, no necessita més que a Bobby Tucker al piano», tal com apuntava Miles Davis.- **Santi Adrover.**

L'amor i la mort, són temes que es corresponen en civilitzacions distintes? Contes hindús d'amor i mort, de Maria Dolors Cortey i Krixna Swami.

La relació de contes que ens ofereix aquest recull ve marcada per la col·laboració d'una reconeguda autora de narracions curtes, Maria Dolors Cortey, i d'un poeta expert en temes hindús, Swami Krixna, pseudònim d'un sacerdot catòlic. Els contes tenen d'aquesta manera l'atractiu de la simplicitat descriptiva que l'autora ha manifestat en altres ocasions en tantes obres premiades. Ara se'n serveixen per oferir-nos el comportament d'una civilització tan allunyada de la nostra en els temes de l'amor i de la mort. Les pautes de valors (morals, socials, històrics, religiosos...) són unes altres i no és possible la comparació amb les del nostre entorn. Les diverses històries componen un mostrari d'episodis que en esser contats en un mateix volum esdevenen com un mosaic de la quotidianitat hindú: literatura destinada a narrar concisament i directa la trajectòria de cada conte, als quals

SA TALAIA

Ja n'hi ha massa de fassers

BENIGNE PALOS I VADELL

Fa temps que veig augmentar el nombre de fassers o palmeres a la nostra ciutat. Els últims mesos he vist treure pins a la Feixina i tenc la impressió que el seu lloc l'ocuparan fassers. Trob que n'hi ha massa. Possiblement s'haurà aprofitat una temptadora oferta d'aquelles de «En compri tres i en pagui dos».

M'agradaria saber per què planten tants fassers i no deixen lloc per als clàssics plàtans que a l'hivern permeten que passi el sol i a l'estiu prodiguen una bona ombra; o per als pins, que en aquest aspecte no són mancos. Ja sé que totes dues espècies deixen caure molta fulleraca, però ben mirat la fulleraca serveix d'adob.

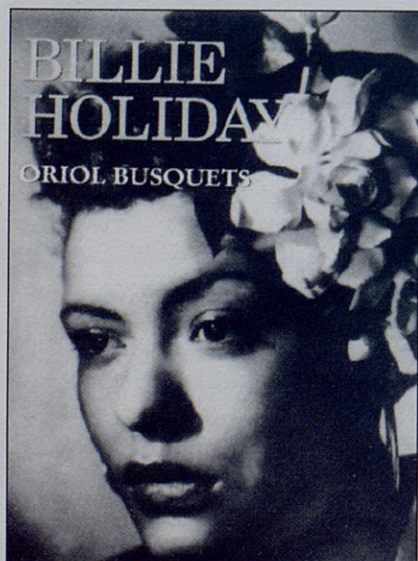
En un parc o en un jardí, ben distribuïts i agrupats, uns quants fassers, no molts, poden ser una nota harmònica dins el conjunt de l'arbrat. Però no aquesta massiva plantació a les vies públiques. Són arbres pal i de pals ja en tenim prou amb els de telèfons.

És habitual veure un o dos fassers a les cases de possessió. Tant alts, se'ls divisa de tot arreu. La cultura agrària àrab els hi sol tenir i és una herència que ens ha deixat. Diuen que, d'una banda, assenyalen a tot-hom que aquell lloc és lloc d'acollida, lloc habitat. Però d'una altra diuen que significa la propietat, que recorda als camperols que allí hi ha l'amo, el senyor.

Personalment, no el veig un arbre gaire nostre. No fa bona ombra. Si almanco donàs dàtils bons de menjar es podria començar a pensar en una nova font de riquesa, però deuen ser eixorcs. I quan ens hàgim disfressat d'oasis, sols mancaran els camells i les caravanes. Aleshores caldrà vestir-nos de tuareg.

De su-aquí veig Aireflor,
ses cases i es fasser,
però no veig lo meu bé
que té ses claus d'es meu cor.

Aquesta cançó popular mallorquina és del temps en què no n'hi havia tants com ara, de fassers.

els autors han sabut introduir la sensibilitat amb què els escriptors orientals de tots els temps han tractat els temes de les relacions humanes. Si en aquelles societats els valors són d'una dimensió distinta, els temes són a tot arreu els mateixos: el plaer, l'ambició, l'enveja, l'egoisme, l'assassinat, el domini d'uns sers damunt uns altres... i la bondat, la generositat, l'austeritat, el treball. Cal assenyalar l'encertada presentació del llibre de Lluís Busquets que en mitja dotzena de pàgines sintetitza el marc en què es produeix aquesta literatura i els components que la fan ser com és.- J.M.B.

Contes Hindús d'amor i de mort. M.D. Cortey i Krixma Swani.-160 pàgs. Ediciones J. Grànica, S.A. Barcelona, 1995.

Conviccions irreverents i subversives. *Històries del desencís*, de Miquel López Crespi.

Amb *Històries del desencís*, el darrer llibre de M. López Crespi publicat recentment per l'Editorial Moll (Col·lecció Tomir, núm.24) ens trobam novament amb el conegut ventall de «recursos, tècniques i maneres (ho deia l'escriptor Antoni Vidal Ferrando en la presentació de l'antologia poètica del conegut autor de sa Pobla *Els poemes de s'hora-baixa*) que té M. López Crespi d'expressar les seves conviccions irreverents i subversives». I continuava en Vidal Ferrando: «Maneres de fer palès un tarannà indòmit, que es planteja una escriptura resistent com, des de sempre, s'ha plantejat

una vida resistent, que li impedeix doblegar-se a les escames de les modes literàries o de la preceptiva, i el duu a no lliuar-se a més poder que al de la seva passió existencial».

Tots els que coneixem la trajectòria personal de Miquel López Crespi sabem que Antoni Vidal Ferrando no menteix en parlar de l'autor d'*Històries del desencís*. López Crespi no deixa mai indiferent a cap lector. Té una forma especial de fer agafar partit a favor o en contra de les seves agosarades preses de posició estètiques. Hom pot estar d'acord o en desacord amb el seu vast univers literari, però el que no es pot negar és la voluntat d'intervenció que tenen totes les seves propostes. A vegades els seus llibres, les seves actituds de provada i ferma resistència front a la mediocritat dels servils que ens aclapara, ens fa pensar en un home del Renaixement,

embarcat com Galileu o Tomasso Campanella en una lluita contra l'obscurantisme i la superstició, un modern Don Quixot al qual res el pot fer davallar de les seves creences en un avenir lliure per a la humanitat.

Per entendre'ns, M. López Crespi amb el seu darrer llibre, la col·lecció de narracions que acaba de publicar Editorial Moll, *Històries del desencís* confirma ser -com ho havia demostrat amb moltes de les seves obres de poesia, narrativa o teatre (caldría recordar *Homenatge a Rosselló-Pòrcel*)- un autor allunyat completament de qualsevol reminiscència noucentista o neonoucentista. És un home que hauria funcionat a la perfecció entre les avantguardes surrealistes o futuristes d'entreguerres. Amant de les experiències teatrals de Piscator, Brecht o Meyerhold, de l'aventura revolucionària del teatre en l'Alemanya de Weimer, del futurisme rus, dels situacionistes francesos que contagiaren el maig del seixanta-vuit amb les idees de la necessitat d'un nou art i una nova esquerra, López Crespi és la perfecta antítesi de bona part de l'actual cultura llibresca que ens aclapara. Les tretze narracions que formen aquest aplec -*Històries del desencís*- són part indestruïble juntament amb el material de *Notícies d'enlloc*, *Crònica de la pesta*, *Vida d'artista*, i *Necrològiques* (Premi Ciutat de València 1988) d'un lúcida, perfecte i gens soterrat atac contra la literatura retòrica, universitària, aristocràtica i pretesament excelsa a la qual ens han condemnat els comissaris de les editorials i pàgines culturals.- E.M.

ROLDAN

OFICINES I DESPATXOS S.A.

A la seva disposició en:

- Despatxos Direccional
- Despatxos i Oficines Generals
- Mampares d'Oficina
- Separacions simples i dobles
- Estanteries Emmagatzematge

- Estanteries Gran Càrrega
- Biblioteques
- Cadires i Taules apilables per a col·lectivitats

Complements: Llums

Cendrers (de peu i sobretaula)
Càixes Fortes, etc.

Eusebi Estada, 68 (carrer del tren de Sóller)
Telèfon 20 98 13

CIUTAT

Davant Epicur per passar el temps

MATEU CABOT

De bon matí és el millor moment per plantejar-nos qüestions serioses, greus, com les que a vegades ens assalten abans de dormir. En aquest moment del dia en què, sota els primers raigs d'un sol mandrós i tebi, la ment encara es treu de sobre les restes dels somnis, ella mateixa té la tendència a la divagació, a recórrer els tortuosos camins de l'especulació més enlairada sobre el sòlid terra que poc a poc haurem de recuperar.

El ritu per aterrar diàriament pot ser prendre un cafè tot fullejant el diari. Vet aquí però que avui se m'ofereix una variant al ritu. Devora els periòdics hi ha llibres, primets i a bon preu. Edicions 62 s'ha sumat a l'operació d'abaratir la cultura i ens ofereix alguns dels seus tres mil títols a 200 pessetes la peça. Just el preu del cafè i l'ensaïmada. No és qüestió de barrejar preu i dignitat, així que alimentem el cos al seu preu i la ment amb la dignitat que li pertoca.

El primer llibret és d'Epicur, el pensador grec que morí tres segles abans que ho fes Jesucrist i que ha tingut el destí de ser dels més vilipendiats al llarg de la història, sovint a causa de paraules que ell mai no pronuncià. El llibre es titula *Sobre la felicitat*, i aplega la *Carta a Meneceu* i les *Màximes capitals*. Em sembla almenys curiós que l'editorial triï aquest títol per obrir una nova col·lecció. Curios perquè l'autor parla de la felicitat, ja de per si un tema llenegadís i que pareix passat de moda, i ho fa des d'una situació històrica de profunda desorientació: la d'esbucament de tot un món, el

Goethe va fer dir a Faust: «Però, Senyor, estarà escrit en el destí de l'home que sols pugui ser feliç abans de tenir raó o després d'haver-la perduda?» (La il·lustració correspon a una estampa alemanaya del segle XIX i representa una escena de la versió goethiana del «Faust».)

Grec; i perquè demostra viure'l amb lucidesa i enteresa. Potser sols han estat criteris editorials els que han decidit aquesta tria, però no es pot deixar de pensar si al darrere no hi haurà una analogia, una percepció de semblança, entre el moment actual i el d'Epicur, fins i tot potser el sentiment de la necessitat d'una resposta semblant.

Assegut al cafè, amb la tassa i l'ensaïmada, el periòdic i el llibret davant, em vénen a la memòria aquelles paraules de Lucreci, el més lúcid deixeble romà d'Epicur, que deia: «És dolç, quan damunt del mar els vents trasbalsen les ones, de con-

templar de terra estant els penosos treballs d'altri; no pas perquè sigui un joiós delit que algú pateixi, sinó perquè veure de quins mals tu mateix t'alliberes és dolç». Cert que a la cruesa de l'afirmació hi afegia: «Però res de més dolç que ocupar, ben protegits, els temples serens bastits per la ciència dels savis, d'on puguís atalaiar els altres homes, veure'ls errar pertot i cercar, vagabunds, el camí de la vida, competir en talent, contendre en noblesa, i nit i dia maldar, amb una tasca rellevant, per elevar-se a l'extrema opulència i ensenyorir-se del poder. Oh miseres ments dels homes, oh

cors obcecats. En quines tenebres de la vida i en quins grans perills s'escola aquest temps tan escàs!». Vanes i inútils, ve a dir Lucreci, són les baralles humanes, les quals conviden a abandonar a la seva sort el món. Sols als enlairats temples de la saviesa hi pot haver consol, fins i tot potser felicitat.

Epicur comença la seva *Carta a Meneceu* dient-li: «*Que ningú pel fet de ser jove, no deixi per més endavant l'aspiració de la saviesa, i que ningú, pel fet de ser vell, no es cansi d'aspirar a la saviesa (...). El que cal, sens dubte, és que ens ocupem del que ens fa feliços, perquè, quan ho som, ho tenim tot i, si no ho som, ho hem de fer tot per ser-ho*». Aristòtil ja havia escrit que el fi suprem de l'home és la felicitat. Sols falta saber què és la felicitat. Per Epicur era la saviesa, sens dubte. Saviesa i felicitat entren en una relació d'igualtat, d'equivalència, que dura anys i segles. No es diu sols que el coneixement sigui el camí regi cap a la felicitat, sinó que el seu punt d'arribada, la saviesa, és la felicitat per se, la felicitat conquerida.

Però nosaltres som *moderns*. I això vol dir, com a mínim, que algunes de les concepcions més estimades pels antics grecs ens són alienes. Ja hi va haver algú, de bon començament de l'Edat Moderna, que afirmà que la virtut (i el comportar-se d'acord amb la raó n'és una) i la felicitat no coincideixen necessàriament, almenys en aquesta vida. De llavors ençà l'estreta relació entre felicitat i coneixement expressada pels grecs és cada cop més qüestionada, de forma que avui la pregunta seria si felicitat i coneixement no es presenten com a antagònics, com a contradictoris. En definitiva, que s'impedeixen mútuament, que són «o l'un o l'altre». Què hi ha darrere el mite del bon salvatge, expressat sovint sota la figura del *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe? Potser el refús a les artificiositats i convencions socials, però també la recerca de la felicitat en el rebuig i l'oblit

Portada d'una versió catalana del Faust.

d'aquelles qüestions fonamentals a les quals estem abocats com a éssers humans i per a les quals no tenim resposta, perquè no la coneixem. Què hi ha darrere la crida, tan habitual en aquest segle, a la vida senzilla del camp, de conrear al teu hortet les patates i les cebes per a sobreviure? Potser el crit de protesta contra l'ofegament de l'individu sota el pes d'un món cada cop més complex, més anònim, més indiscernible, però també la renúncia no ja a resoldre, inútil vanitat, sinó simplement a plantejar-se el paper, fins i tot el minúscul paper, que cadascú de nosaltres juga en aquesta funció.

I què pot significar aquí *plantejar-se*? Realment és a les nostres mans plantejar-nos alguna cosa que vagi més enllà de la immediata quotidianitat? Recordava fa poc que Thomas Bernhard escrigué que «*l'home que pensa és per naturalesa un home infeliç*». Ell estaria d'acord amb l'antagonisme entre saviesa i felicitat («o l'un o l'altre») i així formaria part d'una de les posicions més habituals en el nostre temps. Temps que no és ara mateix. També Goethe ja va posar en boca d'un dels seus més estimats personatges una frase que destaca el bessó del proble-

ma: *Però, Senyor, estarà escrit en el destí de l'home que sols pugui ser feliç abans de tenir raó o després d'haver-la perduda?* Així parlà Goethe.

Quan el terra és ferm, podem enlairar-nos als temples de la saviesa i seguir estant segurs, seguir gaudint de la felicitat. Però quan el terra no és ferm, perquè no n'hi ha, no existeix, i allà on hi havia un jaç consistent de creences hi ha el buit, l'abisme, aleshores no hi ha lloc per enlairar-se. El nostre temps, que ja no és el de les grans concepcions del món que donaven un sentit global i tenien una explicació per a tot, és el temps de l'abisme, del viure en l'absència de grans veritats i de conviccions fermes eternament. I d'aquesta forma la saviesa, el coneixement, com qualsevol altra recerca de l'ésser humà, està llançada a recórrer les voreres d'aquest abisme. Cert que això no pot per si mateix procurar felicitat, i això ho podem comprovar cada dia, tan cert com que en dependre de nosaltres mateixos ens carreguem per primera volta de la responsabilitat de la nostra pròpia felicitat.

Llegint i aprofitant l'empenta especulativa matiner, el cafè s'ha refredat i l'ensaïmada s'ha tornat flonja. Aquest és el signe més diàfan d'haver tocat de peus en terra. Ni la saviesa ni la felicitat són a l'abast immediat de l'home ni està garantit que l'una dugui a l'altra, podem pensar d'acord amb els nostres temps. Però, aquests minuts, assegut aquí davant una tassa de cafè mentre recorr els paratges de la saviesa del passat, no han estat prou consistents i duradors per omplir el que d'altra forma s'hagués irremissiblement perdut? El temps viscut no es comptabilitza en segons, minuts i dies. Constitueix precisament això la matèria de la felicitat? □

Els pronunciaments públics de l'OCB

Les institucions de les Balears ja no poden demorar més la concreció de la seva actuació lingüística. Diversos esdeveniments polítics i les actituds dels seus màxims responsables han obert un horitzó de possibilitats que no apareixia en el Govern que presidia Gabriel Cañellas. L'OCB se n'ha fet ressò en els comunicats que ha emès darrerament i, sense deixar de donar suport a qualsevol iniciativa a favor de la normalització lingüística i cultural, amb aquestes notes segueix de prop la trajectòria de les expectatives que s'han creat, fa públiques les propostes que es van definint i alerta sobre la situació d'urgència que el país necessita resoldre. Els comunicats, que molt poques vegades han estat recollits en la seva totalitat pels massmedia, esdevenen així una mena de guia de la cronologia de l'actual període polític en què l'Executiu s'ha manifestat compromès amb la recuperació i afirmació de la identitat illenca.

A continuació feim un ampli resum dels comunicats més significatius de l'OCB.- E.M.

07-08-95: L'OCB qualifica de «fita històrica», tot i que s'ha torbat massa, la creació de la Direcció General de Política Lingüística.-

El President de Balears, Cristòfol Soler, va anunciar en el seu programa resumit de govern que va presentar en el discurs d'investidura davant el Parlament Balear, la seva voluntat de concre-

tar «una política lingüística ferma i decidida, per tal de desenvolupar fidelment la Llei de Normalització Lingüística», aprovada unànimament pel Legislatiu de la Comunitat Autònoma fa prop de deu anys. Ara, Cristòfol Soler (que va insistir en la importància del patrimoni cultural i de la revalorització dels signes d'identitat de les Illes Balears, que vol que siguin considerades a tots els efectes una Autonomia Històrica) ha fet una passa més anunciant la creació de la Direcció General de Política Lingüística. Es tracta d'una eina o instrument adient i adequat per encaminar l'impuls institucional orientat cap a la protecció de la llengua catalana i les seves varietats insulars, que necessitarà la supervisió i el decidit impuls polític i personal del nou President balear si vol superar la inoperància mantinguda pel president anterior.

09-09-95: L'OCB demana a Cristòfol Soler un impuls fort i efectiu per a l'ús i el coneixement de la llengua pròpia, i que assumeixi plenament la seva condició de representant ordinari de l'Estat a les Illes Balears.

Antoni Mir i Maties Oliver, en nom de l'OCB, han demanat al President Cristòfol Soler, en una entrevista mantinguda en el Consolat de Mar, que lideri decididament tot el procés cap a l'autogovern i la recuperació nacional de les Illes Balears, i que en sigui símbol, referència i exemple permanent.

Els dos directius de l'OCB han ofert el suport de l'entitat per a totes les iniciatives de reforçament institucional i han demanat també al President que

assumeixi plenament la seva condició de representant ordinari de l'Estat a les Illes Balears; així com un impuls efectiu cara la recuperació de tots els símbols d'identitat que creen i fan créixer la consciència de poble. Li han traslladat el propòsit de mantenir l'esperit que va caracteritzar la Diada del 6 de maig en la propera que esperen dur a terme l'any que ve.

La conversa també es va referir al paper que ha de jugar la nova Direcció de Política Lingüística, i a la creació d'uns mínims i d'un calendari concret d'incorporació d'àrees en català a les escoles, independentment dels resultats que s'observin en l'Ordre Rotger després d'un any d'operativitat. L'OCB mantindrà una propera reunió amb el conseller Bartomeu Rotger per a establir l'agenda concreta que tracti de la solució d'aquests assumptes.

Amb el President Cristòfol Soler, que es va mostrar molt receptiu als plantejaments que oferiren els directius de l'OCB, s'acordaren contactes periòdics i fluids que permetin l'intercanvi d'opinions i la col·laboració de l'entitat per a tot allò que repercuteixi en bé i profit de la llengua i cultura d'aquestes Illes.

13-09-95: L'OCB crida a la mobilització dels ciutadans per tal de desencallar «la batalla de l'Estatut».

L'OCB, que té entre els seus objectius estatutaris la lluita per a l'autogovern ple de la nostra Comunitat, ha qualificat de «tristament previsible» el rebuig, pels vots que han emès els dos partits majoritaris d'àmbit estatal, de la proposta del Parlament Balear per a la reforma de l'Estatut d'Autonomia; tot i que considera molt significatiu que la totalitat dels altres grups del Congrés

dels Diputats espanyol li fessin costat i hi votassin a favor.

L'entitat ha manifestat el seu agraïment als «defensors» de les Balears a les Corts (Vidal, Munar i Orfila) i ha mostrat la seva simpatia als tres dels quatre diputats balears del PP que votaren en consciència i a favor; i considera que són benvingudes totes les iniciatives tendents al reconeixement de l'especificitat i necessitat d'un tractament polític i legislatiu propi de les Balears, com l'anunciada proposició no de llei del PP sobre l'estatut fiscal.

Així i tot, l'OCB considera que tot allò que ha succeït només es podrà redreçar amb una gran mobilització ciutadana, com la del 27 d'octubre de 1977, que permetria fer entendre als partits polítics la necessitat d'una autonomia plena per a les Balears. L'OCB ha iniciat els contactes i preparatius per viabilitzar una macromanifestació el segon semestre de 1996 a favor de l'*Autonomia Històrica* per a les Balears, com ja va demanar la *Plataforma Cívica per a l'Autogovern* l'any 1991.

16-09-95: L'OCB es felicita de l'anunci de la derogació de l'aspecte més impresentable del decret Rotger (la possibilitat de fer totes les classes en castellà) i el qualifica de primera victòria de les mobilitzacions populars.

L'OCB ha considerat una primera victòria de les nombroses mobilitzacions contra l'anomenada Ordre Rotger sobre el català a l'escola, l'anunci de la derogació de l'article que permetia, amb el permís previ de la Conselleria de Cultura, la possibilitat d'impartir totes les classes en castellà, en simetria a idèntica mesura d'exclusiva en català.

Cal recordar que aquest precepte fou justificat amb suposats raonaments tècnico-legals per diverses instàncies favorables a l'Ordre Rotger, avui *sub judice* al Tribunal Superior de Justícia de les Balears, impugnada pels més importants i representatius col·lectius del món educatiu i cultural illenc.

L'entitat alerta que en aquest anunci hi pot haver una *operació cosmètica*. L'OCB no admetria que l'alternativa a la

supressió de l'Art.4 de l'Ordre fos a canvi d'imposar una sola o dues assignatures o àrees en català, i molt menys si es tractàs de les matèries considerades menors o «màries» (educació física, música, dibuix...). Cal que d'una vegada i per totes s'estableixin uns mínims, que no poden ser inferiors al 50%, i un calendari de no més de 5 anys, perquè tots els col·legis de les Illes els compleixin. La situació actual de menysteniment i postergació de la llengua pròpia en els centres escolars de les Balears clama el cel i, per tant, són necessàries mesures decidides, concretes i urgents que facin impossible qualsevol intent de maquillatge o d'imatge.

20-9-95: L'OCB demana al Govern Balear que no quedi enrere respecte la Xunta de Galícia (del Partit Popular) en l'ús de la llengua pròpia a l'escola. El 50% de les classes s'impartiran en gallec.

La Xunta de Galícia ha aprovat un decret mitjançant el qual els estudiants d'ensenyament secundari, de batxillerat i de formació professional de la Comunitat gallega rebran la meitat de les seves classes en idioma gallec, de manera que les classes en els dos idiomes oficials sumaran el mateix nombre d'hores lectives. Per als alumnes de 2n i 3r cicle de primària, el gallec és obligatori en tres assignatures, inclosa l'àrea de Ciències Socials. Els nins del primer cicle de primària tendran dret a ser escolaritzats en el seu idioma matern.

L'OCB ha demanat al Govern Balear que no vulgui quedar enrere respecte una Comunitat Autònoma regida

pel mateix partit polític, amb forta penetració de la llengua castellana i amb limitada consciència popular lingüística i nacional, i que no retardi la implantació del català, la llengua pròpia de les Balears, a l'ensenyament; i a tots els centres on no s'arribi al 50% d'assignatures o àrees, que s'aconsegueixi aquest percentatge abans de l'any 2000 mitjançant un calendari progressiu, ferm i apropiat.

23-09-95: La televisió autonòmica i l'ús de la llengua pròpia a l'escola en un percentatge mínim del 50% són dos exemples de l'impuls de normalització lingüística a Galícia.

L'OCB es congratula que el Govern Balear prengui com a exemple la Xunta de Galícia en el seu impuls de normalització cultural. Segons recents declaracions del President Cristòfol Soler, el gir en la política lingüística del Govern Balear no ha provocat cap problema intern en el PP balear i tampoc en la cúpula estatal del partit, acostumada ja a la normalització que el president autonòmic i fundador del partit, Manuel Fraga, ha impulsat decididament a Galícia.

L'entitat vol recordar el tema de la televisió autonòmica que es va tractar en l'entrevista amb el President Cristòfol Soler. La nostra Comunitat és l'única amb llengua pròpia que no disposa d'aquest mitjà. L'OCB és partidària de la presència d'una televisió institucional pròpia de les Balears i «a la carta», tot i que calgui reduir-la inicialment a un parell d'hores diàries i hagi de rebre la col·laboració d'alguna TV pública, possiblement autonòmica de l'àrea catalanovalenciana del nostre àmbit lingüístic.

27-09-95: Emparada en la Constitució i lleis vigents, l'OCB vol ser consultada abans de l'aprovació del «Consell Assessor de Política Lingüística» i de la promulgació de disposicions del Govern Balear en matèria lingüística.

L'OCB, fent valer el seu dret constitucional, adreçarà una petició a la Con-

selleria de Cultura per mitjà de la Presidència del Govern Balear, perquè sigui consultada abans de la publicació en el BOCAIB (Butlletí Oficial de la Comunitat de les Illes Balears) dels Decrets i Ordres del Govern sobre creació i funcionament del «*Consell Assessor de Política Lingüística*» i de la normativa sobre política lingüística de pròxima promulgació.

L'OCB s'empara en l'Art.105.b de la Constitució, que es refereix a la necessària audiència prèvia dels ciutadans o de les seves organitzacions en el procediment d'elaboració de les disposicions administratives (és a dir, que no siguin Lleis del Parlament) que els afectin, i en l'experiència acumulada per l'entitat durant prop de trenta-cinc anys d'estudi, promoció i defensa de la llengua i cultura de les Illes Balears.

Fins ara, l'OCB no té notícia documentada dels projectes concrets del Govern Autònom (tot i que ha saludat efusivament l'anomenat «gir lingüístic» del programa d'investidura del President Cristòfol Soler) i estima que el requisit de consulta prèvia és ineludible. Es tracta no només de donar vida a la previsió constitucional sobre els drets dels ciutadans i les seves organitzacions més representatives a participar en els afers públics (i no únicament mitjançant els seus representants polítics), sinó que, com han declarat repetidament diversos tribunals, aquesta consulta és el requisit i la garantia essencial, lligada a la validesa del resultat del procediment que elabora les normatives, per assegurar la legalitat, l'encert i l'oportunitat de les disposicions generals d'obligat compliment.

29-09-95: L'OCB considera molt important l'emissió d'un segon «Informatiu Balear» diari per la Primera Cadena de TVE.

L'OCB ha expressat la seva satisfacció per la retransmissió d'un segon *Informatiu Balear*, de dilluns a divendres, especial per a les Illes Balears. Considera molt important i satisfactori que sigui emès per *La Primera de TVE*, en una franja de bona audició (de 20:00 a 20:30) i que constitueixi un producte prou diferent de l'*Informatiu Balear* de l'hora de dinar.

També valora el creixent interès informatiu i redaccional dels informatius territorials de TVE, i es congratula per la capacitat dels equips que el preparen i el presenten. Remarca la tasca que els informatius de la televisió pública estatal han de jugar en la vertebració de la nostra Comunitat com a país, i considera molt important augmentar la presència de tots els grups socials significatius, fins i tot dels ciutadans del carrer i dels seus problemes.

30-09-95: L'OCB vol que el Rei i el Príncep hereu utilitzin a Mallorca la llengua pròpia del país.

L'OCB ha expressat la necessitat que el Cap de l'Estat i l'hereu de la Corona usin, en els actes i discursos institucionals que tinguin lloc a les Illes Balears, la llengua pròpia i cooficial de la Comunitat Autònoma.

El Rei Joan Carles I utilitza gairebé sempre el català, almenys parcialment, en els actes i discursos públics al Principat de Catalunya, i això des del començament del seu regnat fa prop de vint anys. El monarca, la reina i altres membres de la família real ha utilitzat tant el català com el basc i el gallec en les diverses visites efectuades a les respectives Comunitats que tenen aquestes llengües com a pròpies i cooficials. El Príncep Felip parlarà en valencià la propera setmana en el viatge oficial a la Comunitat germana.

Un portaveu de l'OCB ha manifestat: «Estam segurs que la Casa Reial atindrà el nostre suggeriment, basat en el

sentit comú i la pluralitat lingüística espanyola, que protegeix i empara especialment la Constitució. Això no suposarà cap tipus de problema per al Rei i la Família Reial, ben familiaritzats amb la nostra llengua, fins i tot amb les seves formes expressives mallorquines i pròpies, a causa de la seva freqüent residència al Palau de Marivent.»

07-10-95: L'OCB anuncia mobilitzacions per garantir l'anunciada política lingüística del Govern Balear.

L'OCB, que ja ha manifestat al President Cristòfol Soler, al conseller Bartomeu Rotger i al Director General Joan Barceló (de qui destaca el seu tarannà obert, receptiu i voluntarista) el seu suport a tota mesura concreta del Govern Balear que suposi encetar de bon de veres una política lingüística ja urgent i inajornable, fa ara una passa més i anuncia el començament de mobilitzacions i actes de conscienciació per tal de garantir que aquesta declarada voluntat de l'Executiu autonòmic no es vegi torpedejada des de cap instància, i alhora estimular totes les nostres institucions a fer allò que la llengua necessita i les lleis ordenen, si no volem que el català de les Illes i les seves formes expressives pròpies se'n vagin en orris en una o dues generacions.

El començament d'aquest calendari, que tindrà la seva culminació en la II Diada per la Llengua que es farà a Palma la primavera vinent, se celebrarà a mitjan novembre en un acte massiu al Teatre Principal (que l'any passat es va estibar amb motiu de l'inici de la contestació a l'anomenada *Ordre Rotger*). Les mesures anunciades pel Govern seran explicades, se'n farà un diagnòstic i un pronòstic i s'estudiarà la seva viabilitat; i s'anunciaran accions per tal d'assegurar que el «gir lingüístic» tenguí el suport social necessari per arribar a bon port, si, tal com s'espera, d'aquí a llavors s'adopten mesures concretes d'acord amb els excel·lents propòsits del Govern autonòmic: altrament, tota la situació s'hauria de replantejar. Però allò cert i segur és que en tot cas l'OCB seguirà empenyent amb totes les seves forces perquè la llengua i la cultura pròpies de Mallorca surin i se salvin. □

ORQUESTRA SIMFONICA DE BALEARS «CIUTAT DE PALMA»

DATA DIRECTOR SOLISTES PROGRAMA Els concerts comencen tots a les 20:45 h.

T
E
M
P
O
R
A
L
A
D
A
1
9
9
5
-
9
6
6

CONCERT 1 28-09-95	PHILIPPE BENDER	ALICIA DE LARROCHA	BEETHOVEN: Leonora Obertura núm 3 (Op. 72) MOZART: Concert per a piano i orq. núm. 27 en Si b major K595 MARCO: Miro Miroir (<i>estrena absoluta</i>) RAVEL-MOUSSORGSKY: Quadres d'una exposició
AUDITORIUM			
CONCERT 2 05-10-95	PHILIPPE BENDER	JOSEP MIRALLES flauta PHILIPPE BENDER flauta SYLVIA CORBACHO mezzo	CIMAROSA: Concert per a dues flautes i orq. en Sol M. BERLIOZ: Nuit d'été (Op. 7) TORRANDELL: Vall de Muza BERLIOZ: Simfonia Fantàstica (Op. 14)
AUDITORIUM			
CONCERT 3 12-10-95	PHILIPPE BENDER	MICHEL LETHIEC clarinet LYNDA RUSSELL soprano AMERAL GUNSON mezzo JAMES OXLEY tenor QUENTIN HAYES baix Cor: CAPELLA MALLORQUINA dir. Bernat Julià	MOZART: Concert per a clarinet i orq. en La M. K622 BARTOK: Música per a corda, percussió i celesta DVORAK: Missa en Re. (Op. 86)
AUDITORIUM			
CONCERT 4 26-10-95	JOSÉ R. ENCINAR MÚSICA CONTEMPORÀNIA		ESCRIBANO: Desde la otra orilla VILLARJO: Concert núm. 2 per a violoncel i piano GREBOL: Tepeca WEBERN: Fuga ricercata ENCINAR: Proyecto
TEATRE PRINCIPAL			
CONCERT 5 09-11-95	CHRISTOPH STEPP	BRUNO L. GELBER piano JOANA LLABRÉS soprano EULÀLIA SALBANYA mezzo CORAL UNIVERSITÀRIA dir. Joan Coapany	BRAHMS: Concert per a piano núm. 1 MENDELSSOHN: Somni d'una nit d'estiu (Op. 21). <i>Versió completa</i>
AUDITORIUM			
CONCERT 6 14-12-95	ERICH BERGEL	GYULA BUDAI trompa JOAN BARCELÓ trompa NIGEL CARTER trompa CÉSAR GUILLEM trompa	BEETHOVEN: Obertura Coriolano SCHUMANN: Concert per a quatre trompes i orq. en Fa M. (Op. 86) BEETHOVEN: Simfonia núm. 4
AUDITORIUM			
CONCERT 7 21-12-95	PHILIPPE BENDER	JEAN P. RAMPAL flauta JOANA LLABRÉS soprano COR STUDIUM dir. Carles Ponsetí	MOZART: andante per a flauta i orq. K285 MOZART: Rondo per a flauta i orq. BEETHOVEN: Meeresstille und Glückliche Fahrt (Op. 112) BRAHMS: Schicksalslied (Op. 54) MENDELSSOHN: Hör mein bitten STRAUSS: Mort i transfiguració (Op. 24)
AUDITORIUM			
CONCERT 8 18-01-96	PHILIPPE BENDER	MIQUEL ESTELRICH piano BARTOMEU JAUME piano COR DEL T. PRINCIPAL dir. Bonnin	TXAIKOVSKI: Obertura 1812 (Op. 49) SCHNITTKE: Concert per a piano i orq. a quatre mans MOUSSORGSKY: Preludi de Khovantchina BORODIN: Danses del príncep Igor
AUDITORIUM			
CONCERT 9 01-02-96	SALVADOR BROTONS	JOSEP SBERT guitarra	PUCCINI: Preludi simfònic BROTONS: Virtus BACARISSE: Concert per a guitarra i cordes VIVALDI: Concertino per a guitarra i orq. en Re M. DVORAK: Simfonia núm. 7 (Op. 70) en Re M.
AUDITORIUM			
CONCERT 10 15-02-96	PHILIPPE BENDER	REGIS PASQUIER violí GABOR MESZAROS fagot ARNAU REYNÉS orgue	PROHENS: Música per a orq. núm. 2 (<i>estrena absoluta</i>) PAGANINI: Concert per a violí i orq. en Re M. (Op. 6) WEBER: Concert de fagot i orq. en Fa M. (Op. 75) SAINT-SAENS: Simfonia núm. 3 en Do M. (Op. 78)
AUDITORIUM			
CONCERT 11 22-02-96	MANUEL GALDUF	TERESA VERDERA soprano	HAYDN: Simfonia 85 en Si b M "La reina" MOZART: Àries de concert o d'òpera SCHITTKE: Mozart a la Haydn SCHUBERT: Simfonia núm. 3 en Re M.
AUDITORIUM			
CONCERT 12 29-02-96 AUDITORIUM	PHILIPPE BENDER	ZANDRA McMASTER mezzo	MAHLER: Simfonia núm. 1 "Titan" MAHLER: Kindertotenlieder
CONCERT 13 13-06-96	E. GARCIA ASENSIO	ALBA VENTURA piano	BRAHMS: Obertura acadèmica (Op. 80) CHOPIN: Concert núm. 2 per a piano i orq. FALLA: Suite núm. 1 "El sombrero de tres picos" TURINA: Danses fantàstiques
AUDITORIUM			
CONCERT 14 27-06-96	PHILIPPE BENDER	PIERRE AMOYAL CORAL UNIVERSITÀRIA dir. Joan Campany	DEBUSSY: La mer CHAUSSON: Poème (Op. 25) RAVEL: Tzigane RAVEL: Daphnis et Clòè, suite núm. 2
AUDITORIUM			

PREUS I RESERVA D'ABONAMENTS

Els preus de les localitats seran de 2.500 ptes. • Localitat carnet jove (*): 500 ptes. • Localitat carnet d'estudiant (*): 500 ptes.

Abonaments pels 14 concerts: 20.000 ptes. • Abonament carnet jove: 7.000 ptes. • Abonament carnet d'estudiant: 7.000 ptes.

Sistemes de pagament: al caomptat • per "la Caixa" • a les taquilles de l'Auditori • a les oficines de la FPBM

Per terminis: dos pagaments a "la Caixa" els dies 01-10-95 i 10-01-96

Per a més informació crida a la Fundació Pública de les Balears per a la Música, c/ Joan Rosselló, 22-B, 07013 Palma. Tel. 28 75 65

(*) Per a l'adquisició d'aquests abonaments serà necessària la presentació del carnet acreditatiu i ésser menor de 30 anys.

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

since 1878

Rösler